ISSN - 3042-0059

Наше Власотинце

Број 13, септембар 2025. године - Часопис власотиначке библиотеке

ТЕМА БРОЈА Страна 22-24.

ОБНОВА ДУХОВНОГ И ВЕРСКОГ ЖИВОТА У ВЛАСОТИНЦУ

НАСЛЕЂЕ Страна 4-5.

ШОПОВИ, МИСТЕРИОЗНО СРПСКО ПЛЕМЕ

ПОВОДИ Страна 6-7.

ДУШАН КАРУОВИЋ (НЕ)ЗАБОРАВЉЕНИ СРПСКИ КОМПОЗИТОР И МАНЕКЕН

ПРИМЕРИ Страна 28.

УЛИЦА ДРВАРСКА

ИНТЕРВЈУ - Александар Аца Давинић Страна 8-9.

БУДИТЕ У ТОКУ - ЖИВОТ ЈЕ У РОКУ

АКТУЕЛНО Страна 11.

ВЛАСОТИНЦЕ, БУДУЋА ПРЕСТОНИЦА ТРУБЕ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА Народна библиотека Власотинце

Снимила: Милена Грозданић

Снимио: Небојша Илић Илке

ВЛАСОТИНЦЕ – НЕИСЦРПНА ТЕМА

Није да смо сујеверни, или да се плашимо урока, али број 13 је сам себи изборио позицију међаша – оног са кога се питамо да ли ће нешто бити или га бити неће, да ли је уопште требало да га буде или није ни имало потребе за њим. Зато овај наш, 13. број радимо са посебном пажњом и жељом да буде макар за црту бољи него што је до сада био. Потрудили смо се, управо зато, да поред досадашњих сталних, рекли би смо искусних и верних, сарадника, призовемо нове, који ће својим прилозима дати нову свежину и занимљивост часопису.

Мало је рећи да смо задовољни одазивом позваних, можда је чак мало рећи и да смо презадовољни одазивом, јер своје напоре меримо мером постојања Нашег Власотинца – да нам траје што дуже и да га има што више. Дакле, судећи по овом, 13. броју, успели смо отерамо све лоше примисли и све злураде људе, да потврдимо неопходност часописа овакве оријентације, да му осигурамо велики број сарадника, што подразумева и обиље нових, разнородних тема и да, због свега наведеног, обезбедимо његово стабилно финансирање.

Међутим, питаће неко – да ли о Власотинцу има више о чему да се пише, зар фонд тема није исцрпљен у ових, до сада изашлих 13 бројева? Има, и те како – и то је, уствари, најлепши део овог написа – Власотинце је неисцрпна тема. Зато, тринаести број, који је пред вама, разумемо као потврду потребе да Наше Власотинце траје, да окупља све више сарадника и да својим прилозима чува од заборава оно што заслужује, да афирмише оно што заврећује.

Ако буде снаге, а верујем да је већ сада има довољно, часопис ће привлачити на своју страну све више младих истраживача, стручњаке разних интересовања, људе даровите и склоне писању, и – ето нам најбољег гаранта обезбеђеног трајања. Овде и сада тек нека се зна – са осматрачнице и бродопреводнице која се зове „број 13“ потврђујемо исправност пута којим смо запловили и правилност курска који смо заузели. За шта друго него за дугу пловидбу Нашег Власотинца.

ТУРСКА КУЛА

Најпознатија и свакако најстарија грађевина у Власотинцу, „Турска кула“, једна је од његових симбола и најпрепознатљивије обележје. Према своме нарочитом изгледу и према својој, некадашњој, посебној намени, била је изузетно важна у прошлости, а данас као да је некако по страни, као да мање привлачи пажњу пролазника и намерника. Можда је то због „оптерећујуће“ историје која је прати, можда због наслага лоших сећања које је оптерећују... међутим, она ни приближно није толико приказивана, нити популарисана као други објекти у вароши. А Власотинце би, с великим правом могло, морало чак, да истиче њену посебност, јер – сличне грађевине нема више нигде, на читавом Балкану.

Следећи навод, из књиге Даница Валчић „Градитељско наслеђе Власотинца“ (стране 56-58), као да потврђује ово наше мишљење: „За време турске владавине Власотинце се налазило на раскрсници локалних трговачких путева који су водили ка Трну и Знепољу у Бугарској и ка Цариграду, а ради осигурања тих путева Турци су подизали куле, односно 'карауле'... Кула се налази у самом центру града и својом необичном архитектуром издваја се у амбијенту. О њој не постоји писана документација, а у свести Власотинчана била је потиснута и непримећивана. Писци и путописци са краја 19. века, који су посетили Власотинце одмах после ослобођења од Турака, у својим записима не спомињу Кулу. Први је помиње аустријски историограф, археолог и путописац Феликс Каниц, који је 1889. године посетио варош-ју.“

А Феликс Каниц, када смо га већ поменули, у своме делу „Србија, земља и људи“ (Књига друга, страна 281) тек се је овлаш дотакао теме која нас овде интересује: „Варошица лежи с обе стране Власине, носи печат сиромаштва и има само један историјски споменик: ранију турску 'Кулу', сграђену вероватно на темељима римског кастела“.

Чак и Глигорије Божовић, у својим Путописима (књига 3, страна 521), рекло би се, само онако успутно помиње Турску кулу: „... Власотинце је средиште целе Власине, богомдано трговиште украј лесковачког поља, прва паланка која према напредном Лесковцу опет заустављa пространа брда за свој трг. Моја је бележница пуна, те би о томе градињу богатом и од Бога благословеном, писмо могло бити и једро и пуно. Имало би чиме. И прошлошћу и садашношћу. И гроблъем које је не то него права некропола, и кулама са којих је некад неумитно судио Бели Мехмед.“

У оба ова кратка записа нема нити једне реченице, макар да је опишу, да је повежу са сећањима мештана – већ су само успутне напомене да је има! Као да су се и сами путописци стидели због болних сећања Власотинчана везаних за њу, као да су клонили ње, желећи да је тако што пре препусте неумољивом зубу времена, као да су тиме, са олакшањем убеђивали себе да је одслужила своје и да, с правом, не желе да знају за њу...

Сматра се да је Турска кула изграђена у 18. веку, као војна, командна управа, неки кажу караула, са задатком чувања пута према Заплању и Буковику, планинском залеђу. А шта је, кад је сграђена и чему је она служила, мало детаљније објаснила је др Видосава Стојанчевић, у тексту „Власотинце после ослобођења од Турака“ (1878-1890), Лесковачки зборник бр. 24, 1984, Лесковац, стр. 251. Ту се каже: „Из турских писаних извора и сачуваних народних предања сазнаје се да је и Власотинце, као и друга суседна 'дербенџијска' села, у рано турско доба имало 'карауле', једну подигнуту као војно осигурање путева, путника и робе, на месту испод виса званог 'Китка' и другу 'Под Горином', на Власини.“

Претходни опис може се допунити изводима из студије „Власотинце – детаљни урбанистички план“,03 коју је радио Југословенски институт за урбанизам и становање, Београд, 1977. године. У његовим уводним напоменама стоји: „...У граду никада није доминирао турски етнички елемент. Контрола турских власти била је сведена на једног буљубашу са неколико сејмена, а у Власотинцу су боравиле харачлије у доба збирања десетка. Средиште турске власти било је у Кули, која је изграђена у другој половини 18. века, која по својој морфологији подсећа на тврђаву. Градили су је кулуком Власотинчани, Грделичани и становништво околих села.“

О самој градњи потпунији опис налазимо у књизи Завода за заштиту споменика културе – Ниш, „Заштита споменика културе Нишког, Јужноморвског и Тимочког региона“, где сазнајемо и ове податке:

„У центру Власотинца налази се, по типу необична грађевина, која је у време турске владавине служила као управна зграда. Подигнута је у другој половини 18. века, за потребе турске општине – 'уђумата'. Симетричне је основе, са степеништем у средини и бочним полигоналним кулама, са пушкарницама. Зидана је масивно ломљеним каменом, док су прегадни зидови у дрвеном скелету са испуном. Зидне површине су и изнутра и споља малтерисане и окречене, а четвороводни кров је покривен ћерамидом.“

ФОТОГРАФИЈА ГОВОРИ

Снимио: Срба Текић

„Росуљац је сваки од доброг плетива - 'устаоц и радин, првога позива”!

РАЗГЛЕДНИЦА

Још темељнија у описивању начина градње Куле била је, у већ поменутој књизи, Даница Валчић. Она даје њене грађевинске карактеристике: „Објекат је служио као турска административно-управна зграда, у којој су боравили један мудир, седам сејмена и писар. Има високо приземље и спрат. Приземље је зидано од ломљеног и притесаног камена, а спрат од опеке. Преградни зидови су у бондручком систему, са основним дрвеним костуром од храстовине. Бондручка испуна је чатма, опека и плетер у блату. Има симетричну основу и оријентисана је у правцу југоисток-северозапад, а главна фасада окренута је ка југоистоку.

На источним угловима објекта, бочно од главног улаза налазе се две истурене петоугаоне куле са пушкарницама, а на северној страни постоји и трећа са правоугаоном основом, кроз коју је некада био главни улаз. Кровна конструкција је дрвена, кров је на четири воде и покривен је ћерамидом. Оџаклије су зидане од опеке. По средини објекта је дугачак ходник са издвојеним дрвеним степеништем које води на спрат."

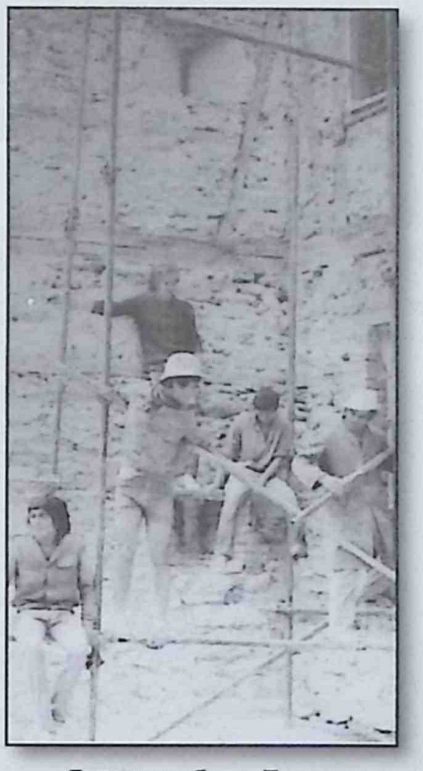
И, као после одгледаног филма, када се гледаоци питају „шта је после било?" – овде читаоцима, које такође занима шта је с Кулом после било (када је прошла њена сила, односно турска власт), преносимо причу професора Саве Ћукаловића, који је у претходном, 12. броју „Нашег Власотинца", својим ауторским текстом сведочио о њеној каснијој функцији:

„Садашња зграда Завичајног музеја... у народу је позната под именом Стара општина. У њој је била смештена општинска управа до немачке окупације 1941. године... У мом сећању Стара општина је после Другог светског рата била прилично запуштена. У приземљу је била столарска радионица Грађевинске школе, а на спрату, у једном делу разгласна станица, а у другом делу неке организације, попут Савеза извиђача.

Разгласна станица је свакодневно, у поподневним часовима, емитовала програм у облику музике и вести – обавештења, а било је и наступа уживо – оркестара и рацитатора. Програм се слушао са звучника који су били на бандерама, од Дрвене пијаце до трга преко реке Власине."

А онда, као финале читаве ове приче, следи сведочење о томе како Турска кула у Власотинцу умало није доживела судбину свих осталих сличних, јер, навели смо већ – она је остала једина таква „у животу", на читавом Балканском полуострву! Наиме, чаршија чува сећање да су неки политичари, осамдесетих година прошлог века, предлагали њено рушење, јер – својом старином ружи изглед центра вароши. У напред цитираном тексту професора Ћукаловића говори се и о таквим намерама некадашњих општинских челника:

„Објекат Старе општине није се уклапао у амбијент центра Власотинца, где су почели да се граде нове стамбене зграде. С друге стране, већ се створила навика рушења старих дућана у чаршији, па је било уобичајено да, кад неко предложи рушење тај би се предлог одмах прихватао. Тако је бесповратно уништена стара чаршија. У таквом амбијенту, на једном јавном скупу, Бранко Петковић, бивши председник општине и народни посланик, предложио је да се зграда Старе општине сруши, пошто 'представља ругло за центар вароши и остатак је давне, мрачне прошлости'. С друге стране, она је заклањала зграду основне школе, на чијем се врху налазио велики натпис – ТИТО, од металних слова, са сијалицама које су ноћу светлеле."

Било како било, Турска кула је успела да преживи све, домаће и стране, непријатеље и сва злосрећна дешавања која су се збивала око ње и у вези са њом. Од 1979. године под надзором је Завода за заштиту споменика културе у Нишу, а 1985. проглашена је за споменик културе од посебног значаја. Тада је и преуређена за потребе Завичајног музеја.

Ово је свакако најлепши крај свакој грађевини – да својим постојањем и трајањем сведочи о времену прошлом, да буде и опомена и путеводитељ. У Турској кули данас је смештен Завичајни музеј Власотинца, установа која брине о чувању сећања на прошло, али која тиме брине и о будућем. Да опомиње и саветује, да прикупља и окупља, да упозорава и да храбри. Рекли би смо да Музеју од Куле бољег простора нема, нити га може бити.

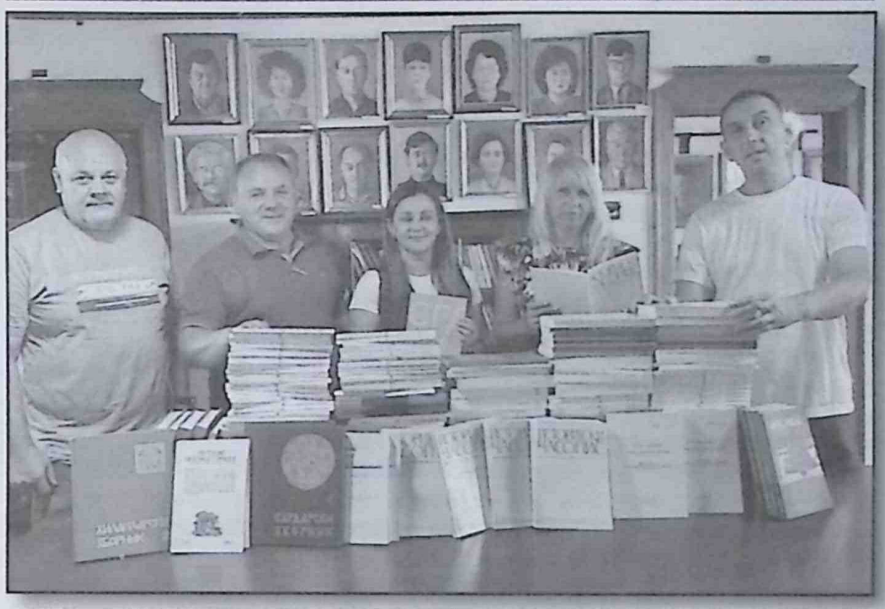
Срба Такић

ИЗДВАЈАМО

Са великим поштовањем и, наравно, радошћу прихватили смо жељу Драгана Д. Видосављевића да значајан део своје личне библиотеке уступи нама. Ради се о изузетној збирци часописа и старих књига које немамо у свом фонду, а који ће бити доступни свим нашим корисницима.

ЛЕГАТ ДРАГАНА Д. ВИДОСАВЉЕВИЋА

Поклоном 300 стручних, научних часописа највиших категорија, од стране легатора, нашег сарадника и великог пријатеља наше установе, Драгана Д. Видосављевића, при Библиотеци „Десанка Максимовић" биће формиран легат са његовим именом.

Драган Д. Видосављевић (први с десна) приликом предаје књига и часописа Завичајном одељењу наше Библиотеке

Деветог септембра, у управној згради наше Библиотеке, Драган Д. Видосављевић, вероучитељ и хроничар, велики љубитељ и познавалац не само завичајне већ и националне историје, културе и уметности, поклонио је 300 стручних, научних часописа из области српске историје, културе, археологије, историје уметности, етнологије, теологије, географије и књижевности. У питању су стручни, научни и сродни часописи највиших категорија.

Поклоном су заступљена издања Српске академије наука и уметности (Хиландарски, Сентандрејски, Вардарски, Зборник за историју БИХ, Зборник о Србима у Хрватској, Зборник радова Византолошког института), Историјски часопис (Историјски институт Београд), Историја 20. века (Институт за савремену историју Београд), Гласник Српског археолошког друштва, Гласник Српског географског друштва, Гласник Етнографског музеја у Београду, Баштина (Научни гласник Института за српску културу, Приштина-Лепосавић), Богословље - часопис Богословског факултета у Београду, Годишњак града Београда - издање Музеја града Београда. Векови - историјски часопис Андрићевог института, Летопис Матице српске и други вредни научни часописи.

Од занимљивих и ређих издања ту су готово сви бројеви часописа Уметнички преглед, издања Музеја кнеза Павла у Београду (1936-1941), као и више бројева Зборника Музеја Византијске културе из Солуна.

По жељи легатора и уговору о поклону, публикације ће се чувати у главном објекту библиотеке - Гигиној кући, у посебном орману, са натписом - именом легата. Сваки примерак публикације имаће, поред инвентарнког броја Библиотеке, пе-чат са именом легата. После стручне обраде публикације ће бити доступне корисницима искључиво у просторијама Библиотеке.

„Одавно имам жељу да Власотицу и власотиначкој Библиотеци поклоним нешто значајно и вредно. Да би сте формирали легат не можете поклонити књиге из лектира и белетристике, које вам сметају негде на тавану или у подруму, већ је за то потребно да дарујете оно што је највредније из ваше библиотеке. Без жеље да умањујем значај друге литературе, за мене је на првом месту стручна периодика. Она је тај најфинији и најтачнији извор информација, не само за оне који се професионално баве истраживачким радом, већ из њих и шира читалачка публика, заинтересована за националну историју, културу и уметност, може сазнати чињенице које је занимају", казао нам је Драган Д. Видосављевић приликом предаје поменутих часописа.

Наше Власотинце, часопис Народне библиотеке „Десанка Максимовић" Власотинце.

Редакција: Срба Такић, главни и одговорни уредник; Драган Миљковић, компјутерска припрема и електронски слог.

Сарадници у припреми: Драган Д. Видосављевић и Саша З. Станковић.

Више него занимљиву студију, на тему Шопова и Шоплука, урадили су наши сарадници Ђорђе Д. Стојилковић и Светислав Б. Вучковић. Преносимо је овде у целости, истичући њихову намеру да се још озбиљније позабаве овом темом. Надамо се да ћемо имати прилику да и тај њихов рад објавимо у некој од наших наредних публикација.

ШОПОВИ, МИСТЕРИОЗНО СРПСКО ПЛЕМЕ (Народ предан забораву)

Ђорђе Д. Стојилковић

Светислав Б. Вучковић

Говор, обичаји, славе, облачење, физички изглед, вера, друштвени живот и још много разлога упућују нас на мишљење да на Шопове не можемо другачије да гледамо него као на неспорни део српског етничког корпуса

Шопови и подручје њиховог живљења

Брдско-планинско подручје на десној страни Мораве, све до Софије на истоку, река Искар на северу и Месте на југу, пре доласка Турака на Балкан, носило је назив Старо Браничево и Сердика (Софија), а затим Шоплук. Шоплук је обухватао целу западну Бугарску (Видинску, Софијску и Пиринску регију), источну Македонију, део југоисточне Србије и мањи део данашње Грчке. Главна средишта на овом простору били су градови Браничево (данас Пожаревац), Радомир, Ћустендил, Свети Никола, Кратово, Врање, Ниш и Пирот. Подручје некадашњег Власотиначког среза (Власотинце, Црна Трава и Грделица) улазило је у састав Старог Браничева и Сердике. Име је добило по граду и тврђави Браничево. Историчар Константин Јиречек, у својој „Историја Срба", наводи да је Браничево било организовано као жупа и да је имало своју епископију Српске православне цркве.

Становници Старог Браничева (Шоплука), по речима академика Јована Цвијића (у делима „Антропогеографски проблеми Балканског полуострва" и „Балканско полуострво и јужнословенске земље"), били су „мистериозно и најскривеније српско племе, чувар српске историје и језика". Названи су Шоповима, а они су сматрали да је то подругљив назив за њих, јер су се сами осећали Србима. Неки аутори сматрају да су Шопови посебан етнос, који годинама живи на тромеђи западне Бугарске, источне Србије и североисточне Македоније. То је централно подручје Балкана. Бугарска историографија тврди да су Шопови Бугари који живе у покрајинама „Тимок" и „Морава". Стално су покушавали да ове покрајине анектирају и припоје Бугарској. Византијски историчари Г. Кедрин из 11. века и Л. Халкондил из 15. века, у делу „Докази историје", тврде да су Шопови били народ Хелма (Балкана) и потомци трачког племена Трибала, које они сврставају у Србе. У нашој историографији је преовладало мишљење да су се становници Шоплука формирали као посебна етничка група у оквиру српског народа. У средњем веку били су у саставу српске или бугарске државе.

Продор Турака на Балкан и разбијање разједињених српских и бугарских државица изазвали су велику политичку миграцију и мешање становништва. Пред турским ударима бројни Срби и Шопови повлаче се из Македоније, Косова и Метохије, из долине Мораве и западне Бугарске у забачене пределе Шоплука и трајно их насељавају. У власотиначки крај, који је припадао Шоплуку, доселиле су се бројне српске и шопске породице.

Појачана политичка и економска миграција Шопова врши се крајем 19. века у централну и јужну Србију. Економску миграцију вршили су радници печалбари, зидари и циглари, који су одлазили на рад широм Србије и Балкана, али су се за време зиме враћали кућама. Таквим радом прехрањивали су своје породице. Међутим, многи успешни мајстори престајали су са печалбарењем и са својим породицама насељавали су се у местима где су зарађивали за живот. Њих је било у Скопљу, Велесу, Прилепу, Битољу, Куманову, Параћину, Јагодини, Београду, Солуну, Софији, Видину, Букурешту, Молдавији, па чак и у Украјини.

После ослобођења од Турака, Срби и Бугари, а касније и Македонци, стварају своје националне државе. Највећи број Шопова прихватио је национални идентитет Срба, Бугара и Македонаца и тако почео да нестаје као посебна етничка група. Међутим, и даље има оних Шопова који одбијају асимилацију, па се тако, приликом пописа становништва у Србији 2022. године, 225 лица изјаснило као Шопови. У Бугарској их има више, а највише у граду Елин Пелину, близу Софије, где се њих 7.000 изјашњавају као Шопови. После завршетка II светског рата у Власотинце се, са црнотравског подручја, доселио велики број Шопова, који се ни по чему нису разликовали од становника Власотинца. Власотинчани су их називали Шоповима, а они су имали скоро иста имена и презимена као и Власотинчани. Били су то добро познати и успешни људи: Степа Шоп, Миле Шоп, Мики Шоп, Јова Шоп, Пера Шоп, Аца Шоп, Милија Шоп, Мика Шоп, Рака Шоп итд. Њихова деца су, готово по правилу, изгубила атрибут „Шоп".

Политичка емиграција била је најбројнија после подела Шоплука на Берлинском конгресу, и то из бугарског у српски део. Из предела Знепоља највише Шопова се преселило на подручје југоисточне Србије. У Нишу је настало читаво насеље, са улицом која је, све до 1947. године, носила назив „Знепољска" (садашља улица Драгише Цветковића). У власотиначки крај доселиле су се читаве фамилије, по селима у околини. На пример, у селу Скрапежу постоји фамилија „Знепољска", а у Шишави „Шопска". У Власотинце је досељен већи број Знепољаца који су формирали фамилије, од којих овде, као пример, наводимо фамилију Стојилковчана, Ћикића и Бајића.

Занимање Шопова

Шопови су углавном живели у неприступачним и скривеним селима централног Балкана. О њиховом занимању писали су Јован Цвијић, у поменутим делима, и аустријски путописац Феликс Каниц, у делу „Србија земља и становништво". Они описују Шопове Старог Браничева и Мијаке у Македонији као добре сточаре, веома веште и вредне грађевинаре и фрескописце, који су имали значајну улогу у изградњи и обнови највећих српских светиња и многих цивилних објеката.

○ - Shopluk / Šopluk region (according to Jovan Cvijić)

Карта Шоплука (према Јовану Цвијићу)

Шопови су се бавили ситним сточарством, углавном овчарством, проводећи летње месеце на планинским испашама, у катунима или бачијама. Били су вешти у производњи и коришћењу млечних производа, посебно сира. Чувена „шопска салата" њихов је изум и производ, који на многим кулинарским изложбама проглашавају за јело врхунског квалитета. Због планинског карактера територије на којој су живели, њихова земљорадња је била слабо развијена. Производили су једино раж, овас и кромпир и то у недовољним количинама. Бавили су се и виноградарством.

Поред сточарства њихово главно занимање је грађевинарство. Познати су као одлични грађевински радници, зидари и циглари. Саградили су бројне грађевинске објекте у Србији и широм Балкана. Постоји међу њима живо сећање о зидању манастира Хиландар, на Светој Гори, јер су га градили њихови вешти мајстори.

Материјална култура Шопова

На територији Шоплука, на брдско-планинском терену, у изобиљу је било камена и дрвета који су коришћени у изградњи верских и световних објеката. Преовладавале су куће од камена и дрвета, такозване „земунице и чакмаре", у којима су држали прехрамбене производе. За чување стоке градили су посебне оборе.

У одевању преовладавала је аутентична народна ношња. Одевали су се грубом вуненом тканином. Било је то бело или суво сукно, у већини шајак природне боје. Шопови на северу носили су углавном кожухе и простране широке чакшире, а на југу кожну и веома шарену одећу.

На глави су носили шубаре. Као женска одећа познате су либаде, дводелни комплети од чоје, и литаци као једноделна дуга хаљина, украшена златним везом и ширитима.

Физички тип становништва

Према Јовану Цвијићу Шопови су били, за разлику од комшија, из околних предела, суморнији људи, са мање веселости и хумора, као и слабе маште. Код њих је знатно мање приметна таштина и пргавост. Мање су преки и жустри од сународника из суседних области. По наречју и карактеру, Шопови имају више српске него бугарске карактеристике. Разликују се од Бугара како карактером тако и ношњом и обичајима.

Све до балканских ратова, па и данас, Бугари су обично сматрали Шопове за нешто посебно у односу на остале Бугаре. Високе, танке, плавокосе и плавооке Шопове можемо видети на фрескама у српским манастирима и срести их у западној Бугарској и југоисточној Србији. У источној Бугарској становници су ниски, тамнокоси и тамнооки.

Духовни и друштвени живот

У српском Шоплуку, као и у делу бугарског и македонског Шоплука, становништво говори призренско-тимочким дијалектом српског језика. За разлику од Бугара, Шопове, као и Србе, карактерише постојање породичних задруга као битних етнолошких карактеристика народа. Уз то, шопска домаћинства имају своје крсне славе. Шопови су имали своје особено народно осећање, које их одваја од Бугара и приближава Србима. Они никада, за становнике источне Бугарске нису били „добри Бугари" и зато су стално били, у неку руку, под надзором. По осећању Шопови су се више опредељивали за припаднике српског народа. Познато је њихово учешће у свим важним историјским догађајима у Србији. По предању, њихов војвода Дамњан, са својом војском, прикључио се кнезу Лазару и учествовао у Косовском боју против Турака.

Такође, тражили су прикључење Србији 1836. године, и у време Берлинског конгреса, 1878. године. У време припреме конгреса Шопови су писали ондашњем кнезу Милану писма из разних својих крајева. Једно од њих гласи: „Ми, твој сиромашни и несрећни народ, из округа Радомирског, Софијског, Самоковског, Дупничког и Ентропољског, чисти и прави Срби, молимо те и проклињемо, поново, ослободи нас од ове беде и прими нас под своја крила, да нас спасеш од овог бугарског господарства, јер смо сви од памтивека чисти и прави Срби. Зато те молимо, узвишени владаоче, ослободи нас и сједини са нашом мајком Србијом. Ми нећемо да будемо Бугари, чији је дух изглед и језик од нашег различан. Ми смо прави Срби, славимо славу, певамо о својим српским краљевима, говоримо српски, знамо од старина да смо Срби и како сада можемо постати Бугари."

Али Берлински конгрес се одлучио за поделу Шоплука, тако да је већи део припао Бугарској, а мањи Србији, сходно интересима великих сила.

Према извештајима Нишке епархије, у српском Шоплуку била је веома активна Српска православна црква. Скоро у сваком селу била је саграђена православна црква. У централном делу Шоплука не може се наићи на муслиманске џамије и скоро да није било потурчивања. Било је чак 13 манастира у пиротском округу (Суковски, Темски, Погановски идр). Српска црква признаје 30 светитеља шопског порекла (Јован Рилски, Прохор Пчињски, Петар Коришки, Ђорђе Кратовац идр). Шопови веома поштују крсну славу, коју слави свака њихова кућа. Поштују се и бројни други српски верски обичаји.

Вуковом реформом српског језика, Срби и Шопови југоисточне Србије знатно су се удаљили од шопског језика. Полазећи од извршене језичке реформе, лингвист и академик Александар Белић, закључио је у свом „Правопису српског језика", да су Шопови по говору „више Бугари него Срби". Међутим, бугарски књижевник Петко Славејков мислио је обрнуто: "То су више Срби, а мање Бугари". Белићево мишљење изазвало је револт у српској јавности. Реаговала је и Српска православна црква. Свештеник Милош Анђелковић написао је брошуру „Белићев кривопис", у којој је критиковао Белића због „несрпских" ставова и непознавања историје српског народа. Због те књижице вођен је и судски процес. Истина је да је Вукова реформа српског језика удаљила неке етничке групе од српског народа.

Неки српски књижевници писали су своја дела и на шопском језику, призренско-тимочким дијалектом, и на тај начин овековечили шопско наречје српског језика и друге делове њихове духовне културе. На шопском језику књижевници Стеван Сремац и Бора Станковић написали су по два књижевна дела: Сремац „Ивкову славу" и „Зону Замфирову", а Бора Станковић „Коштану" и „Нечисту крв". Законик цара Стефана Душана написан је призренско-тимочким дијалектом што значи на шопском језику.

ЈОВАН М. ПОПОВИЋ О ШОПЛУКУ

Парох црнотравски, Јован М. Поповић, у својој књижици „Црна Трава", која је штампана у Београду 1914. године, даје своје виђење Срба и Шоплука:

„Све фамилије имају своју славу – Крсно Име – и ретко које село, као Црна Трава, да је подељено на тако многобројне фамилије са својим засебним Крсним Именом, те се отуда да закључити да садање село Црну Траву сачињавају људи разних елемената, разуме се, чисти и овејани Срби, као у свима околним селима целога Шоплука.

А лаж је и грубо незнање и непознавање наших научника, који о томе пишу и говоре, да су Шопови 'национално несвесни', и да нису чисти Словени и Срби, него да личе на Монголе. Шопски су сабори, свадбе и сва друга весеља, које наши научници нису видели, јер нису били у центру Шоплука, по својој физиономији лепши од сабора, свадби итд. многих других српских покрајина, а то не би било да су они пореклом Монголи.

Сада у Црној Трави нема ни једне живе душе да се назове другим именом сем 'Црнотравац Србин источноправославне вере'.

...

Поморавци и дан дањи називају Црнотравце 'Шоповима'. Са речју 'Шоп' хоће да представе кретена – глупог човека, јер не знају да је то назив по покрајини – Шоплуку, као што је 'Шумадинац' по Шумадији, 'Мачванин' по Мачви, 'Босанац' по Босни итд.

Црнотравци пак њима одговарају да су 'тиквари', зато што тикве гаје и једу их, а друго не знају да раде'."

АЛЕКСАНДАР СПИРИЋ - ШУМАР СА ДИПЛОМОМ САКСОНСКЕ КРАЉЕВСКЕ АКАДЕМИЈЕ

Драган Д. Видосављевић

О животу и раду чувеног власотиначког учитеља Петра Спирића углавном доста тога је познато.

Међутим, оно што је мање познато, то је величина његове родитељске жртве коју је са својом супругом Станом принео на олтар отаџбине.

Наиме, у Ослободилаџким ратовима Србије 1912-1918, године чак 3 његова сина дају своје животе за слободу свог народа и отаџбине.

Најпре, на самом почетку Другог балканског рата 18. јула 1913. године гине Александар. А у Првом светском рату гине најпре Живојин 4. децембра 1914, а девет дана касније и Урош.

Упркос великој личној трагедији учитељ Петар је после завршетка ратова наставио пуним еланом своју просветну мисију.

Иако је рано преминуо, биографија његовог сина Александра - Леке је посебно интересантна. Био је изузетна личност и први школовани шумар у нашем крају. Као стипендиста Владе Краљевине Србије 1900. године одлази на школовање у престижну Саксонску краљевску шумарску академију у Таранд, недалеко од Лајпцига. По завршетку школовања и дипломирања 1903. године најпре је постављен за Среског шумара у Рашкој.

Српско пољопривредно друштво га 1909. година бира за свог редовног члана. Уочи ослободилачких ратова *бива премештен у Власотинце и* постављен за среског шумара (нешто као начелник - директор среске шумске управе). А у завичајној историографију биће записан као први школовани власотиначки шумар.

С обзиром на ове интересантне значајне податке покренуо сам иницијативу за подизање спомен обележја у Власотинцу (спомен плоче или бисте, а у идеалном случају и формирање спомен арборетума (ботаничког парка) који би носио његово име.

Поводом 80 година од рођења Душана Каруовића, Власотинчанина, некада веома заборављеног, наш сарадник доноси причу

ДУШАН КАРУОВИЋ, (НЕ)ЗАБОРАВЉЕНИ

Душан Каруовић је рођен у Власотинцу 18. новембра 1945. у једној од најстаријих власотиначких Пошто је Душан показивао таленат за музику, завршио је основну па средњу музичку школу, а потом је уписао

Саша З. Станковић

Душан Каруовић је припадао првој генерацији југословенских манекена. Код нас 60-их година 20. века мушкарци су били ретки у свету манекенства, а и њих су пратиле предрасуде да су хомосексуалци. Како се Душко Каруовић борио са тим, најбоље илуструје анегдота коју нам је испричао новинар Миломир Марић. Наиме, на првим Душковим модним ревијама понекад би се нашао неки мангуп из публике који би му добацио да је „педер". За Каруовића као мачо мушкарца, то је била страшна увреда и док би шетао модном пистом трудио се да запамти простака из публике. По завршетку манифестације у мраку би сачекао провокатора и са задовољством би га нашамарао. Кад се прочуло да менекен бије, престала су добацивања.

Потом је 70-их година у магазину „Базар" водио рубрику „Модни времеплов", где је писао критичку модну ретроспективу Клуба познатих. Међутим, временом се све више враћао музици, својој старој љубави. Компоновано је музику за позоришне представе, филмове, серије и дечије емисије. Написао је преко 1300 дечијих песама које су извођене у емисијама Радио-телевизије Београд, као што су „Коцка, коцка, коцкица" или „Децо, певајте са нама". Једна од најпознатијих песма је „Све је стало, само деца расту" у извођењу Дечијег хора Колибри. Такође компоновао је музику за популарне серије и филмове: „Шеста брзина", „Држање за ваздух", „Бој на Косову", „Браћа по матери", „Срећни људи", „Крај династије Обреновић", „Дневник увреда"... У неким од њих можемо га видети у неким групним сценама, нпр. у серији „Приче из радионице".

О Душановом приватном животу нема пуно података. Дружио се са врхунским београдским музичарима, глумцима, редитељима - генерално са уметницима. Душан је био у браку са зубарком Милком (Миром). Они, нажалост, нису имали деце. Један опис Миломира Марића из часописа „Дуга", из 1980, показује како је изгледао Каруовић када је престао да буде манекен: „Често значајно прошета кафаном „Мадера", не би ли присутне подсетио да је у својим најбољим годинама био први београдски манекен". Каруовић је умро од рака у 52. години у Београду. На сахрани му је држао говор венчани кум, глумац Петар Божовић. Иако је Душан оставио иза себе солидан музички опус, данас је скоро заборављен. Понекад га у емисијама помену његови пријатељи и сарадници, као што је редитељ Здравко Шотра или композитор Војислав Бубиша Симић. У родном Власотинцу бројни су Душанови рођаци, а најпознатији је његов сестрић глумац Предраг Смиљковић, познатији као Тика Шпиц.

Душан Каруовић

Кум Петар Божовић на венчању Душана и Милке

ВЛАСОТИНЦУ СЕ ЈЕ РАДО ВРАЋАО

Сазнали смо нешто више о Душану Каруовићу од његових рођака у Власотинцу и Београду, али и пријатеља, попут сценаристе Синише Павића и музичара Бојана Милановића. Борислав Васиљевић, син Душанове сестре Љиље, одрастао је уз познатог ујака. С обзиром да је и сам музичар, радио је са Душаном на многим песмама, па зато одлично познаје Каруовићеву биографију.

„Он је рођени брат моје мајке. Кад је имао три године, преселили су се породично из Власотинца у Београд. Отац Новица Каруовић живео је у центру вароши, а мајка Живана Марјановић у насељу Каменица, где и данас живи Душкова сестра од ујака, код које би Душко често боравио. Обожавао је корзо поред Власине и ту би шетао и јео семенке. Из Власотинца би увек доносио у Београд по неколико килограма семенки, јер то га је подсећало на детињство. Једном је намерно избегао одлазак у завичај и то приликом снимања серије „Врућ ветар". Пошто је знао скоро све чланове екипе, а у Власотинцу је имао пуно родбине, не

АУТОР ХИМНЕ КОСОВСКИХ ЈУНАКА

Песма „Христе Боже" из филма „Бој на Косову", познатија као „Химна косовских јунака", једна је од најизвођенијих на родољубивим скуповима. Популарна је не само међу Србима него и Русима, нпр. у извођењу руског војног ансамбла „Александров". Оригинални текст је преузет је из драме „Бој на Косову" Љубомира Симовића по којој је снимљен истоимени филм у режији Здравка Шотре (1989). „Химна косовских јунака" је после филма заживела међу Србима као да је народна песма, па ретко ко зна да је аутор текста академик Симовић, а још мање да је музику компоновао Душан Каруовић. Почетком 90-их Јединица за специјалне операције (Црвене беретке) узеле је ову песму као своју химну, а после њих и друге војне и полицијске јединице. Фјодор Јемељањенко, руски ММА борац, на свој последњи меч отишао уз ову чувену српску песму. Постоји више верзија ове песме, чак ју је бенд 357 обрадио у хард рок варијанти.

познатог и веома ангажованог композитора и манекена, данас помало о њему, не дајући да оде у заборав

СРПСКИ КОМПОЗИТОР И МАНЕКЕН

грађанских породица. Још пре његовог поласка у школу породица се преселила у Београд. музичку академију коју, на жалост није завршио. Ипак, музиком се бавио читавог живота са великим успехом.

би могао да проводе време и са једнима и са другима, што би му сигурно замерили. Како се нико не би нашао увређен, Душко је одлучио да остане у Београду", изнео је своје сећање на ујака Борислав Васиљевић.

Медицинска сестра Жаклина Босић одрасла је у кући у којој је Душан Каруовић боравио када би долазио у Власотинце. Она памти заједничке тренутке које су проводили у кругу фамилије.

„Кад би ујак долазио у Власотинце, ноћио би увек у нашој кући и по 20-ак дана. Некад је на том месту била стара кућа у којој је рођена Душанова мајка, а потом су моји родитељи изградили нову. Одатле би одлазио код друге родбине, да се купа у Власини или на пиће са супругом Миром у тад нови хотел Грозд. Памтим кад је довео чувену глумицу Радмилу Савићевић у нашу кућу, то је било приликом снимања дечје емисије „Теби кажем" у Власотинцу. Моја мајка Душанка каже да је цео тим био код нас на ручку, што је била велика част за целу породицу. Она још памти глумца Петра Божовића, редитеља Здравка Шотру... За ујка Душка ме везује и мој најтужнији рођендан. Баш кад сам пунила 30 година, он нас је заувек напустио, рећи ће са тугом Жаклина Босић.

Од бројних Душанових рођака у Власотинцу најпознатији је његов сестрић глумац Предраг Смиљковић, познат по улози Тике Шпица у серији Породично благо.

„Ујак је волео сву децу у фамилији, а своју није имао, иако је био у браку са зубарком Милком, коју смо звали Мира. Кад се погледа његов опус, највише је компоновао песме за децу, преко 1000. Био је уредник бројних емисија дечјег програма Радио-телевизије Београд, сарађивао је са ауторима попут Миње Суботе, Драгана Лаковића, хора Колибри... Пред крај његовог живота и Леонтина Вукомановић му је доносила своје снимке", присећа се неких детаља Предраг Смиљковић.

Душан Каруовић је био чест гост београдских кафана, ресторана и клубова, где се окупљала тадашња југословенска елита, међу којом је био омиљен. Један његов опис новинара Миломира Марића из часописа „Дуга" из 1980. показује како је Каруовић изгледао у очима других: „Често значајно прошета кафаном „Мадера", не би ли присутне подсетио да је у својим најбољим годинама био први београдски манекен". Глумац Смиљко-вић исто потврђује овај Маријев цитат.

„Посебно поглавље су његови пријатељи уметници свих врста, нарочито глумци. Излазио је у Српску кафану или Клуб књижевника са Зораном Радмиловићем, Ташком Начићем, Петаром Божовићем Браном Црнчевићем... Касније, кад сам одрастао, мене је водио у Клуб Радовић. Кад сам кренуо да потпишем први уговор са РТС-ом, случајно сам срео ујака код баке. Питао ме како је на факултету, тад сам званично још студирао биологију. Није ни знао да глумим у Лесковцу и да ми је Синиша Павић написао улогу у „Срећним људима". Одмах ме повезао колима на потписивање. Испоставиће се касније да је он са том серијом завршио каријеру, а ја почео да радим на телевизији. После сам био уз ујака и кад су му већ били одбројани дани. Први

Душан као манекен

су дошли да изјаве саучешће Драган Николић и Здравко Шотра", завршава своју исповест Смиљковић.

САРАДЊА СА ВЛАСОТИНЧАНИМА

Најпознатији власотиначки зет, сценариста Синиша Павић, радо се одазвао на наш позив да нешто каже о чувеном композитору.

„Са Душаном сам се лично упознао релативно касно, док сам писао „Срећан људе", све врлине које красе једног јужњака", изнео је своје утиске Синиша Павић.

Званично последњи Душанов сарадник био је популарни певач 90-их, Бојан Милановић, још један уметник „наше горе лист". Испоставиће се да је једна песма трајно обележила каријере оба уметника.

„Мада смо се срели само неколико пута, видео сам да је реч о правом господину, достојанственом и одмереном, али топлом у комуникацији. Душана сам упознао док смо радили на песми „Не пали светло", коју је он компоновао на текст Љиљане Павић. Пратеће вокале су отпевале Ивана Негатив и Цеца Славковић. Иако песма није објављена ни на једном албуму, позната је захваљујући серији „Срећни људи" и данас је публика тражи. Веома је захтевна за певање, што је за мене био додатни професионални изазов. Нажалост, испало је да је била и последњи Душанов уметнички рад, јер отприлике годину дана касије он нас је напустио. Има један емотиван тренутак који никад нећу заборавити. Био сам на Душановој сахрани на којој је било пуно света, нарочито много глумаца. Не могу да набројим ко је све дошао, а први на памет ми падају Милена Дравић и Драган Николић. Кад се маса разишла, пришао сам Душановој мајци, која ме загрлила и кроз сузе рекла да учиним све да њен син живи кроз поменуту песму. Ја због разних правних процедура нисам објавио интегралну верзију песме, јер се на интернету може наћи само снимак из серије. Требало би тај проблем да решим у наредним месецима, па да се на неки се одужим и Душану и његовој мајци", закључио је певач Бојан Милановић.

Каруовић умире од рака у 52. години, 18.

Аутор чланка Саша Станковић са Предрагом Пепијем Смиљковићем, Миломиром Марићем и Ирина Вукотић у Јутарњем програму на ТВ Хепи

1992. Сећам се да смо Љиља и ја били у његовој викендици на Дивчибарама кад нам је одсвирао неку прелепу мелодију. Касније је Љиља написала текст за песму „Вучје време", коју ће пак маестрално отпевати Екстра Нена и Боба Стефановић. У току снимања серије Душан се разболео, тако да нисмо имали прилике да заједно радимо. Његов одлазак је велики губитак за нашу културу. Био је огроман музички таленат, један леп човек пун духа и ведрине, са снажним темпераментом. Једноставно имао је

јануара 1997. у Београду. На сахрани му је држао говор венчани кум, глумац Петар Божовић. Иако је Душан оставио иза себе богат музички опус, данас је скоро заборављен. Понекад га у емисијама помену његови пријатељи и сарадници, као што је редитељ Здравко Шотра или композитор Војислав Бубиша Симић. С обзиром да се ове године навршава 80 година од рођења Душана Душка Каруовића, лепо би било да ПГП РТС објави бар један ЦД са његовим најпознатијим композицијама.

Ако је тачно да нам суђенице одређују животни пут, Александар Аца Давинић мора да је пред њима, на првом животном испиту, пригрлио радио. Јер, читав његов живот, испуњен изузетним узлетима и успесима, везан је за медије и од њих првенствено за радио и музику. Из разговора који је са њим водио наш уредник, имаћете прилику да боље упознате овог човека изузетне биографије

БУДИТЕ У ТОКУ – ЖИВОТ ЈЕ У РОКУ

Глумац, певач, рокер, радио-водитељ, више година у Радио Лесковцу уређивао је и водио веома популарне емисије „Ми за вас“, „Радио хеликоптер“ и „Како то да сваки дан“; хумориста и сатиричар, објавио је три књиге: „Врањски бисери“, „Бисери са јужне пруге“ и „За данас будите у току“; снимио је и продуцирао више од 50 л.п. и сингл грамофонских плоча и касета познатих рок група и певача; дугогодишњи новинар „Политике експрес“ и „Политике“, одакле је отишао у пензију; дописник „Вечерњег листа“, „Арене“, „Гласа јавности“, „Курира“, „Информера“, „Српског телеграфа“; продуцент и извршни продуцент РТВ Љубљана; директор и главни и одговорни уредник „Нове Слободне речи“ у Врању; директор и главни уредник „ТВ Лесковац“; Сарадник Радио BBS, Радио Луксембурга, Радио Европа велеа, Радио Стара, Радио Суперстара, Радио Београда – Првог и Другог програма, Радио Београда 202, Радио Студија Б; Дописник и сарадник Радио Сарајева, Радио Скопља, Радио Ниша и многих других – све је ово Александар Аца Давинић. У сваком од ових послова оставио је трага, али оно по чему се његов „лик и дело“ нарочито памти је Гинисов рекорд у дужини вођења диско програма – чак 120 сати, било је то у Власотинцу, у сали ДТВ „Партизан“ пре тачно 50 година. Свој лични, и Гинисов, рекорд оборио је пар година касније, у Базелу, подигавши лествицу издржљивости на недостижних 200 сати.

„Са грамофонском плочом први пут сам се сусрео крајем 60. година 20. века. Било је то у Београду, код мог ујака, др Стевана Валчића. Он је био дружељубив човек, код њега у стан долазиле су многе познате личности, новинари, лекари, научници, спортисти, уметници и бизнисмени. Када би ујак боравио у Власотинцу, обично је то било јануара месеца, када му је рођендан, око њега се окупљало друштво и слушале су се плоче. Играло се уз звуке са грамофона, уз неке, мени до тада непознате ритмове“, присећа се Аца Давинић свог „уласка“ у свет рокенрола и диско музике.

„Морам да напоменем“, наставља он, „југословенска рокенрол сцена се појавила 50. година 20. века, под утицајем популарних америчких рокенрол и рокабили извођача, као што су Елвис Присли, Чак Бери, Бади Холи, Карл Перкинс и многи други. Млади људи код нас почели су тада да свирају ову нову 'електричну музику', како су је називали, а себе су звали 'електричари'. Код нас је Ђорђе Марјановић, крајем 50. година, постао прва права југословенска звезда поп музике. Једна од првих рок група били су 'Црвени корали' из Загреба, затим 'Силуете' и 'Црни бисери', из Београда, а од певача појављују се Арсен Дедић, Мики Јевремовић, Ибрица Јусић и многи други. Други талас поп и рок музике, 70. година, обележиле су групе које стварају музику под утицајем народног мелоса. Најпознатији су свакако 'Бијело дугме', 'Смак', 'ЈУ група', 'Индекси', 'Тајм', 'Атомско склониште', 'Парни ваљак' и друге.

Тада су биле популарне гитаријаде, а на једној од првих, у Београду, наступили су и 'ВИС Рубини' из Власотинца. Рубини су били Ђока Мачк, Миша Бојко, Пека Жути, Маца Давинић, Жика Шпанац, Драган Димана. Велику популарност тада је уживао и Заре Шулеја, гитариста светског гласа, кога је касније, у 'ВИС Комете' наследио његов брат Сава. Уз њега ту су били и Мома Линдер, Миша Шарац, Драге...“, уводи нас Александар Аца Давинић у причу која следи.

ПЕРИЦА И АЦА – СТЕРЕО ЈАХАЧИ НА ВИНИЛУ

„У то време кренула су наша 'диско појављивања', у паузама наступа 'ВИС Рубини' или неких других група. Тада смо Перица Мирковић и ја, са грамофона или магнетофона, пустали најновије, најслушаније светске поп-рок хитове. Да би смо их имали снимљене морали смо читаве ноћи да дежурамо поред радио апарата, са микрофоном од магнетофона 'котураша' у руци. Ловили смо хитове који су се пустали на Радио Луксембургу, BBS-у, Радио Монте Карлу или Суперсонику.

Тада није било нимало лако отворити диско клуб. Морали смо да добијемо сагласност Општинске конференције Савеза омладине

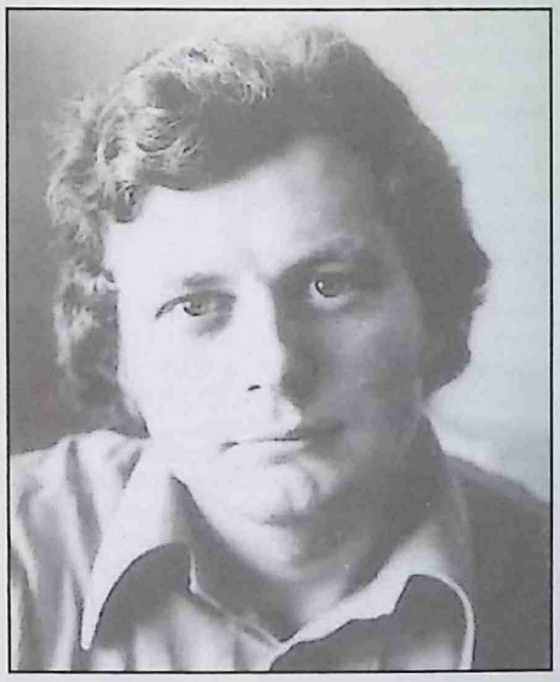
Рекордер обара сопствени рекорд - позив на спектакл

Власотинца. Ипак, нисмо имали цензуру и могли смо да пуштамо све осим националистичких песама, које, додуше, тада нису ни биле тражене. Морам признати да није баш све било дозвољено, рецимо песму Џејн Биркин, 'Волим те'

ДРУГИ ДИСКО КЛУБ У СФР ЈУГОСЛАВИЈИ – У ВЛАСОТИНЦУ

„Мој сусрет са Перицом Мирковићем покренуо је власотиначку 'диско лавину' ", каже Давинић. „Многима још увек није било јасно како може да се игра уз грамофонске плоче, а ми смо већ изразили жељу да после Загреба и Власотинце добије диско клуб, други у Југославији. Тада смо слушали емисију Радио Загреба 'Такси за Бабилон', Миљенка Јелачу и Воју Шиљка, па смо се, позивајући се на њих, за Дан републике (29. новембар) 1969. године, на игранци у сали ДТВ 'Партизан', појавили са грамофоном укљученим у појачало, са плочама и микрофоном. Било је то велико изненађење и одушевљење, али је било и бојкота и звиждука. Ипак, све је прошло добро.

Следећи наступ 'Диско клуба Стерео' Власотинце догодио се за дочек Нове 1970. године. За ту прилику Перица Мирковић је у својој фотографској радњи урадио новогодишње честитке, које су као 'Диско клуб Стерео' послате свим југословенским радио станицама и појединим листовима. На њихово велико изненађење, готово сви су објавили ту честитку."

Александар Давинић, Гинисов рекордер

морали смо да скинемо са репертоара јер је 'кварила омладину'.

Власотинце је у том периоду заиста имало примат по садржајима који су се нудили омладини. Наше журке преносили су Радио Лесковац и Радио Ниш, било је и укључења уживо. Ту су била и дружења и свирке које су трајале по неколико дана на Старом гробљу. Преподне смо се бавили рециталима који су величали лик и дело Јосипа Броза Тита и социјалистичке револуције, а у вечерњим сатима уживали смо уз музику Ролингстонса, Битлса, Бич бојса, Бони М... Мало је познато да је група 'Смак', свој први наступ имала у Власотинцу, долазила је и група 'Кербер'", описује нам Аца живот рокенрол и диско музике почетком 70. година 20. века у Власотинцу.

Кључни тренутак да Власотинце почне да доминира са винила на 45 обртаја био је када је, након оснивања Радио Лесковца, Давинић ангажован да уређује и води забавно-музичку емисију „Ми за вас“. Емисија је за кратко време постала веома популарна, јер је он успоставио контакте са Радио Луксембургом, BBC-em и Радио Београдом. Сарађивао је са Николом Караклајићем, који је водио емисију „Вече уз радио“. Овај му је слао хитове које је Аца затим емитовао. Након тога је дошла сарадња са Зораном Модлијем, Марком Јанковићем, Драганом Јелићем... Био је чест гост на Студију Бе и Радио Сарајеву, неколико година је био у организационом одбору фестивала „Ваш шлагер сезоне“.

Када се је 1973. године, у земунском хотелу „Централ“ организовао избор најбољег дискџокеја у Југославији, Аца Давинић је освојио

Представљање Ацине књиге "Будите у току", у издању наше Библиотеке

НЈЕГОВИХ 100 ЧАСОВА

Све новине су писале о Ацином подвигу

Аца Давинић је активан и данас

треће место, иза Зорана Модлија из Београда и Ивице Балента Тратинчице из Загреба. То је њему био више него довољан разлог да за 1. мај, Међународни празник рада, одржи Маратонско диско вече, на коме је поставио рекорд од 24 сата непрестаног вођења програма. Повод му је био рекорд диск џокеја из Италије, Антонија Багиља, који је диско програм водио десет сати. О томе су писали сви југословенски листови и јављале су све радио станице у СФРЈ.

НОВИНАРСТВО КАО ЖИВОТНА ЕКСКЛУЗИВА

Александар (Живојина) Давинић, рођен је 15. марта 1954. године. у Власотинцу, где је завршио основну, а средњу школу у Лесковцу. При Југословенском институту за новинарство, фебрара 1979. године завршио је Новинарску школу, Вишу економску у Лесковцу, а апсолвирао је на Филозофском факултету (књижевност) у Приштини. Глумац, певач, рокер, радио водитељ, хумориста, продуцент и новинар, ма где да се налази, за себе увек прво каже да је Власотинчанин.

А када је неки Немац, у граду Бохолту, за микс-пултом провео 30 сати, Аца му је одговорио, 1974. године, вођењем програма у трајању од 48 сати, чиме је поново задивио свет. Опет се то дешавало у организацији Савеза омладине, као Диско шоу вече, али овога пута у част 104. рођендана Владимира Иљича Лењина, „вође светске револуције". Сада су му подршку дали и Општински комитет КПЈ и масовни фронт прогресивних снага, односно Социјалистички савез радног народа. Сва југословенска штампа и радио станице и овога пута били су уз њега, величајући га као истинску звезду.

Следеће, 1975. године, опет у част 29. новембра, Дана Републике, и опет у сали ДТВ „Партизан", уз помоћ Културног центра и Општинске конференције социјалистичке омладине, Аца Давинић, да потврди себе и да задуго обесхрабри све могуће изазиваче, организује Маратон у вођењу програма – 100 сати нонстоп. У поднаслову плаката који најављује овај догађај пише – Светски рекорд поставља досадашњи рекордер у вођењу програма. Овај програм је почео 28.11, а завршио се 2.12, после 120 сати, уз учешће многих познатих личности тадашњег музичког и забавног света.

„Припреме за овај догађај почеле су много раније", казује нам Давинић са пуно поноса. „Сви из општинског политичког и привредног руководства су ми пружили подршку. Био је ту и ДИН из Ниша, скоро све продукције грамофонских плоча, али и колеге из многих радио станица у СФР Југославији. Стизали су ми прилози из ВВС-а, Радио Европе, Радио Луксембурга, Радио Сарајева, Радио Београда... Све је то требало упаковати на магнетофонску траку и пустити. Требало је обезбедити озвучење и остале уређаје: грамофоне, магнетофоне, простор за плоче, столове, столице за госте на битни. У једном тренутку ме је ухватио страх, па и паника – како ће све то да прође. Али, моји другари, Јоца, Нине, Света, Боге, Бића, Перица... охрабивали су ме да су и они ту и да ће 'ускакати' ако буде потребе.

И кренули смо, прво вече сала ДТВ 'Партизан' била је пуна као никада до тада. Имао сам ексклузивне госте, манекене, глумце, водитеље. Све је испало фантастично. Сутрадан, од раног јутра кренула је гужва. Многи су тражили да купе карте за увече. Долазили су из Културног центра, говорили ми како им телефони непрестано звоне, да има много заинтересованих да дођу. Ради укључења уживо у радио програме, на бини, из микс пулта, инсталиран је фиксни телефон. Било је неколико стотина укључења за тих недељу дана. Из вечери у вече било је све више публике. Све је испало да не може бити боље."

Овде се мора додати да је Давинић овај свој, а и Гинисов, рекорд оборио 1977. године, у Базелу, уз подршку компаније BASF, када је додао још три дана и три ноћи, односно диско програм водио је читавих 200 сати.

ГИНИСОВАЦ И ВЛАСОТИНЧАНИН – НЕМА ВЕЋИХ ПОХВАЛА

Читав свој радни век провели сте у новинарству. Када би сте сада могли да бирате да ли би сте изабрали исти животни пут?

Свакако да, новинарство је пуно изазова и оно тражи апсолутну посвећеност. Не може да се ради данас за сутра. Ја сам увек радио у дневним редакцијама, у којима су уредници тражили да будеш испред свих. Говорили су – мораш да имаш сутра за данас. То су неки звали ексклузива.

Радили сте као новинар, али сте били и уредник и директор у неколико медијских кућа. Реците нам нешто више о својој пословној каријери.

Од уређивања и вођења издвојио бих специјалне забавно-музичке емисије Радио Лесковца 'Ми за вас', 'Како то да сваки дан', 'Радио хеликоптер'. Био сам и редовни сарадник са специјалним музичким прилозима на Радио Београду, Студију Б, Београду 202, Радио Сарајеву, Радио Скопљу, Радио Луксембургу, BBS-у и другима. Био сам директор и главни и одговорни уредник ТВ Лесковац и врањске „Нове Слободне речи".

Наше библиотека је имала ту част да буде издавач две од три књиге чији сте ви аутор. Мада њихова садржина није била везана за Власотинце, претпостављамо да је у вама прорадио локал-патриотски дух када сте се одлучивали да та издања носе наш знак?

У свакој од мојих књига преовладава дух Власотинца. Драго ми је да наша, власотиначка библиотека, на зналачки и професионалан начин покрива све оно што је посебност и драгуљ овог краја. Једнога дана доћи ће на ред и књига о мом родном граду, а дотле наставите да радите примерно, као до сада.

Многи сматрају да је Власотинце место посебног духа, да ли и ви делите такво мишљење?

Сав тај дух старе Херцеговине, одакле водимо порекло, вешто се примио на обале Власине. Свако од нас има нешто што носи од предака и фамилије. Варош на Власини је увек имало перјанице у спорту, култури, књижевности, сликарству, хумору, карикатури... Власотинце и Власотинчани имају нешто посебно, што се рађа и ствара само овде на Јазу, Пуклом камену, Манастирској и Млинској вади...

МЕЂУ ШАМПИОНИМА СМЕХА

„Одмах по повратку из Базела прикључио сам се хумористичко-сатиричној екипи Власотинца, која је успела да освоји титулу 'Шампион смеха у СФРЈ'", поносно нам казује Аца. „У финалу, у препуној хали Београдског сајма убедљиво смо савладали Краљево. Ја сам водио програм и проглашен сам за најбољег актера тог такмичења.

Чули смо да је друг Тито био одушевљен неким нашим нумерама, наравно и његови сарадници, посебно из СР Србије, који нам у почетку баш и нису били наклоњени. Власотинце је било и остало најдуховитији град у Југославији. Касније такмичења девалвирала су, јер су се одржавала између појединих места у Србији."

Чиме се бавите данас, као пензионер, да ли нешто пишете, можемо ли да очекујемо неку вашу нову књигу?

Сарађујем са више домаћих и страних редакција. Не пратим и не јурим дневне и политичке догађаје. Уређујем веома посећен портал „Будите у току" и сакупљам материјал, бележим дневне, обичне догађаје, за, највероватније, будућу књигу.

Музички панк фестивал у Ладовици, кога његови оснивачи и организатори, али и сви становници Ладовице зову једноставно „Пивски“ или званичније – „Пивски фестивал“ стекао је ове године пунолетство, одржавши се по 18. пут. Одавно превазишавши регионалне, па и националне, оквире (наступале су групе из Словеније, Хрватске и Северне Македоније) „Пивски панк“ је постао и предмета анализа, есеја и научних елабората. Један од њих преносимо овде, уз одређена, неопходна, скраћења (читај – поједностављења) које захтева часопис типа „Наше Власотинце“. Преузели смо текст др Горана В. Ђорђевића (уз његову сагласност) из књиге „Лепа села лепо копне: социолошки записи о људима и селима југоисточне Србије“ (175-179); издавачи: Прометеј, Нови Сад и Факултет за право, безбедност и менаџметнт „Константин Велики“ Ниш (2023).

ПАНК ФЕСТИВАЛ – ПОБУНА У ЛАДОВИЦИ

Горан В. Ђорђевић

Култура, као појам, може се поједностављено одредити као средство да се човек учини бољим. Историја културе није ништа друго него историја покушаја утицаја на духовну страну људског трајања (још од цртежа из Алтамире). Данас, у тријанглу – култура-бољи човек-постултура, основано се може довести у везу овај проблемски однос са правом на побуну и правом на критичку мисао. Прецизније – може ли човек бити бољи без права (или одрицања од тог права) на побуну против земаљске стварности. Нудимо одговор – на почеку 21. века, најизразитија потреба културног изражаја је побуна, односно субверзија, до мере да се нити један културни образац или културна делатност, који у себи не носе клицу побуне, не могу прихватити као стварлачки процес вредна пажње и трајања.

Једна од важних карактеристика „кратког двадесетог века“ јесте популарна култура – парадоксално, настала на разним облицима побуне – а претворила се у слугу „друштва спектакла“ и средство за држање у покорности, као огољени израз хедонизма или провинцијалне искомплексираности. Његово успостављање резултат је истовременог деловања више услова, а пре свега информатичке револуције (за коју можемо рећи да је имала веће домете него индустријска револуција), убрзане глобализације и урушавања појма „слобода“. Цео процес додатно је подупрт очитом кризом способности тзв. суверене нације – државе, која је у другој половини 20. века постала универзални облик управе за становништво света. Свет је ушао у доба неадекватне државе и беспомоћних друштава.

У условима када популарна култура више није могла да одговори нараслим потребама (пре свега бунтовне младости) ка критици, побуни и субверзији, супкултурни покрети носили су нови пубњенички образац, искуство и надахнуће. Ово је посебно видљиво у филозофији, књижевности и сликарству. Сав минули век обележило је дејство супкултурних покрета, као средство иманентне побуне. Управно се на тој тачки размимоилажења сместио почетком седамдестих година прошлог века – панк, као неочекивани музички изражај, који је истински померио границе, дајући побуни нови исказ. Док се „рок ен рол култура“ свела на пуки хедонизам и сентиментално сећање, панк култура је, након почетних облика, наставила да трага, налазећи исходиште побуне и у православном хришћанству.

Јасно је да се у новонаметнутим оквирима, тоталитарним по природи, простор за побуну све више смањује и то како субјективно – у оквирима бића појединаца или неког колективитета, тако и објективно. Зато се сваки потенцијал за побуну из центра полако извлачи на маргину – у провинцију осуђену на недостојну езистенцију. Ту, на измаку сваког модерног живота, у крајини односа између модерне – постмодерне и традиционалног духа, сместио се и панк фестивал у Ладовици. Он траје од 2007. године и до сада га је посетило више од 85.000 посетилаца из свих крјева Србије и света. Сама листа учесника сведочи не само њихову разноврсност већ указује да је Ладовица себи обезбедила највише место у култури бунта.

Панк концерт у Ладовици

Док се владајући „културни образац“ свео на јутјубере, лајфкоучеве и лажне докторе наука, док елита мирно дебатује, панкери из Ладовице, са својом све бројнијом публиком, гласно позивају на побуну, на непристајање на живот недостојан човека. Пададоксално, догађај у Ладовици претворио се у усамљеног, али довољно гласног противника постмодернизма и владајућих образаца, како у постмодерној култури тако и у животу у наметнутим глобализацијским оквирима.

Фестивал панк музике у југоисточној Србији, који је ове године стекао пунолетство, односно одржан је осамнаести пут, представља доказ да побуна против „модерног света“ сведочи о постојању животне снаге. Посебан куриозитет представља чињеница да се ради о изразу побуне усред провинције, насупрот култури „мегаполиса“, који је популарној култури одузео сваку животност, претварајући је у банално тржиште и огољени хедонизам.

Панк побуна која траје у Ладовици потребнија је него икад. Сваки фестивал нова је прилика да се измери не само осећај угрожене слободе, већ и нова снага позива на акцију. Парадокс, и то је део „ладовачке субверзије“, јесте у томе да док се села празне, уз неразумљиву и претећу тежњу да сви постану робови мегаполиса (сада већ увелико сведеног на некрополис), глас побуне из Ладовице, са обронака Косовице, на почетку мистичне Грделичке клисуре, више се и даље чује. О томе сликовито сведочи панк фестивал, који из године у годину окупља све више и више посетилаца. То представља охрабрење, непристајање на самораствараље у бићу изгубљеног колективитета, уједно и путоказ да нема краја историје, пресуђених личних и колективних судбина.

Можда је то једини опипљиви задатак, задатак као судбина сваке провинције – да живи и служи побуни, том животу „у непредаху“. Побуне су увек долазиле из провинције, иза тих далеких, а опет романтичних хоризоната, из скрајнутог животарења, да би се пре или касније претварале у олују, која је људску цивилизацију носила напред, у вазда поновно освајање слободе. На том нивоу видљив је и разумљив латентни рат између „мегаполиса“ и провинције (Ладовица). У условима када „мегаполис“ забрањује руковање и грљење (све правдајући се новонасталим пандемијским вирусима), публика у Ладовици, загрљена и насмејана, пева ретроспективну песму бенда „Цепени ћунци“ – „Мртав и бео“.

Док траје Панк фестивал у Ладовици, док стварају поменути „Цепени ћунци“, „Хидроген“, „Ван жуљ“ и други, док год схватамо и уживамо у побуни као начину живота, жива је и Ладовица. Живи смо и ми са њима и са њом. То је, уједно, највећа потврда, источник који нам сведочи да је ванвремени покретач људског света још увек жив – људско срце које куца!

Сцена са панк фестивала у Ладовици

Наши (власотиначки) млади трубачи, у пионирској и омладинској конкуренцији, последњих година скрећу пажњу на себе својим умећем свирања, освајајући награде у својим категоријама, где год да наступају. Посебно успешан био је њихов овогодишњи наступ на предтакмичењу за Гучу, на Власини, као и на самом 64. Драгачевском сабору трубача. Наша сарадница овде нам даје причу о томе.

МЛАДИ ТРУБАЧИ ИЗ ВЛАСОТИНЦА ОВЕ ГОДИНЕ ОСВОЈИЛИ СУ НАЈВИШЕ ПРИЗНАЊА НА 64. ДРАГАЧЕВСКОМ САБОРУ ТРУБАЧА У ГУЧИ

ВЛАСОТИНЦЕ, БУДУЋА ПРЕСТОНИЦА ТРУБЕ

Весна Милтеновић

Драган Стевановић, Матеја Станисављевић и Давид Антић, са освојеним наградама

Недавно је завршен 64. Драгачевски сабор трубача у Гучи, трубе су сада утихнуле, емоције су се полако слегле. Након свега може се рећи да је Власотинце постало апсолутни победник у такмичењу омладинских оркстара, јер су прва три места на овом престижном, музичком фестивалу освојили власотиначки трубачки оркестри.

Титулу најбољег омладинског оркестра понео трубачки оркестар Жељка Бактеровића. Њихов наступ оцењен је као најбољи, беспрекоран, прецизан, са снажним емотивним набојем. Оркестар Жељка Бактеровића је, као награду, од организатора добио бубањ.

На другом месту нашао се још један сјајан састав из Власотинца – оркестар Давида Антића, који је већ раније освојио титулу најбољег омладинског оркестра и чије је име већ познато љубитељима трубе.

Треће место на 64. Драгачевском сабору трубача у Гучи, у омладинској категорији, освојио је оркестар Драгана Стевановића. За овог малог капелника, који има само 11 година, кажу да је чудо од детета када је труба у питању и предвиђају му сјајну будућност, као музичару.

Према оцени стручног жирија, другопласирани најбољи млади трубач је Матија Станисављевић, наравно из Власотинца. Он, такође, има само једанаест година, а трубу воли више од свега и намеран је, према сопственом казивању, да јој поклони читав свој живот.

Подсећања ради, сви овогодишњи власотиначки трубачки оркестри, који су се такмичили у Гучи, током претходног месеца учествовали су на Власинском лету у Сурдулици и за своје наступе били су награђивани. Награда на овом такмичењу је предуслов за наступ на Сабору трубача у Гучи.

Још једном су млади власотиначки трубачи показали топлу јужњаку душу, музикалност и темперамент разиграног југа. Својим наступима они су доказали да се до успеха долази не само талентом, него и великим радом, залагањем и одрицањима. Предвиђајући им велике успехе и много награда у будућности, за умешност музицирања, нама остаје да, ишчекујемо време када ће они поодрасти и својим свирањем од Власотинца начинити нову престоницу трубе.

Победник 64. Драгачевског сабору у Гучи, у категорији омладинских трубачких оркестара, трубачки оркестар Жељка Бактеровића

У *Листу Власина* из 1996. године нашли смо занимљиве податке о дувачким оркестрима из Власотинца од пре пола века

НЕКА СЕ МЛАЂИ УГЛЕДАЈУ НА СТАРИЈЕ

Присећајући се неких старијих трубачких оркестара из Власотинца, пре свега Миливоја Станојевића – Милета Балавура и Миодрага Ђекића – Мије Замзе, слободни смо да закључимо да је власотиначки трубачки подмладак имао шта и кога да наследи.

У *Листу Власина*, број 32, од 31.10.1996. године, на страни 15, у тексту под насловом Труби захвалан, аутора Србе Такића, дат је приказ тадашњег стања дувачких оркестара у Власотинцу. Овај текст је био својеврстан жал за некадашњим оркестрима, давним наступима и наградама које су освајали.

Било је прошло двадесет година од објављивања овог приказа у Листу Власина и последњег наступа трубача Миливоја Станојевића у Гучи. А то је било 1977. године, када је он одлучио да више не наступа, јер је, по његовом мишљењу, грешком, најважнија награда отишла његовом имењаку, сличног презимена, а не њему. Можда је Миле Балавур био у праву, јер је претходне, 1976. године, његов оркестар добио награду за најбоље одсвирано коло, а те 1977. године награду за најбоље обрађену народну песму.

Било како било, овде ћемо споменути да је тај овај оркестар свакако био скуп талентованих појединаца, јер је неколико његових чланова понело признања као најбољи извођачи – Цане Стојановић и Горан Станисављевић за мали бас, Влада Здравковић за велики бас. Уз ово треба поменути да је оркестар имао снимљену једну плочу, а учествовао је и у снимању неколико филмова – Сок од шљива, Камиони још опет возе, Балкан експрес...

У наведеном тексту помиње се и оркестар Миодрага Ђекића, Мије Замзе, за који се наводи да је снимио три самосталне лонг плеј плоче, на којима се, осим обрада народних песама и кола, налазе и седам Мијиних ауторских композиција.

„Сви иду у кафану, а ја сам кафану довео у кућу" признаје Лука Стефановић, један од познатијих ликова власотиначке чаршије, некада популарни фудбалер Власине. Он је у свом дворишту саградио брвнару, коју су његови пријатељи назвали Лукина колиба. То је сада место где се састају љубитељи спорта, понајвише фудбала, а пре свега њему блиски и драги људи, они који су жељни искреног дружења и опуштеног разговора.

ЛУКИНА КОЛИБА, МЕСТО ГДЕ ЈЕ ФУБАЛ ВИШЕ ОД ИГРЕ

Лукина колиба све више постаје омиљено окупљалиште добронамерних и дружењу склоних људи, својеврсно светилиште спорта, радости и пријатељства. Овде фудбал није само спорт, већ неисцрпна тема о којој се прича, он је ритам којим куцају срца окупљених и разлог због чега се сваки наредни сусрет очекује са нестрпљењем. Док се на тв екрану смењују акције у колиби навијање, мирис роштиља и других ђаконија, стварају атмосферу каква не може да се доживи ни на једној спортској трибини.

Предраг Давинић

Лука Стефановић је своју колибу саградио са предумишљајем, као искрени посвећеник спорта, човек који чврсто верује да једино у здравом телу и дух може бити здрав. Он је одавно схватио да фудбал није само игра већ животна филозофија, покретач емоција, извор емпатије и позитивног размишљања, разлог да се викендом раније устане или да се легне касније. То је школа живота која учи како се побеђује, али и, можда још важније, како се са миром и достојанствено губи. Поуке које се извлаче из тога непоновљива су сазнања која се радо преносе другима. Зато он своју колибу сматра својеврсном учионицом.

„На терену видиш ко си, а у колиби с ким си", воли Лука у шали да каже. „Сваки меч се гледа као да је финале, навија се срцем. Фудбал открива човеков карактер, како се понаша кад губи, како када побеђује, да ли после пораза може да пружи руку победнику, да ли се после тријумфа превише узноси."

Зидови Лукине колибе украшени су фотографијама са утакмица које је он некада играо у Власини. Ту су дресови које је носио, многобројни сувенири који сведоче о његовом некадашњем бављењу фудбалом.

Осим спорта, у колиби се негује и дух пријатељства. Нећемо претерати ако кажемо да је он овде најбитније, јер да није тако не би било ни ведрог духа, ни нестрпљивог ишчекивања, ни неспутаних разговора протканих шалом, досеткама, присећањима, натпричавањима. Нису ретки тренуци када се уз пиће и мезе отворе душе, потраже савети, замоли за помоћ. Овде се евоцирају успомене, причају приче о старим временима, о локалним личностима и догађајима који не бледе из сећања.

Један од првих посетилаца Лукине колибе, можемо слободно рећи и први посвећеник њихових окупљања, Никола Живковић Газибара, недавно се упокојио и преселио у неки лепши свет, можда налик оном којег је налазио у Колиби. Његово име се и сада често спомиње међу пријатељима, који га се сећају са посебним поштовањем и уз осмех. Тако, приликом преноса једне утакмице, док су сви држали дах због неизвесности у последњим тренуцима, а фудбалер се спремао да изведе пенал, Газибара је рекао: „Неће овај мали да да гол, фали му снага у леву ногу, а карактер у десну". И – био је у праву.

О Николи Газибари овде ћемо изнети још две анегдоте. Ниједан договор у Лукиној колиби није тако важан као договор око мезетлука, неизоставног додатка за гледање утакмице. Свако зна своје обавезе, један доноси пршуту, други сир, неко пиће, неко хлеб... А Газибара – донесе першун. Лука га гледа збуњено и пита: „Које си тој донеја?" А Газибара, хладан као шприцер, одговара: „А да л' не треба? Свако мезе има першун. Ви мислите само на стомак, а ја на естетику и на здравље". Једном док су гледали утакмицу и нервозу ублажавали шприцером, видећи да се Газибара баш занео у томе, Лука га је упозорио: „Мање гледај у чашу, а више утакмицу".

А кад се у Лукиној колиби осети мирис печурки зна се да је стигао Ноке Гарчић, звани Мата. Једном приликом, када је играла наша фудбалска репрезентација, при резултату 0:0, Ноке је, прилично нервозан, казао: „Утакмица без шансе је ко гра без вргањи". Међутим, после неког времена судија је досудио пенал, што је Ноке прокоментарисао: „Кад га глувар зачини и судија га осети".

Човек који је задужен за техничку подршку „колибара" јесте новинар Зоран Стојичић. Уједно, треба да се нагласи да он прави најбољу салату у граду, или макар у Колиби. Можда зато што у својој торбици, као и Газибара, увек има першун. Једном, за време утакмице финала Лиге шампиона, између Реала и Јувентуса, када је Реал победио, Зоки је рекао Италијану Фиорету: „Не се секирај, Буфон је још млад". А он је тада

Сто је постављен, утакмица само што није почела, Лука чека другаре

„Скупило се друштво старо..."

био у зениту каријере и није успео да освоји Лигу шампиона.

Колиба иза солитер - бег од свакодневице

Из овог друштва познат је још један новинар, нажалост такође покојни, Нине Радичевић. За њега важи прича да је баш у Колиби добијао инспирацију за писање извештаја и коментара са утакмица, које је слао Спортском журналу.

Кроз Колибу је продефиловало много познатих људи, попут Јована Стојановића Пајсе, Зорана Ћирковића, Станка Стојичића, Аце Горуновића, Нешка Пузића, Цонета Брезовчанина, Окета Ишљамовића, Слободана Симића, Славише Митровића Пуше, Живка Ранчића, Милана Видосављевића, Љубише Шарића и многих других. У времену када нас свакодневница раздваја и удаљава једне од других све већим (само)задатим обавезама, намећући брз и пун нервоза начин живота, Лукина колиба спаја људе различитих карактера и различитих животних доба. То је више од састајалишта, дружилишта, пријатељевања, радовања, тај кутак за спортски тренутак, светионик је емоција и лепоте заједништва. Лукина колиба – то је више од игре.

Власотинце је најлепше лети, када његова природа заблиста у свој својој лепоти, када Власина буде изазов којем се не може одолети. Власотинце је у лето најлепше и због још једне, за све нас веома важне ствари – њему се тада враћају многи од оних који одавно не живе овде. Долазе жељни да се виде са својим најближим, да се опусте, предахну, одморе, излече носталгију, сакупе снагу за нове напоре. Да није тога многе успешне Власотинчане, који су своје родно место напустили још у раној младости, не бисмо више сретали, а највећи део њих би заувек избрисали из сећања. Један од таквих је и Зоран Шушулић – Луја, данас 88-о годишњак, који после одласка у пензију, све чешће долази у Власотинце и све дуже остаје у њему. Наш сарадник Мирослав Сеизовић, нешто млађи од Лује, радо се сећа њихових дечачких и момачких дана, када су, читаве дане проводили на плажама Власине, али и када су са дивљењем пратили игре наших (власотиначких) спортиста. Зато, он није пропустио прилику да ових дана разговара са Лујом и напише причу о томе за Наше (и њихово) Власотинце.

ЗОРАН ШУШУЛИЋ ЛУЈА – ЗАБОРАВЉЕНА СПОРТСКА ЛЕГЕНДА ВЛАСОТИНЦА

Мирослав М. Сеизовић

Зоран Шушулић је рођен 1938. године у Власотинцу, где је завршио основну и средњу техничку грађевинску школу. Свој изузетан дар за многе спортове почео је да показује већ као пионир, а и касније, као средњошколац.

На првенству Србије у гимнастици, 1955. године у Крагујевцу, освојио је 1. место. На првенству Југославије, у Нишу 1955. године, освојио је 8. место. Био је први у гађању војничком пушком за средњошколце у Београду 1954. године.

Међутим, највећу популарност и наклоност својих Власотинчана, уживао је као рукометаш Рукометног клуба "Партизан", захваљујући својим изузетним играма и голгетерском дару. Од мноштва незаборавних утакмица, овде ћемо поменути само две.

На првенственој утакмици Српске лиге, између Рукометног клуба "Партизан" из Власотинца и истоименог клуба из Краљева, 1962. године, која је завршена резултатом 31:12 за Власотинчане, љубимац домаће публике, Зоран Шушулић дао је 12 голова, колико и читава екипа гостију. Загребачке "Спортске новости" су, поведене том чињеницом, објавиле чланак о овој утакмици.

Године 1962, на рукометној утакмици за Куп Србије у Неготину, између клубова "Хајдук Вељко" из Неготина и "Партизан" из Власотинца, до резултата 11:11, свих 11 голова за "Партизан" дао је Зоран Шушулић. Ова утакмица је завршена победом екипе "Хајдук Вељка" резултатом 22:17, а Шушулић је дао укупно 13 гола.

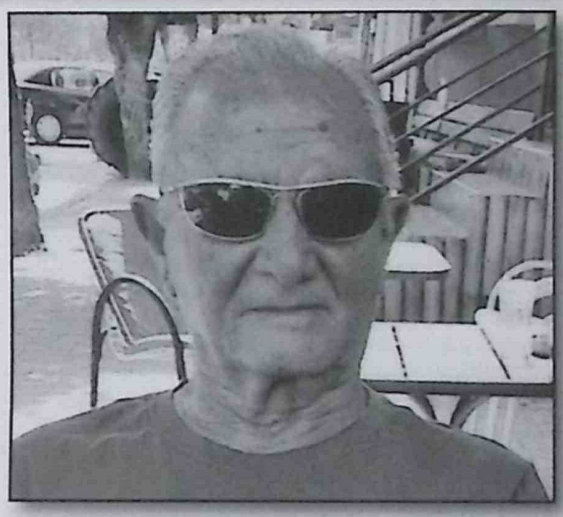
Зоран Шушулић је првих 26 година свог живота провео у свом родном граду, Власотинцу. Одлазак на служење војног рока 1963. године, у Словенију, у Ново Место, значиће за њега и дефинитиван одлазак из Власотинца.

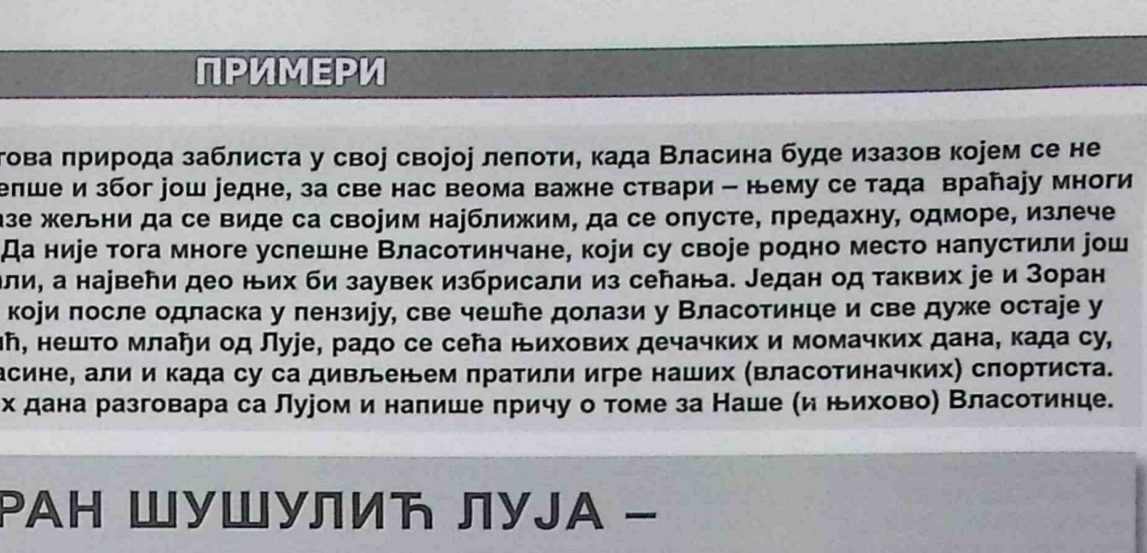
Тамо, у Новом Месту, војне власти су веома брзо схватиле да им је на служење војног рока дошао један изузетан спортиста. На Првенству Словеније (5. војна област), у војничком вишебоју, освојио је 1. место. Убрзо затим постао је стандардни члан рукометне репрезентације Словеније (за 5. војну област) која се исте године (1963.) такмичила на савезном првенству у Бања Луци. Овде нећемо наводити његова учешћа и победе у многом другим спортовима: скијању, тенису и гађању ваздушном пушком.

У то време, Ново Место и Брежице преговарале су са Зораном Шушулићем да по завршетку војног рока остане да живи у Словенији и да ради као руководилац градилишта. Успешнији у преговорима је био "Пионир" из Брежица, од којих је одмах добио и стан и посао за супругу Душанку, која је примљена да ради као наставник физичког васпитања. А Зоран је започео свој живот у Брежицама као руководилац градилишта на изградњи разних објеката широм Словеније и Хрватске.

У међувремену је купио плац и направио кућу у Брежицама, где сада проводи своје пензионерске дане у друштву сина, ћерке, унука и праунука. А да ивер не пада далеко од кладе, доказ је и Зоранова унука од ћерке, Асја Омерзо, која је петострука државна првакиња Словеније у гимнастици.

Желимо му да га још много године, током лета, виђамо у Власотинцу!

Гимнастичари Власотинца на првенству Југославијеу Нишу 1955. године. Зоран Шушулић (четврти са десне стране)

Рукометни клуб "Партизан" Власотинце, у доњем реду Зоран Шушилић (други са десне стране)

Из часописа *Прича*, број 53, 2021. година, „Приче писане дијалектима (говорима) јужне Србије (до Првог светског рата)“, који је приредио *Станиша Војиновић*, преносимо једну занимљиву причу Стевана Петровића (за нас, понајвише, због тадашњег говора), чија се радња одиграва у Власотинцу, крајем 19. века

СТАВРА „РАДИКАЛАЦ“

(Црта из 1883. године)

Слушаја сам, од татка ми, како беше време кад се нашинци подигнаше на Турци. Како си гореше Власотинце; како си за време Садрзамско обесише на куде Ниш попа Станислава и још па неколицину. Како си Турци мучише с тешке и големе муке Станка Бојаџију и па Коста Грчкога, кога таг откараше чак у Азију, с'с све букагије. А видеја с'м с'с рођене очи, к'д се потепаше Срби и па онија поганци Турци, на Кукавицу и на па Ладовицу. То'ј време подигнаше се и нашинци с' тојаге, с' мотике и па с кремењаче, дип по неко. Бија с'м т'г теке аџамија, малецак, како'ј онај „Баџа“ из Ниш; и т'г носаше ручак на нашинци с'с чичу ми Трајка, ког викаше „Шупељка“. Умреја је Бог да га прости. Бре, бре, што па т'г беше зорт, мани се. Пуцају бре кузун Турци, па недаваше пцета да се око отвори; а сила голема. Срби си, салте, ћуте на куд лозје, па оборе сложно; а оно сиј тике падају пцета, како крушке. Ту'ј беше Коле Рашин с 'с неки Лесковчани; па припасаја, жена, сабљу нику голему, па приличише на јузбашију. Јунак беше човек. Видеја с'м т'г к'д се сковитла с једну голему, белу бедевију, турски паша и т'г с'м чуја, от нашинци, да га је утепаја од прву руку Риста Даскалов из пушку кремењачу арнавутку. Ама ку'ј знаје, у ону'ј булументу, је ли па то'ј дип истина.

То'ј истин бидна зор, па поголем не мош да бидне; ама зор, как'в с'м па видеја у буну, к'д се изподизаше радикалци на напредњаци, мен се па чини да си беше поголем. Ће га памтим, дек ја сам жив.

Ако ће да слушате, па да ви испричам то'ј проклето време и да па видите како'ј си је т'г у на'с било. Ама убаво да памтите. Плакање нема и па смејање нема. Ја ћу ви кажем, к'д ће се плаче, а к'д па да си смеје и т'г ћемо прекинемо причање. Само ви казујем, да ми се никој не смеје на домаћицу ми Васку, јер ће бидне лошо. Толко.

Елем, седешем си једну вечер с домаћицу ми Васку при вечеру на дом, после икиндију, а деца ми спијеше у другу одају. Т'ман завати из синију манџу с' празилук, теке чу као некакво чукање на капиџик од сокак. Мислешем си како'ј детенце, прави си ћеф, па си ћутим и једем. А блага манџа беше као шекер, па се одмица. Мало по там, па чукање појако. Погледа си на Васку, а она па на ме'н, па си тако'ј гледамо једно у друго, асли, како мачори.

– Ставро бре отвори – чу окање од сокак, а прилега ми глас познат. Рипна си од место, обујем кондуре, па си искочи на двор.

Питујем:

– Кој си је то'ј?

– Бре, мајка му стара, зар ме па не познаваш?

Т'г познадо. То'ј беше Стева Паштракуљ, наш Стева, како га викаше наши радикалци. Брго си отвори капиџик, а Стева си улезе унутра, ама тако'ј брго ко да га неко јуреше.

– Шта је бре брате? – питујем Стеву.

Спалај на господа, арно је – рече ми Стева. – Нашинци радикали, поправише тараф, тараф по Србију. Устанали сви па тепају од ред напредњаци. Уфатили су сви начелници, капетани, и па писари, па су ги потепали како мачке. У Књажевац заробија Дидић, са'с своји људи, голему војску и с'г се кренуја на краља Милана, па, ако бидне срећа, те га уфати, т'г ће видиш ш'ће бидне. За то'ј сам дошаја при те'б, јер те познавам како цврстог радикалца, да ти испричам што се праји, и а да те замолим да с'г одма отидеш у Своће, па куд Маринка, да си га поздрвиш од ме'н и много, и па да му кажеш да јутре не долази у воденицу, с'с поп Глигорија из Стрелац, с' Петраћка из Гаре, и са па онија други. Ова проклетиња, капетан Божовић, зар чуја од ког, да ће бидне збор у воденицу, па је наредија, оној си жутој али, писару Кости, да си оде и да си пофата све. Ја си дип не могу мрднем, јер си и сам знајеш како си пазе на ме'н. Кажи си Маринку да си он онеја пушке и па барут сакрије убавачко у село; а кад ћемо да се зберемо, ће му јавим. Пеш' нећеш си идеш. Спремија сам ти мојега ата, па ће брго стигнеш. Само си немој идеш по друм, но си убавачко удари с покрај Брезовицу, па на Дејан. Тако'ј. Разабра ли Ставро убаво, што ти викам?

– Море разбирам те – реко си на Стеву – ама како ћу си с'г у ноћ, а киша теке што неје врнула.

– Нема си друго, чаре – вика ми – но да си идеш. Ка'д ће биднеш радикалац онда си мораш и потеглиш. Пођи с'с мене брго, а ат те чека оседлан, па салте да узјанеш.

Што ћу прајим. Уђо си у кућу и сноведо главу како коњ. Окну домаћицу ми и каза јој да ми донесе чижме и па леволвер.

– Што, па да нећеш се с ког тепаш – питује ме домаћица.

– Море, ку'ј знаје што ће бидне.

– Море Ставро, куде ћеш бре с'г по ово'ј време. Што си се замлатија па се акаш како луд?

– Море Васке ћути си, па ми немој стајеш на муку голему. Брго ми дај чижме, па гле'ј си послу.

Васка ме теке жално погледа, па си отиде у одају и мало по там, донесе чижме и па леволвер.

Стеван Петровић (1859-1935), био је родом из Земуна, школовао се нередовно, живео је највише у Београду, неко време био је глумац Народног позоришта (1876). После одслужења војног рока радио је као полицијски службеник, у Чачку и новоослобођеним крајевима: Врању, Сурдулици, Топлици, Власотинцу (1885/86). Ту је заволео људе и њихов говор и писао приповетке, цртице и дописе. Доцније је постао професионални новинар и одговорни уредник листова: Нови век, Правда, Мали журнал, Народни лист.

– Па куде ћеш бре с'г у ово'ј доба – питује ме па домаћица. – Зар па мало ти беше толко апсење, и у капетана и у општину, но пак оћеш. Па доста је бре, нека си и ку'ј други потегли за тија радикалци.

– Ћути си Васке, па ће му брго видиш џумбус. Неће си бидне како'ј си беше – па си обуко чижме, а леволвер тури у појас.

– Ако те Васке ку'ј питује за ме'н а ти си кажи да с'м отишеја у воденицу, у Козаре. Разбираш ли? С'г у здравје.

Изађо си, па с'с Стеву, који ме чекаше на двор, отидомо куде његов дом. Ники нас, спалај на господ, неје видеја.

Стева си отиде на ар, па отутке изведе си ата. Голема стрвина; а сва бобичава, па због то'ј прилегаше на оног шарца Краљевића Марка. Стриже, жена, с' уши па тике фркне на рње, да те стра уфати. Купија га у Тренчу из Власину, онога чорбаџију што си продаваше овнови ч'к у Цариград. Коњ фрка, а ме'н подузме некав стра. И не прилега за ме'н, ја малецак а он па отишаја у небо. Стева је друго, он је кракат, па висок, па кад га узјане прилега му ко брат.

Стева ми приведе ову'ј алетину, а ја се па прекрстим и узјанем. Сам се'б изгледам смешан. Попеја сам се горе на ата па си изгледам как и музејзин на минаре.

Рукува се с'с Стеву, па отатке опучим си с'покрај Власину. Киша си поче, по малко врне, а тамнина беше така да ни коњску главу несам видеја. Удари у горе, накуд Брезовицу; а ат удесија, жена, раван, тако'ј бива. А пут си знајем убавачко, па ич се несам плашија.

Поче си грми и па да сева. Од ништо се тол'ко не плашим колко од грмење. Ку'ј знаје, ама к'д загрми, а ја теке почнем се тресем и салте се крстим. Тако'ј и т'г. Поче си и киша врне, ал тако'ј да мислиш облак се провалија, бија сам гола вода од гор па до доле. Киптеше с'мен као с' додолу, опучише громови да трескају ода све стране, е т'г мислеше ће цркнем. Па си ударим у крстење и молитву, призиваја сам у помоћ сви свети па и онија свеци: „Св. Евсевија“, што падаше другу недељу од Тројице к' преподобнога „Сисоја“, који па падаше пред Илијин дан, па не помага.

Севне, тресне, севне, тресне, а ја сам се скукуљија па, салте, чекам, к'д ће ме бапне. А ат си идеше непрестајно раван, па теке, жена, начуљи с' уши, а кад севне и па к'к си удари гром, он се од силни стра теке с'в затресе. Тако'ј бидна све до Дејан. Премисле, с'г ако си овако потраје, ће улегнем у неку си кућу, д'к не мине киша и па трескање, јер ко ће си издржи толки зор. Тако'ј си мислеше, ама друкче бидна. Таман си дођо куд прву селску кућу, на крај село, к'д ат стаде си, па ни да мрдне. Пођe си на гуз; а с'уши си поче мрда. Што ће па то'ј да бидне?

Море, мува га с' ноге; па к'д и то'ј не помагаше, а ја га акнем с тојагу коју с'м држаја у руку и с'сву снагу акнем го по главуџу и по њушку, па ништо. Што ћу прајим с'г бре брате. Дође ми да плачем од голему муку. Море, мува, удара и с'с ноге и с'с тојагу, а ја, ич не помага. Поче си и чифте фрла и па да се пропиње на предње си ноге. Премисле, шта ће бидне с'г ће бидне. Очитај си Ставре молитву, па пустај душу нек излази; друго му чаре нема, викам си сам себ. Киша си врне непрестајно, па се салте направи потоп.

Муња си па севну, ама такој да си обневидо на оба' си ока. Мало потам, кад си тресну гром туј близу код мен, а ат си поче рипа тако'ј да си и сам не знајем, кад ме баци преко плот спокрај једну кућу, и у туј смотљавку бапну си с главу у једно си дрво тако'ј да с'м салте чуја кад залајаше пцета. Туј си остадо.

Кад сам се разбраја, погледам си око себ' и виде д' сам у некакав дом. Лежим си с покрај огањ који беше накладен у кућу. Глава ме болеше, па ми салте светлаци излегају пред очи. Ники жив туј код мен'. Погледам си, немам чижме, па минтан, па појас трамолос, и па леворвер. Салте сам у чашире, и па у кошуљу. Поче си премишљам, шта је било с' мен, па тике паде ми у памет ат. Шта се учини с' њег. Бацим си губер са себ', па си почнем гледам ноге и руке, јесу ли читаве; и, спалај на Господа, туј беше све, салте глава беше чурук.

Дан се забележа и сунце обасјало, тако'ј бива. Како'ј беше ноћас, а како је па сатке? Врата се отворише. Улегоше тројца сељани. Једнога познавам. Вика се Ранђел „Туфекџија“, а онија двојцу не познаваше.

– Помоз Бог Ставро – вика ми Ранђел, па си седе крај ме'. И онија друга двојца седоше.

– Море арно кад остаде жив – рече па Ранђел. – Куд па се туцаш

по оној време?

– Е па, шта ћу прајим – викам на Ранђела. – Куј је па знаја да ће бидне тако'ј време. Трговија пуста брат Ранђеле, па не знаје за ништо. Деца, бре брате, пун дом, па си траже, а неће знају за моју муку.

– Срећа је па што те пцета нањушише – вика ми па онај други сељанин – а салте то'ј да не беше, ку'ј знаје дал би видеја дом.

– Море, моје си пцето „Суља" млого знаје – вика Ранђел. Нањуши си сваку стрвину без муку. Млого је паметно, салте је ћораво на лево око и па ћопаво у десну ногу. Осакатија га оно куче, Митко „Цврца". Вика да му је, божем, здипија из кућу пресни опанци. Божем ће пцето једе опанци. Тој салте неје било, а' признавам си, да си је оном лане изеја на попа Стошу ципулу, јер гу је намазаја с' лој. Бре што си т'г беше смејурија. Разлетеја се, жена поповска, за „Суљу", ама пцето бега ко зајац, па не пуста ципулу. Море, што па т'г беше мани се. К'д се је поп врнуја носаше у шаку салте ћон, а оно'ј другој све си је „Суља" појеја.

Таман си Ранђел сврши ово зборење, улегаше преседник Трајко, с'с ћату Илију и па с'с Глишу пандурина, кога викају „Казаница", јер си много, жена, пијапше.

Ћата ме теке погледа остро, па ми тике рече:

– Бре Ставро, а куде ти је Паштракуља?

Мен'од тој питување уфати грч у мешину, па си тике погледа у преседника. Од куд па тој да ме питује.

– Дошаја си Ставро како поручен – па поче ћата. – Мислеше много пут, к'д ћу си уфатим аћутанта Паштракуљиног, и ете дође си време. Ич се с'г не плаши, арно ће ти будне.

– Море остави си ћато ту'ј лакрдију – кроз плакање реко си на ћату. Как'в Паштракуља, к'д га несам видеја од толко време, а и не зборим си с'с њега, коџамити.

– Бре, бре, поглед с'г што збори човек – окрете се ћата на Трајка преседника. – А бре куче, поче си мен, а шарац Паштракуљин, од куде си па њега нашаја?

Кад ми па то'ј рече мени поче си лупа нешто по мешину. Шта ћу си с'г?

– Море, познавам те арно – вика ми ћата. – Не помага ту'ј извивање ништо. Ајде, убавачко обукуј се, јер ће те спроведем накуд капетана. Код њег' извивај за ћеф, а овде ти ич не помага.

Пропаја сам. Нема ми мрдање. А веће, што ће бидне с' мен у капетана, ј' убавачко знајем. Туј чкољу арно знајем.

Бре, бре, ово'ј беше мука голема. Од како је настанала буна по Србију, и па фатају радикалци како зајци, ку'ј знаје, може ме и утепају. Куку Васке, моја убава домаћице, ће да станеш удовица. А деца, а дом мој, пун ч'чак с'с свашто, па дућан с'с стоку. Све си пропаде дип тек. Море, убаво ми Васка окаше: „Ставро бре, не тепај але, но си глеј послу". Ставра па ни да чује. Е, е' синко, трпи си муку.

И преседник, и па ћата, цврсти су напредњаци; па и оној куче „Казаница", правеше се некаква сила голема. И он је ко, санћи, напреднак, а у онија дреје што је на с'еб имаја, наликуваше како оно страшило, што онија Бугари, башчованџије, мећаше по башче. А што па смрдеше, мани.

– Ајде си Ставро поскоро – вика ми ћата, па се, жена, посмејкује. – Треба да си заватиш место у Кулу, јер ће ве бидне поскоро мнозина. Поздави се млого на Паштракуљу, Горчу Паруновог, и па на онога Стамболију.

Ја си салте ћутим. Облеко си се, а глава да ми пукне од силни бол.

– Ти ћеш Ставро убавачко пеш, вика ћата, а ти па Глишо узјаши ата Паштракуљиног, нек ти срце стане на место. Салте ти казујем да си право идеш и да не свраћеш по друмске мејане, јер ће пропаднеш ко ники. Ене ти и писмо на капетана. Нигде да неси мрднуја, но одовутке у канцеларију, разбираш ли ме.

– А бре ћато, па како'ј да си идем пеш, к'д сам бре брате болан – реко на ћату. Нека си Глиша узјане коња, а ја ћу па узнем кола.

– Кола! Што збориш с'г па ти – вика ми ћата. – Неје, но да те с'г још испратимо с литију, и па с гочеви. Тако'ј ће бидне, како ти казујем. Ти ће си напред пеш; а поза теб, на ата Глиша. Ич се не плаши.

Преседник си ћути како стрина. Ама реч један да вика, тај вера.

Искочимо. Ја се салте сноводим, асли како пијан.

– А оћу ли га вржем, ћато? – питује оној куче Глиша.

Ја си га салте погледа.

– Што па да га врзујеш – вика ћата. – Ставра неће бега, а ако си тој па учини, ти убавачко знајеш што да прајиш. Пушку си имаш убавачку; а аран си ловџија.

Оно пцето „Казаница", узјану на коња. Мен' се од голему муку црева преврћу. Жал ме за коња.

Пођомо.

Ја пеш', а оно пцето на ата. И то'ј му неје доста, но си поче да мува коња с онеј његове кракате ноге, и па да вика: „Дура, Паштракуљо". Поганац так'в нигде га немаше.

Ја си салте ћутим, како мртвак и идем си полк по пут. Премишљам си што ће бидне с'с мен, и па с онија у Свође. Ако ги пофатају зло ће бидне.

Дођомо на друм куд мејану борнодолску. „Казаница" рипну с коња па поче вика.

– Стојице бре, дај јед'н полић ракију, ал од онуј арну – па си седе, жена, на бињекташ испред мејану, а ата држи си куче с' узду.

– Седи си бре Ставро, вика ми, има си још време, пола'к, стигнаћемо, а ники нас па не јури.

Што ћу прајим, седо си туј, прокја пцето казанско, на јед'н камен. Кава ми се пијеше, па гу наручи на Стојицу. Ама реч несам прозборија на „Казаницу". Ћутим си салте и изједна се мислешем што ће бидне.

Оно'ј па пцето изједна пије. Попија је т'г једанаест шишета ракију, ама како смук. Куде му веће стане, вера погана?

Окнем Стојицу, извадим кесу, па си му плати убавачко десет паре за каву.

„Казаница" устаде си, па си поче сноводи. Пијан беше куче, такој бива. Дође си накуд мен', а очи избуљија; па дошеја црвен у образи како паприка.

– Ставро бре – вика ми – плати си на Стојицу ракију; а к'д си одемо у Власотинце, т'г ће ти врнем.

Што да прајим. Истресем и платим си на Стојицу пет и по гроша. Голља он, па да ми врне неје имаја марјаш, да га обесиш.

Пођомо.

„Казаница" муку је голему видеја д'к се, жена, попеја на ата. Море подупира га и Стојица и па чирак његов, док га једва попеше. Море, т'г је тек муваја коња. Удара га бре, и с ноге и с руке.

Ја си кротко идеше. Обрнем се на „Казаницу", а он, жена, дремља и па сноводи се, а там, а там, теке салте да падне. Тако'ј си бидна до Бољаре. Беше си превалило пладне коџамити, јербо си слунце ударило на запат. А од отутке, па до Власотинце, нема си ни један черек од сат.

Много ме ноге болеше: али си ја успут узе једну тојагу, па се подупира с'с њума.

А ми пред мејану Николину, док си чу неко тропање поза ме'н. Обрнуја сам се, к'д „Казаница" сковитлаја се, жена, с коња, па падја главачки на јед'н камен, на пут. Сву је онуја пијану главу измрскаја, а крв иде си из главу, а ја се па уплаши. Шта ћу с'г? Погледам „Казаницу", а он ништо незнаваше за себ. Брзо си отрча у мејану па с неки сељани, и па с Николу мејанџију, искочимо к'д „Казаницу".

– Што је ово'ј бре – питује ме Никола.

– Што је, напија се човек у Дејан – реко – па с'г тој му је. Но, дај си ми Николо твоје кочије, да га откарам у Власотинце. Овакој да си га оставим ич не бива. Ће ти платим колко искаш, салте, молим те, поскоро за кола.

Отрча си Никола, и малко по там докара си кола с једнога коња. Натоваримо „Казаницу" убавачко у кола, па ти та'г седо си и ја, узе си дизгини у руку па си потера. „Казаница" си салте ћути, па тике уздане. По тој се познаваше дек је жив, а неје мртав. А ата си привеза за лојтре.

Стигомо у Власотинце, тамнина се фаташе. Немам си куде, но си куд капетанску канцеларију. А ми станумо, истрчаше пандури, Гаћа, па и чича Мита, зар мислеше да је дошаја ку'ј други.

– Што ћеш па ти Ставро с' тај кола овдек? – питује ме Гаћа.

– Море, немој ме с'г питујеш, но одите си овамо да извадимо убијеног човека.

– Какав бре човек – зачуди се Гаћа, па сас чича Миту дођоше си при кола и надзрнуше.

– Па тој је „Казаница" – вика Гаћа. – Од куд па он туј?

– Немој се замлаћујете ту'ј – реко си на Гаћу и па на чича Миту. – Отрчи ку'д капетана, па га питуј што ће се работи с' овог човека. Оћел' се носи у 'ан, ил ће овдека да остане?

– Па овај си је пијан – рече па Гаћа. Смрди, жена, на ракију.

– С'г, шта је ту је – реко си. – Ама; тако'ј да си остане не бива. Треба неко чаре да се нађе.

– Одо си ја ку'д капетана, да му си јавим – рече чича Мита, а ви си останете ту'ј.

Отиде си.

– Ставро бре – вика ми Гаћа – ма је ли ово'ј ат на Стеву Паштракуљу. Прилега ми да си је његов.

– Јес братко, његов; ама поубаво би било да неје тако'ј. – Гаћа ми је пријатељ по домаћицу ми, па са њег могаше говорим. А убав је човек и без то'ј.

– Па како си нађе „Казаницу"?

– Море, нашла га трескавица, а не па ја. Нашаја је он мен' и не па ја њег'.

– Несрећа човек – вика Гаћа. – Када си се натреска ракију т'г, жена, не зна шта работи, асли си је лудо.

Врну се ча Мита.

– Казаја је капетан – рече – да си овуј пијану алу однесемо у пандурску собу да се истрезни, па ће га т'г казни. Ајде Гаћо, качи се у кола.

Муку смо голему видели док си стрвину изнесомо. Тешка проклетиња, па смрдеше како ћенеф. Улепија се с'в, од појас па до колена, а ништо не знавајше за се'б. Уредија се тако'ј бива.

– Гаћо бре, викам, куд „Казаницу" има си једно писменце председника. Бркни си у појас, или па у јанџик, туј ће бидне.

Гаћа си узе да га премеће. Гледа у појас, нема. Гледа у јанџик, нема. Што ће па бидне то'ј. Куде га је сподбија. Гледа му у недра, неје ни там, Поче пипа чашире.

– Еве га. Гле'ј куде га пцето оставија – вика Гаћа, па си гурну руку кроз ркмачу да си извади писмо. Кад си га извади, писмо си је сво било умацкано, па му се слова не познаваше.

– Куј сме па ово'ј писмо да носи нај куд капетана – вика Гаћа. Смрди бре, па се не може подноси; а да га измијем од нечистоћу, неће се онд'к знаје шта је.

– Ја ћу га носим – рече ча Мита. – Ја га несам уредија па да не смем. Ене му „Казаница", па са њег нек прави што си милује, јер си га је он умачкаја.

Бре, бре, што ће капетан праји булументу кад си види писмо, мислеше у себ. Па како ће га отвори? Ће да се умакца с'в! Стојим си тако'ј, па салте чекам ка'ће си дође капетан. Умреја сам од зорт. За'брави на све муке, па ми је салте оно проклето умацкано писмо у памет. Па куд казанска алетина да угоди на њег', куд толко место у чашире.

Врну се чича Мита.

– Капетан је казаја да теб' Ставро затворим, а јутре ће те питује за нешто.

Ја тике клецну с колена.

– Ајде Ставро с'с мен – па рече чича Мита, па се, жена, поче смеје. Мило му зар, што ће ме апси.

– К'д сам однеја оно'ј писмо – вика ми чича Мита – ту'ј при њег' беше Тоша практикант. И кад реко на капетана да си је писмо умацкано од нечистоћу, он си нареди Тоши да га отвори. Мораја је, што ће праји. Ене га та'м, мије си руке с'с сапун и пцује те преврће.

Тој ми је исказуваја идећи за апсу.

– А ат ћу си одведем – вика ми чича Мита – на куде дом Паштркуљин, тако'ј ми рече капетан.

– Молим ти се чича Мито – реко – да си јавиш на домаћицу ми, дек сам жив и здрав дошаја у апсу. Нек се ич не брине.

Затворише ме.

Ту'ј у апсу беше си јед'н миндерл'к с голе даске. А како сам си бија мртав уморан, успружи се ту'ј и убрго заспа си, асли како заклан.

Јутредан рано, позваше ме накуд капетана.

Чим сам си ушаја у канцеларију, капетан се развикаја на мен', како биров.

– А што ти бре, пезевенк, да онако'ј утепаш човека?

– Каквог човека? – питујем га.

– Немој се буниш с'г. Каквог човека, санћи не знајеш ког си тепаја.

– Жива ми моја деца – викам си – никога си несам ни дирнуја. То ће бидне ку'ј други. То'ј ће бидне грешка.

– А „Казаницу"? – па ме питује.

– Каквог па „Казаницу"? Он се сам па утепаја, јер је пијан падја од коња.

– Е, е, падја од коња. Неће бидне тако' Ставро.

– Жив ми Господ, госпон капетан – реко си. – А знаје и Стојица из Дејан, да си је „Казаница" још там', код њег бија пијан.

– Е, с'г слушај убаво – рече капетан – шта си па вика „Казаница".

„Спроводија сам Ставру Коцића, терзију из Власотинце, од куде Дејане на куде Власотинце, у капетана. Кад смо си били близу Бољаре, рипнем си с коња да си се напијем воду из бунар. Теке се ја сноведо на кову, а Ставра ме акну с тојагу по главу тако'ј да сам си падја главачки на камен, и к'уј знаје шта би т'г с мен било, да ме неки људи не натоварише на кола и докараше овдек. Тужим си Ставру и молим да се казни. Глиша Пучић, под. Тоша практикант."

– Е, с'г Ставро, чуја си, па не увивај.

Мен' се поче окрета око главу. Уфати ме нека мука, па салте што не падо.

Капетан си зазвони.

Уђе си пандурин Петар.

– Води си Ставру, на куд писара Косту, да си га узме на одговор и да ми после врнеш акта.

Изађо си отутке, те с Петра ку'д онуј жуту алу, Косту.

Узеја си, жена, они актови, па си чита. Мало по там, узе си таб'к па ме поче испитује: кол'ко ми је године, одокле сам и колко сам пут кажњаван.

Одговори, и колко ми је године и одокле сам, санћи не је знаја одокле сам. Толко. Ништо ме друго неје питаја.

Писува ништо, па тики рече:

– Потпиши се да си ти Ставра, да имаш 32 године и да си па из Власотинце.

Ја се потписа. А куј је па знаја да је жута ала написаја ништо друго.

Актови па однесоше на капетана, а ја си остадо да чекам. Чекаја сам ту'ј читав сат.

Тике ме капетан па викну. Улего си унутра. Капетан си узеја оније актови па поче ми чита; некакви парагарафи, некакви закони, па тики прочита како сам кажњен са триес дана затвор, и да па платим два динара таксу и за Глишу „Казаницу" налекување дваес динара.

Тедо си паднем од муку, да ме салте не задржа Пера пандурин, који ме изнесе из канцеларију и откара у апсу.

Издржа си апсу и не би ми дип тешко; али кад си плати за „Казаницу" 20 динара за лекување, тедо си цркнем од муку.

Овој ми бидна последно апшење у време напредњачко. Трпеја сам истин' муке големе за време тај пцетра; ама ја сам се и светија. Кад си падоше 1887. године, и у које време дођоше радикалци и либералци на владу, т'г правеше џумбуш. А видим којег напредњака да си иде по чаршију, а ја ти дофатим једну голему клепетушу, па с' њу тропам из сву снагу, д'к си тај погана вера не умакне. А што па мрзеше тој тропање, мани се. А мен па мило, мило, док је њим па криво, па да се истопим.

Такој знаје Ставра „Радикалац".

(1905)

ЦРТИЦА

ЛАЖНИ ОСЛОБОДИОЦИ

На основу наслова читаоци у даљем тексту вероватно очекују неко од бесконачних препуцавања између присталица Народноослободилачке војске (партизана) и присталица Југословенске војске у отаџбини (четника). Међутим ради се о начему трећем и то јако занимљивом...

Недавно се на једном бугарском интернет форуму, који се бави тенковима и оклопним војним возилима, појавила једна јако интересантна фотографија, са неке врсте војне параде у Софији, 2. децембра 1944. године.

На фотофрафији се види немачки средњи тенк ***Panzerkampfwagen (Pz.IV Ausf H)*** са бугарским војним ознакама и исписаним натписом ВЛАСОТИНЦИ и датумом (ослобођења Власоти-нца) 10. октобар.

Док су се Срби у Другом светком рату, распоређени у више супростављених војних формација, међусобно крваво истребљивали, дојучерашњи непријатељи и окупатори (међу њима и многобројни ратни злочинци) припадници бугарске фашистичке војске су пред крај рата променили страну и преко ноћи постали ослободиоци.

Драган Д. Видосављевић

Током своје историје Власотинце је дало много синова који су се жртвовали зарад општег добра и у славу свога рода. Својим делањем и старањем, личним узлетима и надахнућима стварали су оне посебности због којих данас Власотинце називамо местом нарочитог духа. Највећем броју њих не сећамо се ни имена. Њихово прегалаштво остаће запамћено једино као колективни напор којег ће наредни нараштаји бележити као наслеђе генерације, дух средине или талог времена. Један од задатака *Нашег Власотинца* је да открива што више података из завичајне историје и да их даје на увид јавности, због заслуженог поштовања, сећања и учењима на примерима предака достојних сваког поштовања. Ево једног од таквих имена, једног од таквих примера.

АНАСТАСИЈЕ ЗДРАВКОВИЋ КРАИНЧАНИЋ – ПРВИ ПРЕДСЕДНИК ЦРВЕНОГ КРСТА У ВЛАСОТИНЦУ

Затварање школа због епидемије била је уобичајена појава у Србији, све до средине 20. века. Тако је 1879. године било привремено затворено две трећине школа код нас, од 20 дана до три месеца, и то је било уобичајено трајање школске године када није било рата. Боравак у школи је често био ризичан, како за ученике, тако и за њихове учитеље. Тада нису постојали ни антибиотици, ни вакцина као заштита од заразних болести. Кратка биографија власотиначког учитеља Анастасија Д. Здравковића Краинчанића добар је пример са каквим проблемима су се тада борили у школама.

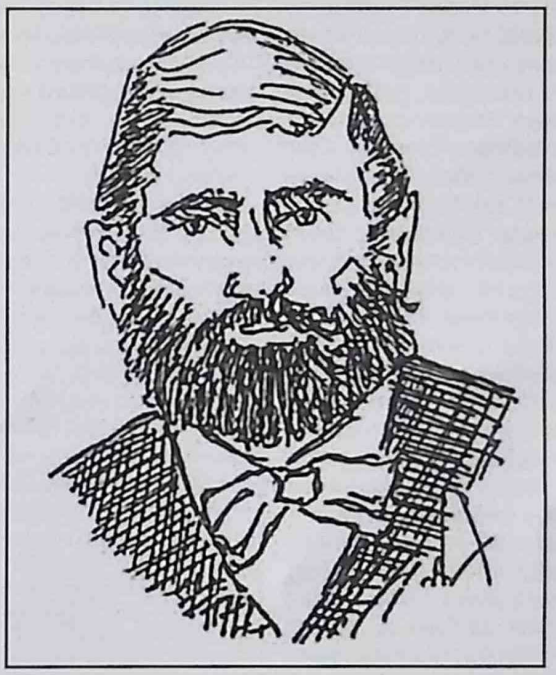
Саша З. Станковић

У Србији, по подацима с краја 19. и почетком 20. века, била је велика смртност новорођенчади на порођајима, као и у првој години живота, а више од половине деце (58%), умире пре своје 14. године. Разлози за толико високу стопу смртности били су везани за лоше и нехигијенске услове живота, неминовност боравка у пренасељеним становима, врло ниска свест о хигијени... Велика смртност узрокована је заразним болестима, поготово туберкулозом, која је у то време, у већини случајева, имала фаталан исход.

Анастасије Д. Здравковић Краинчанић рођен је 1850. године у Власотинцу, а већ 1861. прелази са својим оцем у Београд. У Београду је 1864. године постао државни питомац и уписао се у први разред гимназије. Пред полазак у други разред гимназије послао је молбу заступнику министра просвете, где тражи помоћ за даље школовање, јер отац не може довољно да заради због своје болести. Након завршетка школе службовао је у Алексинцу, који је био у Србији, али он је хтео рад у свом, још увек, поробљеном завичају.

Анастасије се убраја у ред значајних учитеља који су радили у власотиначкој школи, пре и после ослобођења о Турака. Био је веран родном крају и борио се за српску школу против бугарске пропаганде. За време његовог рада настава је била чисто српска, иако је власт била турска. Школа је била на црквеном имању и радила је у четири велике собе које су служиле као учионице за четири основна разреда, Издржавана је од цркве и добровољних прилога општине. Плата једног учитеља износила је 3.000 гроша.

Иако је Здравковић учитељевао кратко време, од 1871. до 1875. године, својим образовањем и својим педагошким радом он представља прекретницу у школству Власотинца. За то време, а у периоду пред ослобођење од Турака, успео је да настави своју јавну делатност до те мере да му власти забрањују рад, затварају га и приморавају да непосредно пред Српско-турски рат, 1877. године, емигрира у Београд. По ослобођењу он се вратио у свој родни крај.

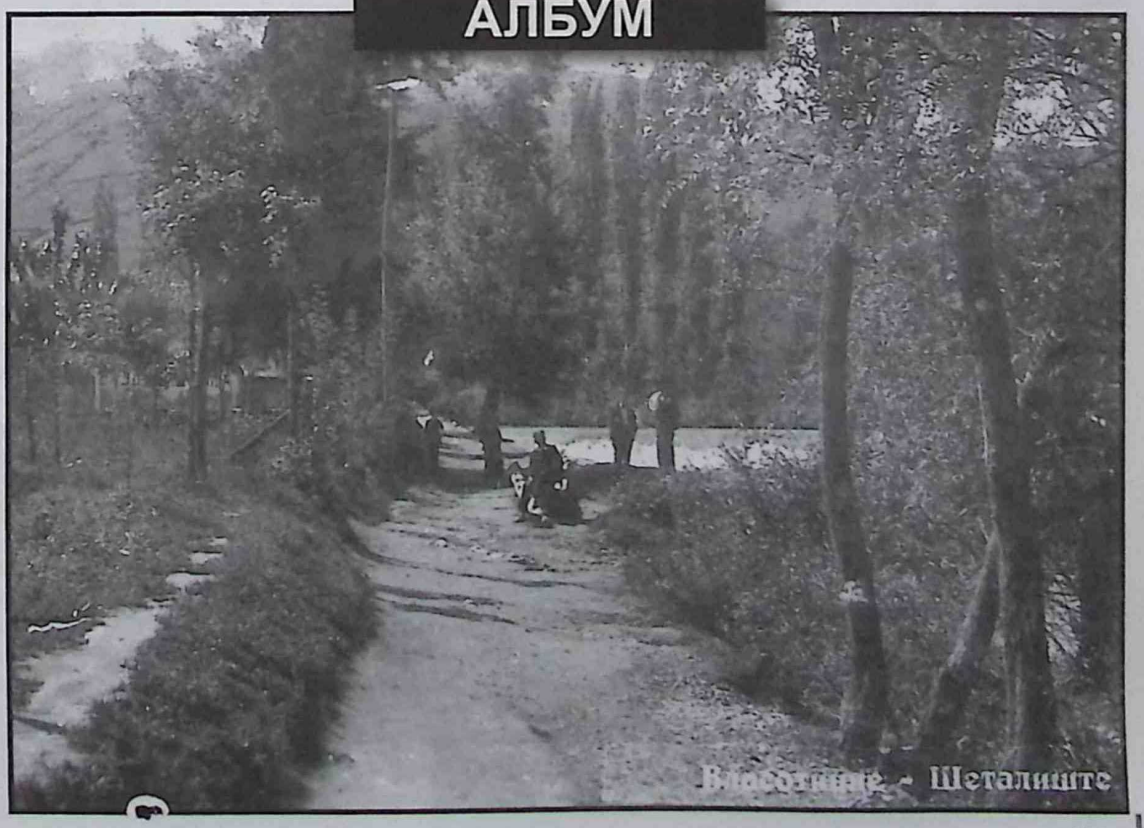
Анастасије Здравковић Краинчанић - цртеж Радивоја Б. Прикића

Док је Здравковић боравио у Београду, чувени др Владан Ђорђевић је 6. фебруара 1876. године иницирао оснивање Српског друштва Црвеног крста. Стари Власотинчани и данас говоре да је Анастасије прихватио те нове хумане идеје и ширио их у свом завичају. Крајем 1879. године он коначно добија дозволу од министра да настави рад у слободном Власотинцу. Здравковић је дошао као трећи учитељ, уз Мијајла Јовановића и Петра Спирића, за укупно 196 ученика.

Међутим, 6. фебруара 1880. године, начелник Нишког округа тражи од министра просвете да распусти школу због епидемије скерлетина у вароши. Већ 5. марта учитељ Здравковић моли министра просвете, уз приложено лекарско уверење, да му дозволи боловање од месец дана, због обољења плућа. Министар га одбија како не би затварао школу и предлаже му да се лечи у Власотинцу, али да ради бар два до три сата дневно до распуста.

Тако, 23. јула 1880. године, начелник нишког округа обавештава министра просвете да је учитељ Здравковић умро 11. јула, па зато тражи новог учитеља за други разред, како би ученици надокнадили изгубљене часове. Извештај Министарства просвете био је кратак: „Атанасије Д. Здравковић Краинчанић, учитељ 2. разреда Ос-новне школе у Власотинцу, умро је 11. јула, а са-храњен 12. јула 1880. године, са непуних 30 година живота“.

АЛБУМ

Замолили смо нашег сарадника, историчара књижевности, Станишу Војиновића да нам из својих радова издвоји неки који је везан за наш крај. Захваљујући њему сазнајемо за учитеља Светислава М. Марића и његове многоструке активности на пољу образовања и културе

СВЕТИСЛАВ М. МАРИЋ, УЧИТЕЉ ВЛАСОТИНАЧКИ, САКУПЉАЧ НАРОДНИХ УМОТВОРИНА И ПРИПОВЕДАЧ

Станиша Војиновић

Занимљива личност Власотинца је, поред осталих, учитељ власотиначки, сакупљач народних умотворина и приповедач Светислав М. Марић. Његов рукопис „Басне, приче, песме, пословице, изреке и загонетке из Заплања", који се налази у Архиву САНУ ми смо приредили 1979. године. Овај рукопис Марић је послао Стојану Новаковићу, али га је он проследио 5. X 1897. године приређивачима сабраних дела Вука Караџића, односно Пери Ђорђевићу,

У *Караџићу* Тихомира Ђорђевића објавио је Марић три прилога (1899): „Ковин", „Стари сват" и „Зет и ташта, пуница, –баба". У последњем прилогу пише:

Распитивао сам откуд потиче толика љубав. На ово питање одговорила ми је једна баба док сам био у Власотинцима, овом народном бајком:

Била нека баба, која је имала пуно синова, кћери, унучади, зетова, сестара, браће итд. Једном се та баба разболи тешко и падне у кревет и сви су држали да јој је крај живота близу. Пред сами „умрли час" баба призове сву своју родбину око себе, па јој рекне овако:

Уснила сам ноћас овај сан: „Ако неко, било од мојих синова, кћери или зетова ухвати змију и пољуби је живу у чело, одмах ћу оздравити, а ако се нико не нађе од вас да то учини, овај ћу час умрети"; Сви слегоше раменима. Ко ће још живу змију хватати и љубити у главу, то је сигурна смрт, рекоше синови и кћери. Зет ништа не рече већ изађе напоље. После неколико тренутака врати се он носећи живу змију у рукама, и пред очима свију пољуби је у чело. Баба је онај час устала здрава, благосиљајући свога зета. Од тада – вели – бабе свом преданошћу и материнском љубављу воле своје зетове."

БЕЛИ МЕМЕД

Марић је у Заплању, Власотинцу и околини забележио и седам анегдота о Белом Мехмеду (Мемеду). Ове анегдоте, приче, имају историјску подлогу, и значајне су за тумачење индивидуалних и општих црта карактера људи с краја XIX века. Настале непосредно после ослобођења, у њима налазимо уверљива и оригинална сведочанства историјских збивања. Теоријски оне су вербалне временске структуре и као причице о појединачним догађајима и личностима, али у исто време, појединачном даје општи смисао. Анегдота као уметнички чин, најчешће опажа и описује какву појаву или случај из живота чијим би се понављањем човеку завештало извесно искуство. Отуда историја и анегдота носе заједнички зов: један је рационалан, други литерарно имагинаран. У њима се огледа етичко и морално схватања живота и времена. Исказане у сажетом облику, често са примесом хумора, народне анегдоте са историјском садржином казују суштинска обележја живљења, разне промене и гибања ближе прошлости, време робовања под Турцима. Оне су везане за историјске и неисторијске линости, кроз које је одређивана друштвена функција, досетљивост, способност и моћ расуђивања. Анегдоте су хронике, хумором и оштроумљем испричаних, догађаја из живота Белог Мехмеда.

Десетак анегдота везано је уз име и личност Белог Мемета, Турчина или потурицу, кога је народ представио као бега, агу или пашу једноставно као турског моћника, који исправља „људске грехове" и кажњава похлепне и грамзиве људе, чији друштвени положај (сила власти) омогућава такву владавину. Он је моћник чија су права, бар према схватању народа, била неограничена. Са друге стране, његово деловање, акције и санкције што их је примењивао „на лицу места", такође су двоструко детерминисане и са те стране психолошки оправдане. У највећем броју случајева он је правичан, ставља се на страну слабих и обесправљених. Да би се покрила његова човечност, каква се, према општем уверењу народа, од Турака није могла очекивати, Бели Мемет је представљен као „наш човек", Србин кога су Турци још као дете, у „данку крви", однели из овога краја, школовали га и васпитавали да би му иза тога омогућили висок положај у феудалној хијерархији царевине (Алекса Јовановић везује његово порекло за Босну).

Анегдоте о Белом Мехмеду први је забележио Милан Ђ. Милићевић (1884), а онда Алекса Јовановић (1887), Михаило Марко-вић и Павле Аршинов (1896), до Светислава Марића. Доцније је нишки лист *Кућа* (1907), доносио анегдоте, али су оне углавном биле нове верзије старих и већ испричаних. Неке од ових анегдота, које је Алекса Јовановић забележио у две три реченице, претворио је С. Марић у приче, често у дијалошкој форми.

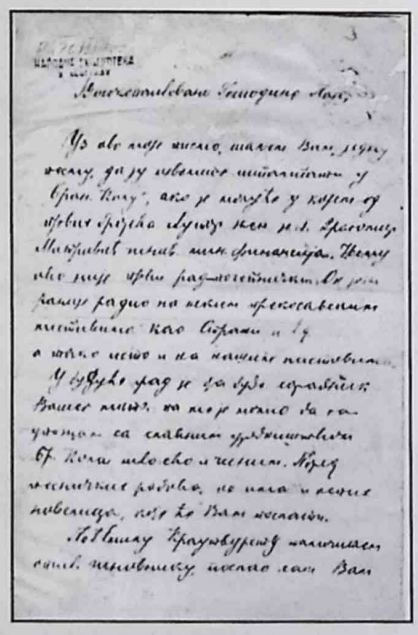
Култ Белог Мемед у Власотинцу и околини био је и због тога што је он поред куће у Нишу имао и кућу у Власотинцу. Како бележи Алекса Јовановић (1846-1920), писац најопширније биографије Белог Мемеда, који је „путујући по војеној дужности до Дешченог-Кладенца, преноћио у Власоти-нцима, у другој кући Б. Мехмеда, где је сада тамошњи телеграфиста". Привремени телеграфиста у Власотинцу 1882. био је Ђуро Контић.

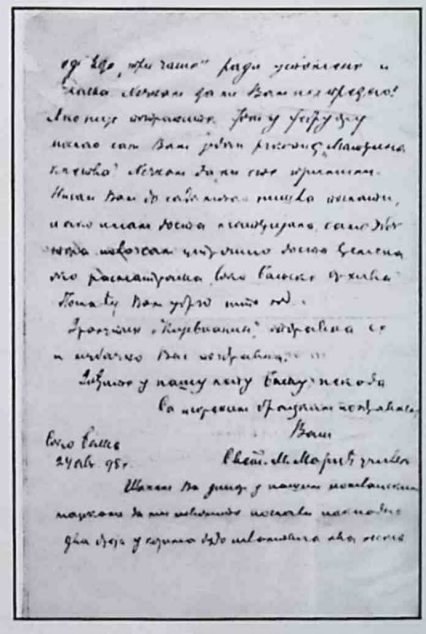
Године 1897, Свтислав Марић је објавио циклус од седам анегдота, прича, „Из живота Белог Мехмеда": I. Прва казна, II. Ћата Ахмед, III. Мливар, IV. Крштење, V. Ручак, VI. На сабору, VII. Шпијун Станоје.

Ова последња написана је у стилу крими прича и у целини гласи:

ШПИЈУН СТАНОЈЕ

Кад оно 1860. сиђе с Босфора, главом сам велики везир Мехмед паша, и дође у Ниш, да извиди жалбе Власотинчана и остале раје, противу *господара* и других турских

Копије писама Светислава М. Марића, уреднику "Бранковог кола", Павлу Марковичу Адамову

изелица, ага и бегова, и да „уредбу види како стоји", Бели Мехмед је имао тада задатак да по списку, удешеном од стране непријатеља Српства, хвата главније људе и доводи у Ниш, где их је махом очекивала унапред спремљена пресуда: *на вешала* или *сургун у Азију*.

Као увек, тако су и сада Турци сматрали Власотинце као легло овога покрета, па су се трудили, да пошто пото, раскопају ово „ђаурско огњиште". Са овога крова све векове робовања пруштаху варнице, те оглашаваху међу рајом наду на ослобођење и уједињење.

И тако, једне ноћи, малени градић Власотинце, кад је већ све живо у дубоком сну почивало, би изненађено чудном посетом. Бели Мехмед и 50 сејмена у поноћ бахнуше изненада у ову српску Шпарту. А за час беше 50 њих везано у ланце и истурено на пијац, одакле их обртоше право к Нишу.

По доласку њихову у Ниш дигоше се одмах четири вешала, на којима испустише своју племениту душу: прота Станоје Сеизовић, Ђока Стојиљковић, Хаџи Стаменко и Станоје, а остали беху сургунисани.

После овог догађаја беше овладао велики страх код Срба, а највише с тога што се беше развила ужасна шпијунажа међу самим Србима, те опадаху главније људе код Турака, који им махом одузимаше имовину, чешће и живот. У то доба беше међу овим издајицама чувени шпијун Станоје. Био је то човек нерадник и *ојлажџија*, па, кад му потреба новац илити жита, он оде код ког виђенијег Србина па га *одсече*, или да му да толико и толико гроша и ока жита, или ће га опањкати код Турака. Ко му да, добро; а ко не да, јао тому.

Једног дана дође Станоје код Стојана, брата обешеног Ђоке, и затражи од њега грошеве и жито. Стојан овај био је познат као велики јунак, те су га поштовали и Срби и Турци; доцније, 1878, погинуо је у борби на Косовици, код Власотинца. Чувши Стојан шта хоће Станоје, и како му још прети, он га опаучи неколико пута и отера. Станоје се дигне Белом Мехмеду, који се тада налазио са сејменима на Равној Дубрави, па нàлаже код њега, да се у Стојана налазе пушке и барут, што је послато из Србије. Мехмед брже пошље сејмене по Стојана, и ови га дотерају, али са њиме дођу још неколико виђенијих Власотинчана.

Мехмед тада каже Стојану, зашто га је звао.

Стојан му се стане правдати, па му најпосле рекне:

Ако то буде истина, ево моје главе, а ево твоје сабље, па чини што хоћеш; само те молим, да ми кажеш, ко ти је казао.

Мехмед му каза.

Аџијо, питај ове људе, а питај и кмета његова, какав је човек Станоје, па ћеш се о свему уверити.

Мехмед збиља упита кмета и остале људе о Станоју.

Они му одговорише: да „од Станоја не мож' да буде по лош човек, чпивун је и ајдук што га нема ласно."

Тада Мехмед призва Станоја, па му рече:

Ти си хтео да понесеш на врат овога поштенога *чорбаџију* и да га макнеш на своју душу, несретниче један! Хтео си да га бетеришеш, да га нигда нема, чпивунска рђо, и то за неколико гроша и ока жита! Али за то ћеш ти сам платити, да познаш, како не ваља лагати и другоме ломити врат – рече Мехмед и погледа на сејмене, па се обрте и оде.

Сејмени га разумеше. Несретни Станоје лежао је до пред мрак, не могући се маћи с места. Сеоски га биров из сажалења посу сољу, и обмота једном овчјом кожом, да заустави крв. После неколико дана умро је.

ЖУЂЉИВА ПРИРОДА

Ове приче су прештампаване у листовима *Мале новине* Пере Тодоровића (1897), *Српски завет* (1897), *Вечерње новине* (1912).

Бели Мемет је био тема приче Стевана Петровића „Деда. Цртица из власотиначког среза" (1907), и путописа Григорија Божовића „На чифлику Белог Мехмеда" (1934).

Веома су значајана Маријева истраживања на терену Јабланице (*Цветко Врановачкн - војвода Јабланички*) и Заплања (*Стојан Чавдар – војвода Заплањски*). У радовима ове врсте уметао је народна предања и легенде, које и данас делују занимљиво и показују његов приповедачки таленат.

Марић је био сарадник дописима, народним умотворинама (причама, анегдотама), причама и приповеткама часописа: *Српство* (1887-1888), *Браство* (1894), *Босанска вила* (1897), *Весник српске цркве* (објавио је и некролог власотиначком проти Михаилу С. Протићу), *Бранково коло* (1897-1898), *Учитељ* (1897-98), *Караџић* Тихомира Р. Ђорђевића (1899-1900), *Градина* (1900), али и дневних листова: *Стара Србија* (1889), *Нишлија* (1894), *Нишки трговачки гласник* (*Власотиначки вашар*, 1895), *Мале новине* (1897), *Српске новине* (1897), *Вачерње новости* (1897). Објавио је три приповетке (по народном веровању) „Бог да прости – мртве кости" (1889), „Осотоњио се" прича са села (1894) и „Материна клетва" (1899).

Марић је рођен у селу Балоге код Чачка 2. XII 1862. године. Школовао се у Београду, где је завршио четири разреда гимназије, уписао и пети, који је напустио, па се уписао у учитељску школу (1882), а 1883. у трговачку школу и завршио I разред, када је молио министра просвете за учитељску службу. Био је привремени учитељ (од 3. X 1883. до 6. XI 1887), а онда стални до смрти у Бошњацима (Топлички округ) 1883-1887. Када је 1886. године отворена прва школа у Лебану, за њу је био одређен Марић, али је на захтев месног школског одбора одређена учитељица Јелена Предраговић. Када се учитељица Јелена удала за учитеља Косту Крстића из Губеревца, она је 22. III 1887. године затражила премештај у Лесковац. Министар просвете је 13. VIII 1887, за учитеља у Лебану поставио Марића. Као лебански учитељ Марић је полагао практични учитељски испит, у учитељској школи у Нишу, 29. и 30. X 1887. године. Тада је држао два практична предавања. „Једно у IV разреду из српске историје о Другом устанку српском 1815. године, а друго у III и IV разреду из земљописа о нишком округу са знатнијим историјским догађајима." Оба предавања су оцењена оценом „добар", а у сведочанству стоји: „Према овако показаном успеху проглашен да је способан за сталног учитеља ниже основне школе." После положеног учитељског испита постављен је за сталног учитеља са годишњом платом од 800 динара. Године 1888-1889. учитељ је основне школе у Тијању (окр. Чачански), али је 1. IX 1889, враћен у Лебане.

У Лебану се сукобио са месним властима. О томе постоји обимна документација која је послата минитарству просвете од школског одбора и начелника среза. У њима се истиче да учитељ Марић често напуштао школу, без дозволе и одлазио у Лесковац и околне општине. По Лебану је вршио агитације у вези избора посланика, па је носио по „механама некакво писмо и салетао извесне сељане да се на исто потпишу." За то време ђаци су остављани сами себи и међусобно се свађали и тукли, тако да су једном детету, сину Смиљка Филиповића из Прекопчелице, главу и око разбили. У истом извештају се каже да се и ђачки родитељи жале срескоj власти на учитеља јер „децу не обучава као што треба... и најављују да га више сносити не могу па траже да се са овим учитељем за овакво његово поступање учини шта треба и постави овди учитељ који ће децу учити, а не водити политику и тумарати које куде". Марић је ове клевете побијао. Године 1891. био је учитељ је у Прокупљу, 1892. у Мекишу (топлички округ) и 1893. у Лесковцу.

Према писању савременика био је веома жућљиве природе и борио се за пристојнији однос према сеоским учитељима. Како се види, из личних и политичких разлога долазио је у сукоб са властима места у којима је био учитељ. Тако је 1. IV 1893. године, када је малолетни Александар Обреновић преузео власт, ухапшен као учитељ у Лесковцу и одмах, без суђења, премештен у Велики Крчимир (округ топлички). 1. IX 1894. премештен је у Конопницу код Власотинца. Из Конопнице, је 10. XII 1894. тражио премештај, и 16. XII исте године премештен је у Власотинце „за учитеља 1 одељења I разреда са годишњом платом од 1050 динара". У Власотинцу је био учитељ и 1895–1896, а онда у Соко Бањи где је и умро 12. V 1900. године.

НИКОЛА СКОБАЉИЋ

Као сарадник *Караџића* Марић се дописивао са Тихомиром Р. Ђорђевићем и до наших дана сачувана су два његова писма. Прво је од 10. IV 1894. из Великог Крчимира, у коме поред осталога пише о Николи Скобаљићу:

„Сад тек могу да ти нешто мало и најглавније о Скобаљићу јавим.

Никола Скобаљић (а не Скобалић) родио се у селу Вучју, два и по сата далеко од Лесковца уз реку Ветерницу, а на југу правом, где се и дан дањи познају рушевине његовог „замка". Он је био заповедник војске (која се налазила у Лесковцу), деспота Ђурђа Бранковића. У почетку октобра 1454. године, имао је велику битку на Врањској Бањи, са војском Мухамеда освојиоца Цариграда, и страшно је разбио – до ноге. Због тога се нађути Мухамед и сам лично поведе војску на Скобаљића, и сукоби се са њим у Знепољу – близу Трна. Скобаљић је морао да уступа пред многобројном Мухамедовом војском и повлачио се ка *Власини,* да се одавле брани, но Турци су раније заузели град Власину, и ту Скобаљић, опкољен са свију страна, буде ухваћен и набијен на колац, 19. новембра 1454. године. Брат Скобаљићев, потурчио се још раније и добије име *Муслија*. Уживао је велико поверење код султана Мухамеда, но због оне погибије Турске на Врањској бањи, посла Мухамед на њега, те и он буде погубљен оног дана кад је Никола на колац набијен. С Николом набијено је још неколико њих, а они који беху у борби изгинули, мртвима су исечене главе. Скобаљић је сахрањен ту где је набијен на колац, а место се то и данас зове *Света вода*, има и један кладенац; још се и данас зове Мусин гроб, Цветков гроб итд. Ја сам био на тим гробовима и на тој *Светој води*.

После овога, породица Скобаљића исели се из Србије у Русију, те и данас још тамо живе, од које је породице чувени генерал *Скобељев*. То је у кратко; ове податке нешто сам покупио из причања народног, а нешто ми је и г. Милићевић причао."

Друга је из Власотинца, дописна карта од 22. VIII 1896, у којој моли Ђорђевића (он је сада секретар министарства просвете) да га претплати на *Бранково коло*. „Ако није много скупо, а ти ме претплати од почетка године до краја, а ако је много скупо а ти од 1. јуна", а треће из Соко Бање, од 29. III 1899, у коме обавештава да му шаље прилоге за часопис *Караџић*.

Када се Марић разболео, Тихомиру Ђорђевићу обратила се његова синовица Драга С. Марић, која је супруга Светислава Марића. Сачувано је њено писмо из Власотинца од 21. IX 1896.

До наших дана сачува су и два Мариђева писма из Сокобање, Павлу Марковићу Адамову, уреднику *Бранковог кола*, о сарадњи 1896, и 1899. године.

Поезија - избор

СЛОВО ЉУБАВИ

У планини, испод Кукле
њу би лети, скоро увек,
муње тукле -
мало ниже, над долином
скромна кућа од грабова прућа.
А у кући два су бића,
два су створа
вечно жељна разговора.
Црнооки, црнокоси,
доброћудна причалица,
симпатични Чеда -
без бркова, мало просед
већ 'ма деда.
Поред њега,
испод храста,
испод хлада,
добра, мила,
па и лепа -
верна љуба
баба Нада.

Живе они
у тишини,
стоку гаје,
крупан Шаров
мало даље на звериљад
бесно лаје.

Баба Нада, силна жена,
и у кући, и у пољу
као да је од камена,
неуморна, разговорна,
пуна снаге -
неку љутњу, врло ретку,
умирују речи благе.

Никад Чеда да растужи
баба Наду,
јер се бојн
оставиће село,
оставиће њега,
живеће у граду.
Биће онда препун бола,
препун јада,
треба њему даноноћно
мелем Нада.
Овде горе, свега има,
птица - звери,
са кладенца воду пити,
у ливади биљног лека
плавог неба – све у трубе
и љубави, оне, вечне
оне трајне и крезубе.

УСПОМЕНА

Блуди летња ноћ,
звезде трепериуље неба,
пред жетву раздрагани зрикавци...
Над крвотоком града
држимо се за руке,
Ја и Ти једно
постајемо – опстајемо!
У лажну вечност
заклетвом ронимо,
пред нама путеви
и снови заблуде,
Младалачке страсти
ко мехур сапунице,
све чаробно неста,
у простору ништа,
у времену ништа...
Ниска од година
и мала жишка
успомена.

Гаврило Д. Стојановић

ЋУКАЛОВИЋИ, ЈЕДНА ОД НАЈСТАРИЈИХ ВЛАСОТИНАЧКИХ ПОРОДИЦА

Књиге староставне кажу да је интензивније насељавање Власотинца почело у 17. веку: "Најпре је било седам кућа, па је доцније тај број растао" - пише поп Душан Он. Поповић.

А ево шта о својој породици, Ћукаловићима, које је свакако једна од старијих у Власотинцу, пише наш сарадник.

Сава Ћукаловић

Са венчања Бориславa и Загорке

У бројним приказима о историји Власотинца међу најстаријим власотиначким фамилијама убрајају се и Ћукаловићи.

Сматра се да Ћукаловићи потичу из Колашина. То је град у Црној Гори, па испада да су Ћукаловићи пореклом Црногорци. Међутим, чињенично стање је другачије. Ћукаловићи потичу из Ибарског Колашина. То је подручје око језера Газиводе и Лепосавића, садашњег севера Косова. Тај простор је поклоњен Аутономној покрајини Косово и Метохија једном неразумљивом одлуком Владе Републике Србије. То подручје је и даље етнички чисто насељено Србима православне вере.

Ћукаловићи су кренули у свет са овог подручја. Детаљније податке о њиховој миграцији налазе се у књизи Тодора С. Чукалодића „Средска и средчани". Ту се наводи да су тројица браће Ћукаловића имали лепу сестру коју је уграбио неки Турчин. Браћа су убили Турчина, после чега им је отац рекао да морају да беже – не могу да остану у својој кући. То су била правила тадашњег живота. Браћа су одабрала различите путеве: један према Призрену (Средска), други према Власотинцу, где су више од два века и трећи према неком граду на граници тадашње Бугарске и Македоније.

Од тројице браће само су потомци у Власотинцу сачували аутентично презиме Ћукаловић. Потомци друге двојице су Ћ заменили са Ч. Уобичајено је да Срби на Косову Ћ замењују са Ч, а Ђ са Џ. Тако су на Косову постали Чукаловићи, а у Бугарској су постали Чукалови. У самом Власотинцу нас називају Ћукалови.

Интересантно је напоменути да су сви потомци задржали то презиме. Овде је уобичајено да су презимена мењана и везивана за претке – деду или бабу. Бројни су Коцићи, Пешићи, Јањићи, Катићи, Босићи, Давинићи...

Некадашњи професор Филозофског факултета у Београду, др. Ђорђе Ђурић, са којим сам разговарао пре 50 година, говорио ми је да је презиме Ћукаловић аутентично – неизмењено још из средњег века и да се налази у записима из периода владавине цара Душана.

Данас у Власотинцу има 5 породица Ћукаловића, колико и у осталој Србији. Захваљујући модерним комуникацијама остварујемо везе и са Чукаловићима и Чукаловима.

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ОД СНИМАЊА ТЕЛЕВИЗИЈСКЕ ЕМИСИЈЕ „ВЛАСОТИНАЧКИ ГРОЗЈОБЕР"

Седамдесетих година прошлог века, око 1970. године, у Лесковцу и Власотинцу одржавао се Сабор народног стваралаштва. Трајао је по две вечери у облику музичких и фолклорних манифестација, у којима су учествовале народне групе свирача и певача и других извођача из читаве Србије од Призрена до Суботице. Оне су представљале аутентичне народне обичаје у Републици Србији. Свирало се, певало и играло

Кадар из тв емисије "Власот-иначки грозјобер"

у оригиналним народним наошњама и музичким инструментима. У Власотинцу је ова манифестација извођена у дворишту основне школе „8. октобар" и ДТВ „Партизан", уз присуство великог броја публике.

У току ове смотре упознао сам се са доктором етномузикологије и професором Музичке академије у Београду, господином Драгославом Давинићем. Он је био идејни отац ове манифестације, као и једног серијала из ове области на телевизији Београд. Предложио сам му да у оквиру серијала снимимо емисију о берби грожђа у Власотинцу, каква је некада била. Тиме смо обновили сећања на некадашње обичаје при берби грожђа у власотиначком крају. Њему се идеја допала и прихватио је предлог. Ја сам му, на основу прича старијих људи из нашег краја, описао ритуал бербе грожђа. На основу тога начинио је сценарио за емисију и одмах послао режисера Милорада Узелца. Са њим смо обишли околину Власотинца и тржили амбијент за снимање. Захтевао је стару, аутентичну архитектуру објеката, без модерног здања.

Избор је пао на Горњу Ломницу и домаћинство Боже Марковића и његов виноград. После извесног времена дошла је бројна тв екипа сниматеља из Београда. Снимање је трајало два дана. Првог дана сниман је тон. За то су сниматељи одабрали простор између наставничких канцеларија и кабинета у дворишту Гимназије. Другог дана, уз емитовање тона, снимана је и слика у Горњој Ломници на поменутој локацији.

У емисији је учествовао велики број извођача, глумци аматери Стојан Љубеновић и Вељa Цонић, домаћица Мирјана Црнатовић, певачи Десанка Валчић и Глигорије Марић, велики број девојака и младића фолклораца. Све њих пратио је дувачки ансамбл Миливоја Станојевића, који је изводио ненадмашну музику која ће остати за историју Власотинца.

Ова емисија је врло лепо примљена у јавности, после приказивања на телевизији. Остаће као вредан историјски докуманат из наше прошлости. Целу емисију је господин Небојша Илић Илке унео у свој филм „Јагорида", са којим је добио више награда на различитим фестивалима. Треба поменути да смо имали много мука око добијања копије емисије. Уз много мука и уцена успели смо да је поставимо на интернет, тако да је сада доступна свима.

Последњих четврт века доста је писано о животу и раду Христифора Црниловића. Основана је Фондација даровитих ученика са његовим именом, организовано је више изложби и предавања њему посвећених, покренути су "Дани Христифора Црниловића", снимљен је играно-документарни филм "Пустоод", а недавно му је у Власотинцу, у близини куће у којој је живео, подигнут споменик.

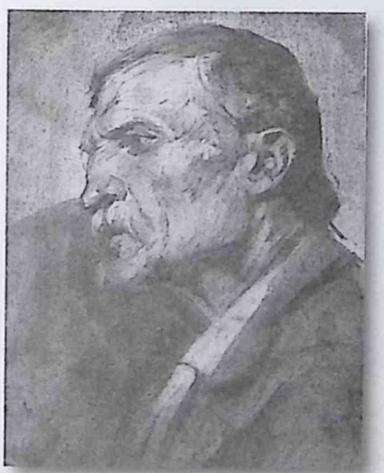
НЕКОЛИКО ЗАНИМЉИВОСТИ ИЗ СЛИКАРСКОГ ЖИВОТА ХРИСТИФОРА ЦРНИЛОВИЋА

Јустина Видосављевић

Велики допринос очувању сећања на Христифора Црниловића, неку врсту прекретнице у истраживању и очувању његовог лика и дела представља рад Срђана Марковића "Христифор Црниловић", публикован у Лесковачком зборнику бр. 21,1981. године. Рад доноси обиље интересантних података из његовог живота и рада. Овом приликом дајемо неке од тих занимљивости.

СТУДИЈА СТАРЦА ИЗ 1903. ГОДИНЕ - НАЈСТАРИЈИ ПОЗНАТ ЦРНИЛОВИЋЕВ РАД

Студија старца, 1903, најстарији познати Црниловићев рад

Као што је познато, Христифор Црниловић је рођен 1886. године у Власотинцу. Основну (четворогодишњу) школу завршава у родном месту, први разред гиманзије у Лесковцу, а други у Пироту. У Пироту његов уметнички таленат запажа наставник цртања Чех Карло Матјејка.

Сазнавши да у Београду постоји Уметничка школа, где би његов син могао да развије свој таленат, отац Прокопије му прекида школовање у Пироту и као тринаестогодишњака, 1899. године, одводи га у Београд. Тамо га уписује у Српску цртачку и сликарску школу Кирила Кутлика. Наиме, прашки сликар Кирило Кутлик, 1895. године, отвара прву уметничку школу у Београду. Школа је била приватна и скромна. Радила је на Косанчићевом венцу. Имала је два одељења – цртачко и сликарско, а од 1897. године и занатско. Кутлик је следећих неколико година с успехом водио своју школу, из које се родила уметничка настава у Србији. Најзначајнији његов ученик била је Надежда Петровић, а његови ученици били су и Милан Миловановић, Коста Миличевић, Боривоје Стевановић, Драгомир Глишић, Ђорђе Михаиловић, Љубомир Ивановић, Бранко Поповић, Наталија Цветковић, Анђелија Лазаревић, Рафаило Момчиловић, оснивачи модерног српског сликарства. После Кутликове смрти, 1900. године, школу откупљује Риста Вукановић и, са својом супругом Бетом, продужава прекинуту наставу, задржавши Кутликово име.

Бета Вукановић га се сећа као веома младог и мирног ученика, који је мало говорио. Али, сваки његов потез је био прецизан и сигуран.

Као Вукановићев ученик учествоваће на изложби 1903. године. Из овог периода потиче и његов најстарији познат рад - СТУДИЈА СТАРЦА. Сачуван је само због тога што је публикован у часопису „НОВА ИСКРА".

МАСЛИНЕ НА КРФУ - ДЕЛО ПУНЕ УМЕТНИЧКЕ ЗРЕЛОСТИ

У ослободилачким ратовима Србије, 1912-1918. године, Црниловић се храбро бори и учествује у готово свим најзначајнијим биткама. У Балканском рату, у бици на Куманову и Облакову. У Другом балканском у бици на Брегалници. У Првом светском рату на Церу и Колубари, а затим преко Албаније, са остацима српске војске, доспева на Крф.

Приликом боравка на Крфу досеже пуну уметничку зрелост. Ту настаје и његова, можда најлепша и најзначајнија, слика пастел - МАСЛИНЕ. Ред маслина обливених светлошћу Медитерана (задржаном у функцији предмета, у оквирима пленеристичке концепције) има у Црниловићевом случају и значење психолошке природе - словенско осећање фатализма и меланхолију генерације, дату у атмосфери пејзажа. По теми слика није ратна, али носи рат у свом подтексту, у подсвесној жељи да се преживи светска голгота и преболи национална катастрофа.

ПОЗИТИВНЕ КРИТИКЕ ПАРИСКИХ АРТ МАГАЗИНА

После завршетка Великог рата, Црниловић 1920. одлази у Париз. У Паризу студира у слободној академији Гран Шомјер. Ту се дружи са Љубом Ивановићем, Живорадом Анастасијевићем и Анђелијом Лазаревић. И поред финасијских потешкоћа успева да излаже, а париски арт магазини позитивно оцењују његове радове. Тако у Des Arts-y од 27. априла 1921. година излази позитивна критика његовог акта под насловом Une Etude Le Nu Brillement mis en Valeur par Cernilovitsh а о њему пишу и La revue des Beaux -Arts и La revue Moderne.

СУКОБ СА ЛАДОМ ЗБОГ „ВЕОМА БЕЗОБРАЗНЕ СЛИКЕ"

Двадесетих година прошлог века Црниловић постаје члан прве српске уметничке организације - Уметничког друштва ЛАДА. Са Ладом успешно излаже своје радове, све до 1930. г.

Тада долази у сукоб са Ладом. Наиме, за пролећну изложбу пријавио је, поред осталих радова, једну студију акта која је одбијена јер је СУВИШЕ БЕЗОБРАЗНА! После овога подноси оставку на чланство у Лади, која му је ипак одбијена. У приватном писму које му после овог догађаја упућује Симеон Росандић пише да је разлог одбијања његовог рада искључиво моралне природе. Изложбе се одржавају у школским зградама (у овом случају у згради Друге мушке гимназије) тако да старешине зграда (управници) не дозвољавају да овакве врсте радова

Маслине на Крфу, пастел, 1918. (Народни музеј у Београду)

буду изложене деци на увид. Роксандић га моли да и даље остане члан друштва, јер га сви поштују и цене као сликара. После овог писма Црниловић повлачи оставку и наставља да редовно излаже са Ладом. Међутим, после овог догађаја и још неколико грубих испада према њему, полако се повлачи са изложби да би на крају био искључен из чланства.

НИШТА ОД СЛИКАРСКЕ ШКОЛЕ

Године 1932. у Скопљу, где је боравио као наставник цртања у Учитељској школи, Црниловић добија од државних власти дозволу да отвори приватну сликарску школу. Школа је носила назив ПРИВАТНА СЛИКАРСКА ШКОЛА ХРИСТИФОРА ЦРНИЛОВИЋА У СКОПЉУ. Према одобреним правилима, *школа се оснива са задатком да својим ученицима пружи прву графичку писменост и припреми их за ступање на више уметничке школе...* Предвиђено је било да ученици могу бити редовни и ванредни, оба пола. Поред ученика школу би могли да посећују и сликари са завршеним сликарским образовањем. Школа је требало да има зимски и летњи семестар. Надзор над школом вршило би Министарство просвете, одсек за уметност и књижевност. За рад школе Црниловић је тражио коришћење просторија новоотворене основне школе *Цар Душан*, међутим од самог почетка постојала је опструкција према њему. Резигниран, Црниловић на крају одустаје од своје намере, о чему обавештава јавност путем штампе.

НИКАД ПРИЗНАТА АКАДЕМИЈА

Године 1903, у време великих промена на српској политичкој сцени, Христифоров отац Прокопије долази у Београд, како би са Ристом Вукановићем разговарао о даљем школовању свога сина. Вукановић му тада препоручује наставак школовања на Уметничкој академији у Минхену. По доласку у Минхен, како би се припремио за упис на академију, Црниловић најпре похађа приватну сликарску школу Антона Ажбеа, а затим успешно полаже пријемни испит. Успешно се школује све до краја седмог семестра, када је због погоршаног финансијског стања свога оца, принуђен да прекине школовање и врати се у Србију. Године 1907. и 1908. проводи у Власотинцу. Након побољшања породичног финансијског стања, 1910. године, враћа се у Минхен, где успешно завршава школовање. Из Минхена понова долази у Србију и ванредно завршава два разреда гимназије, која су му недостајала. Те 1911. године бива постављен за наставника цртања у неготинској гимназији.

Међутим, и поред тога што је после завршетка минхенске уметничке академије, из формалних разлога, завршио та два разреда гимназије - Академија му никада неће бити призната, ни диплома нострификована.

ФРЕСКОПИСАЦ ОЧЕВЕ КАФАНЕ

На летњем распусту, 1912. године, сада већ као наставнику цртања, отац му поверава да ослика фрескама зидове њихове кафане ПРИЗРЕН. Лево од врата, симболично, у алегоријској композицији, представиће време, његов непрекидан ток са ужасавајућом брзином у облику два коња: белца - ДАН и вранца - НОЋ. Узалудно се ноћ трудила да стигне дан. Белац је у снажном галопу бежао испред ње. Њих је гонио мишићав и снажан младић, опасан само звезданим велом око бедара. Као гриве коњима, тако су се њему вијориле косе око главе, а он је снажним мишицама затезао узде пропињућим коњима... Нажалост, ова слика није сачувана. Као награду за овај посао од оца добија новац за путовање у Минхен и Венецију, одакле се враћа пун елана за сликањем.

Студија женске фигуре, графит на папиру, 1929, приватно власништво

ОБНОВА ДУХОВНОГ И ВЕРСКОГ

Јерej Милош Живић

У свим историјским (не)приликама, кроз које је пролазио наш народ, Власотинце и Власотинчани били су сапатници и састрадалници у тој историјској голготи. Балкански ратови, Први светски рат и Топличка буна нису заобишли ни наше крајеве, а Власотинчани су били истрајни борци за слободу и одбрану својих светиња и домова. Сви ови догађаји нису поколебали веру у Бога и, када би се за то створила прилика, богослужбени живот се наново обнављао, са још већим жаром и ревношћу.

Почетком 18. века, након Првог и Другог српског устанка, када су Срби извојевали слободу и добили аутономију од турског султана, дах слободе осетио се и у, до тада, неослобођеном Власотинцу.

Велика жеља Власотинчана била је да подигну свој храм, што и чине 1832. године. Овај храм био је изграђен од лоших материјала (углавном блата и сламе) и после три године се срушио, а на његово место изграђен је нови, 1858. године (углавном од камена), који у овом облику постоји и данас.

Изградњом првог и другог храма, изградњом звоника и парохијског дома, оснивањем црквено-певачког друштва "Његош" као и многим светковинама, догађајима, као што су посете епископа нишких и многи други, о којима имамо сведочанства из разних извора, видимо да је духовни и црквени живот у Власотинцу био веома динамичан и да се брзо развијао.

Почетком Другог светског рата, а нарочито у годинама након што је рат завршен, долази до духовне деградације и стагнације, која доводи до потпуног запуштања храма. Временом, поред свођења богослужбеног живота на минимум, долази до урушавања делова храма, који у једном тренутку губи богослужбену функцију.

Овакво стање траје све до деведесетих година двадесетог века, када почиње, не само духовни препород, већ и обнова храма који се опет ставља у богослужбену функцију.

уписује 2001. године. Дуго година био је професор верске наставе у власотиначкој гимназији. Један је од првих вероучитеља у Власотинцу и један је од најзаслужнијих за подизање популарности верске наставе међу власотиначком децом и омладином.

Богословију Св. Петра Цетињског уписује и г. Марко Адамовић 1997. године (рођени брат протосинђела Никите Адамовића), затим 2002. године уписује Православни институт при богословском факултету у Београду. Рукоположен је 2006. године у чин презвитера. Са чином протојереја, тренутно је парох лесковачки, при храму Рођења Пресвете Богородице (црква Оџаклија) у Лесковцу.

богословски факултет у Београду 2017. године. Рукоположен је у чин ђакона 28.6.2022. године у Конџељу, руком Митрополита нишког г. Арсенија, а у чин презвитера 3. јула исте године. Тренутно опслужује парохију у Медвеђи.

Г. Милош Милић уписао је Православни богословски факултет у Београду 2014. године, где је дипломирао 2020. године. Исте године одлази у манастир Средиште у банатској епархији, где је замонашен у навечерје празника Ваведења, 3. децембра 2021. године. На монашењу добија име Милутин.

Г. Душан Ишљамовић уписао је Православни богословски факултет у Београду 2015. године и тренутно је у статусу апсолвента.

СВЕ ВИШЕ МЛАДИХ ВЛАСОТИНЧАНА УЧЕ СЕ ХРИСТОВОЈ НАУЦИ

Прошао је дуги низ година да у Власотинцу није било ниједног кандидата за свештеника, све до 1994. године, када г. Никола Адамовић уписује Богословију Светог Петра Цетињског на Цетињу. Након завршене средње богословске школе уписује и Православни богословски факултет у Београду 1999. године. Монашки постриг примио је у манастиру Високи Дечани, уочи ктиторске славе Светог Стефана Дечанског, 23. новембра 2015. године. На монашењу добија монашко име Никита, по Светом Никити Ремезијанском. Рукоположен је у чин презвитера 6. новембра 2016. године. Предавач је црквеног појања у Богословији Св. Кирила и Методија у Призрену. По чину је протосинђел и сабрат је манастира Светих Архангела близу Призрена.

Две године касније, 1996, Богословију Светог Саве у Београду уписује Никола Пешић, садашњи намесник власотиначки и парох четврте власотиначке парохије. Након завршене средње богословске школе, уписује богословски институт, на Православном богословском факултету 2001. године. Пре ступања у свештеничку службу предавао је верску наставу у власотиначким школама. Рукоположен је у чин ђакона 12. септембра 2008. године, у Саборном Храму у Нишу, а 12. новембра 2011. године у храму Силаска Светог Духа на Апостоле у Лесковцу, у чин презвитера. За свештеника четврте власотиначке парохије постављен је 2013. године.

Исте године, 1996, заједно са оцем Николом Пешићем, Богословију Светог Саве у Београду уписује и г. Милош Стојановић, син дугогодишњег намесника власотиначког, протојереја-ставрофора Хаџи Зорана Стојановића. Православни богословски факултет у Београду

Велики допринос у промоцији верске наставе дао је г. Драган Видосављевић. Православни институт при богословском факултету у Београду уписао је 1996. године. Предавао је и популарисао верску наставу од поновног враћања у школе 2001. године, па све до 2015. године.

Несебични допринос оживљавању верске наставе, заједно са својим супругом Драганом, дала је и г-ђа Наташа Видосављевић. Богословски институт уписала је 1997. године, а нешто касније и Православни богословски факултет. У Основној Школи "Синиша Јанић" верску наставу предаје од 2001. године, па све до данас.

Благословом Свете Цркве, ови млади људи, својим великим трудом на њиви Господњој, ношени благодаћу Духа Светога, шире веру Христову у духовно опустелом и осиромашеном Власотинцу и околини.

Овде морамо поменути Тању Стојановић, и Бранкицу Поповић, које су уписалае Богословски факултет 1996. као и Милену Стаменковић, која је уписала исти 2006. године.

Следећи њихов пример, нова генерација младих људи жељна је да служи Богу и учи се Христовој науци.

Свештеник Милан Тодоровић, родом из Батуловца, Богословију Св. Кирила и Методија у Нишу уписао је 2004, а завршио 2008. године. Исте године уписује Православни богословски факултет у Београду. Рукоположен је у чин ђакона 26. јула 2010. године, у Предајану, а у чин презвитера 21. јула 2011. године, у Прокупљу. До 2013. године био је парох ораовички, а од 2013. до данас опслужује парохију конопничку у власотиначком намесништву.

Свештеник Душан Ђорђевић из Конопнице, Богословију Св. Кирила и Методија у Нишу уписао је 2010. године, а Православни Истовремено је запослен као појац и црквењак у храму Св. Петке на Чукаричкој падини.

Г. Бранислав Поп-Илић родом из Кукавице, Богословију Св. Кирила и Методија у Нишу уписао је 2016. године, а завршио 2021. као ђак генерације. Православни богословски факултет уписао је 2021. године. Тренутно је на четвртој години студија.

Г. Алекса Момировић из Орашја, Богословију Св. Кирила и Метотодија у Нишу уписао је 2017. године. По завршетку средње богословске школе уписује Православни богословски факултет у Београду 2022. године. У чин чтеца рукопроизвео га је Митрополит нишки г. Арсеније 14. новембра 2021. године, на празник Св. Козме и Дамјана.

Г. Милан Миленковић из Власотинца, уписао је Православни богословски факултет у Београду 2018. године. У нашем храму рукопроизведен је у чин чтеца, руком Митрополита нишког г. Арсенија, 14. јануара 2023. године, на празник Обрезања Господњег.

Г. Марко Миљковић из Власотинца, од малих ногу посећивао је богослужења и помагао свештенству нашег храма при служењу Свете Литургије. Богословију Св. Кирила и Методија у Нишу уписао је 2020. године, завршава је као ђак генерације 2025. године. Исте године уписује Православни богословски факултет у Београду као први на листи са највећим бројем бодова.

Г. Стефан Ђокић Православни богословски факултет уписао је 2020. године, и сада има статус апсолвента.

Г. Александар Илић из Власотинца, од детињства активно учествује у богослужењима. Православни богословски факултет уписује 2022. године.

Г. Богдан Диманић Богословију Св. Кирила и Методија у Нишу уписао је 2023. године.

Г. Дарко Николић из Гложана уписао је

ЖИВОТА У ВЛАСОТИНЦУ

Православни богословски факултет у Београду 2024. године.

За све већу заинтересованост младих људи за изучавање богословских наука, како у средњој богословској школи, тако и на Православном богословском факултету, добрим делом заслужно је увођење верске наставе у школе 2001. године. Марљивим и преданим радом вероучитеља образоване су се генерације које су о православној вери, вери својих предака, са часова веронауке, своје знање преносили својим ближњима.

МЛАЂИ СВЕШТЕНИЦИ УБРЗАЛИ СУ ДУХОВНУ ОБНОВУ

Ова духовна обнова у Власотинцу не би била потпуна да место саборности и напајања благодаћу Духа Светога није био власотиначки храм Силаска Светог Духа на Апостоле. Точак духовне обнове убрзан је доласком млађих свештеника.

На новоформирану четврту власотиначку парохију, 2013. године постављен је отац Никола Пешић.

Исте године на конопничку парохију постављен је отац Милан Тодоровић.

Одласком оца Зорана Стојановића у пензију, као опслуживач треће власотиначке парохије, 2017. године постављен је отац Милош Живић, дотадашњи парох сијаринско-бањски.

Такође, одласком у пензију оца Милорада Максимовића на опслуживање прве власотиначке парохије постављен је отац Марко Николић из Лесковца.

Вођени искуством оца Горана Димитријевића, пароха другог власотиначког, ови млади свештеници дали су велики допринос духовној обнови Власотинца. Овај допринос огледа се, пре свега, у обнови богослужбеног поретка, оснивању омладинско-дечјег црквеног хора "Света Анастасија Српска", обнови литије на дан градске славе Преноса моштију Светог Николај Мирликијског, унапређења пливања за Часни Крст на празник Богојављење. Такође, ту су и многобројна предавања, образовне и културне манифестације, које су извођене уз покровитељство нашег храма и у сарадњи са Културним центром општине Власотинце.

Обнова богослужбеног поретка огледа се и у томе да се већ више од пет година, свакога дана, у нашем храму служи јутарња и вечерња служба. У дане Васкршњег поста, сваке среде и петка, служи се Литургија Пређеосвећених Дарова. Ова Литургија се, због специфичности поретка, служи у малом броју храмова. Такође, читање канона Св. Андреја Критског, недеља праштања и осталих богослужења каратеристичних за Велики пост. На два највећа православна празника, Васкрс и Божић, због великог броја верника, већ четири године, служе се две Литургије, од којих се прва служи у поноћ.

Омладинско-дечји хор "Света Анастасија Српска" основан је септембра 2022. године, под диригентским вођством и великим залагањем госпође Јоване Николић, мастер диригента, супруге оца Марка Николића. Хор учествује на многим музичким фестивалима и активно учествује у богослужењима нашег храма.

После више од 70 година, литија за градску славу Преноса моштију Св. Николаја Мирликијског, прошла је, 2023, нашим градом. Након велике паузе литија се успешно обнавља и у њој, осим верног народа Власотинца, учествују све државне и јавне установе, основне и средње школе.

Пливање за Часни Крст, које се већ 18 година организује на реци Власини, уз несебично залагање и организацију Удружења „Поштоваоци Свете Горе Атонске", од 2024. године добија на већој духовној важности, јер пливачи, пре пливања, долазе у наш храм на Свету Литургију, где се обавља пријава и лекарски преглед. Из црквене порте се, у Крсном ходу кроз Власотинце, одлази до места где се пливање одржава.

Богу хвала, све ово не би било могуће без верног народа, који је пружао своју несебичну помоћ и коме смо неизмерно захвални. С тим у вези, поменули би смо многобројна поклоничка путовања, која организују верни, наша браћа и сестре у Христу, а све са жељом бољег упознавања наших светиња и њиховог јачања у вери.

Ово је само један део онога што треба споменути о духовној обнови Власотинца, али оставићемо нешто за неку другу прилику.

Због мноштва имена оних који својим трудом доприносе духовној обнови Власотинца и околине, молимо за опроштај оне који су свакако заслужили да буду поменути. Свакако им се захваљујемо и подсећамо да је најбитније да их Господ помене у Царству Своме.

ПРИЛОГ ЗА ИСТОРИЈУ ЦРКВЕНОГ ЖИВОТА У ВЛАСОТИНЦУ, ПРЕ ИЗГРАДЊЕ ХРАМА

Јереј Никола Пешић

Постоји легенда о боравку Светог Саве у Власотинцу, када су му Власотинчани украли петла, због чега је оставио благослов да им, пошто „много воле петлове", кукуричу читавог дана. Од тада петлови данонoћно пoју само у Власотинцу. Половином 20. века лесковачки прота Драгутин помиње веровање Власотинчана да су они имали цркву још од времена Светог Саве. Ипак, то је немогуће доказати. Овим веровањем мештани су вероватно хтели да дају значај себи и својој варошици.

До 1835. године, када је завршена градња (започета три године раније), нема доказа да је у самом Власотинцу постојала црква. Археолошким истраживањима је утврђено да је у далекој прошлости у Конопници постојала црква у близини данашње, на подручју археолошких локалитета Градац и Трап. У Сумарном дефтеру Крушевачког санџака из 1516. године помиње се манастир Светог Димитрија поред данашњег Власотинца. Драгана Амедоски, оријентални филолог, сматра да се он налазио у данашњем селу Манастириште, поменутом под именом „Мезра (насеље) Манастириште". Селу Лозинина Дол (данас Ладовица, где постоји микротопоним „Црквиште") такође се прибраја један манастир Светог Димитрија. У истом документу помиње се и манастир који се налазио на локалитету Црквиште у селу Скрапеж, источно од Лесковца. Дакле, у најстаријим писаним траговима налазимо два манастира Светог Димитрија покрај Власотинца и „манастир Скрапеж у селу Коноплинци". У тексту дефтера дакле читамо да су постојала два манастира Светог Димитрија који су давали различите приходе. Један је био у власништву Пир Назара, сина Пир Бераковог, при селу Лозинина Дол (данашња Ладовица): тај тимар чине село са 41 кућом и манастир који је давао приход од 225 акчи. Други је био тимар (феуд) Хизира, сина Хамзиног, касапина, са селом Власотинцем, које има 33 куће ...; тај манастир Светог Димитрија давао је приход од 100 акчи. Од осталих храмова у окружењу помиње се у тимару Мехмеда, сина Хаџијевог, са селом Коноплинци (данашња Конопница), које има 22 куће, ... и манастир Скрапеж, који даје приход од 100 акчи.

Помињу се и данашња села Дадинце и Батуловце, али не и манастири у њиховом окружењу. У Великој сеоби 1690. године 90% становништва напушта ово подручје.

У трећем Власотиначком зборнику, објављеном 2009. године, у тексту Бранка Димића читамо о предању да је на месту данашњег парка у строгом центру Власотинца постојала мала брестова шума, у чијој су се близини налазиле зидине дебљине једног метра и да су први досељеници сматрали да су то остаци цркве, те је место постало духовно сабориште и од народа сматрано Светим. У питању је 18. век. Читамо да је извесни деда Банко (1751–1861) причао како памти Власотинце када је имало седам кућа. После великих временских непогода на летњег Светог Николу (22. маја), праћених крупним ледом, јаким ветром и обилним падавинама, уништене су куће, усеви и воће. Зима је почела рано, а залихе хране биле су оскудне. Завладала је глад. Тада Банко рече како их је несрећа снашла јер немају своју „заветину" (Крст) и предложи да Власотинчани „заславе Светог Николу" како би избегли сличне невоље убудуће. Банков син Коца направи Крст од храстових греда висок 3 метра и прикуца га уз највећи брест у близини (како се веровало) остатака цркве. О покушају градње цркве нема помена. Пред треће паљење Власотинца, у брест на коме је био прикуцан Крст удари гром. Деда Банко то протумачи као несрећу која ће

снаћи Власотинчане. У трећем паљењу Власотинца, 1841. године, спаљен је и Крст. Неколико година касније је обновљен, али због близине турске управне зграде (зграде данашњег музеја), није било дозвољено обновити Крст на месту где се првобитно налазио. Премештен је средином 19. века поред Црнобарског потока, близу места где се и данас налази.

У вези с манастиром у Манастиришту прота Драгутин пише: „Слушајући старо предање које је остало у сећању људи, забележио је и објавио својевремено свештеник Василије Поповић (1891–1965) у чланку 'Заборављени мученици', објављеном у листу Власина, да је поред манастира у Манастиришту постојала школа и да су ту живела три монаха, Зарија, Јеремија и Неофит, који су зверски поубијани од Турака. Поред остатака зидова налазили су се и фрагменти фресака на којима су се тешко распознавали ликови, које је отац Васа покушавао да очисти хлебом и говеђом жучи.“ Ово је занимљиво, јер се данас, после мање од једног века од објављивања овог текста, не зна ништа о локацији манастира. Питање је како је могуће да се пре Другог светског рата могу наћи остаци фресака, а данас, поред бројних, до пре неколико деценија сигурно живих, сведока, који би из детињства морали памтити то необично место, не знамо ни где су биле зидине.У тексту Бранка Димића сазнајемо и за име четвртог монаха, Матеја, и црквењака Стајка, те да је место где су Турци убили Неофита добило назив „Невит“ (код некадашње фабрике „Беско“), а место где су убили Матеја (близу Брезовице) – „Мате“. Као успомену на страдање монаха (по предању – из Светониколског манастира), Власотинчани одлуче да прослављају летњег Светог Николу као саборни дан. Године 1879. одлуком среза Власотиначког Свети Никола је проглашен званичном варошком славом.

У првој половини 19. века у власотиначком крају су подигнуте три значајне буне против Турака са циљем ослобођења. Године 1809. устанике је предводио Илија Стрељa, вођа јужних устаника и Карађорђев побратим, који је био родом из Градишта. Мештани градиштанске махале Горуње тврде да је Илија њихове горе лист. Истакавши се у борбама због своје храбрости, Илија касније добија титулу „лесковачки војвода“. Не успевши да задржи Турке код Грделице, Стрељa напушта Власотинце, а приликом погубљења 1825. године код Ражња последњим изговореним речима позива народ да истраје у борби. Устанак је угушен, а Власотинце опустошено.

Није се срећније завршио ни други покушај подизања устанка, 1821. године, а ни онај трећи, под Станком Бојаџијом, који је захватио и нишки крај 1841. године. Иако је свакодневни живот протицао у атмосфери сталних притисака и неизвесне будућности, Власотинчане није напуштала жеља да подигну свој храм. У летопису власотиначке цркве читамо: „Немајући своју цркву, један део Власотинчана одлазио је у Цркву конопничку.“ Храм у Конопници је сагра̑ен 1840. године. Летописац помиње да су тамо одлазили на службу, али је нејасно како су 30-их година одлазили у њега када он није постојао пре 1840. године. Годину изградње помиње у извештају из 1899. године свештеник Прокопије Петровић, који је имао 8 година када је црква сагра̑ена, а 26 када је рукоположен. Он не користи израз „обновљена или подигнута на старим темељима“, већ каже да је тада сазидана. Вероватно је народ одлазио и у цркву у Козару, за коју се може претпоставити да је тада постојала, премда је непознато време њене изградње. У Сумарном дефтеру из 1516. године се помиње име села Кожаре које је у саставу Дубочице. Приређивач дефтера сматра да се оно и данас тако назива и смешта га јужно од Лесковца. Вероватно се мисли на Козаре (пошто село Кожаре не постоји у нашем крају), али се у дефтеру не помиње постојање манастира у селу, као ни у суседном Дадинцу. Значајан је и податак да у атару Орашја, на самом улазу у село, са десне стране, постоји потес звани „Црквиште“, где су, по казивању мештана, налажени остаци неке грађевине (цигле, цреп, тесано камење, малтер)за које верују да су остаци неке светиње. Неопходно је спровести шире и озбиљније теренско истраживање и утврдити о каквим артефактима је реч. Ако су у питању остаци богомоље (на шта упућује и микротопоним), требало би ближе одредити период у коме је такав објекат постојао.

Почетком 19. века почели су Власотинчани размишљати и разговарати о градњи цркве. У то време је Власотинце имало приближно 2.000 становника, али је са околином имало више становника него данас. Потреба Власотинчана да имају своју цркву условљена је интензивнијим насељавањем Власотинца од тога времена.

У Тему броја 13 Нашег Власотинца одлично пристаје приказ о Власотинчанину Хаџи Томи Манићу, који смо нашли у часопису Панорама, број 25, од 3. августа 1935. године. Преносимо га овде у целости, радосни што је један син нашег Власотинца био толико познат и поштован још за живота.

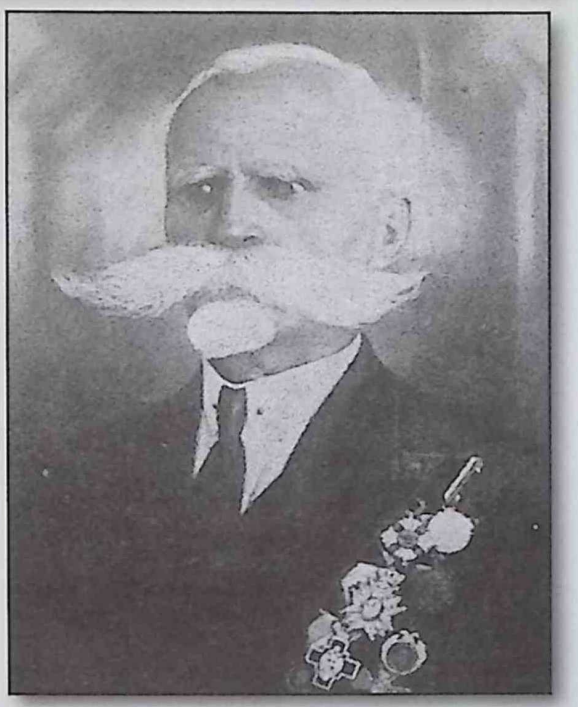
ПОКЛОНИЦИ ХРИСТОВОГ ГРОБА

ДВОРЕДНИ ПОКЛОНИК ХАЏИ ТОМА МАНИЋ

Сваке године о Ускрсу побожни људи одлазе у Јерусалим да се поклоне Христовом гробу, и тиме испуњују своју свету дужност као прави хришћани. Они одлазе нечујно без помпе и без буке, тихо и побожно, а исто тако се неосетно опет нађу међу нама.

Један од поклоника Христовог гроба г. Тома Хаџи Манић, иначе познати просветни добротвор и помагач народног просвећивања, који је дворедни поклоник Светог и живоносног гроба Господњег, јер је за две последње године двапут о Ускрсу походио Христов гроб, прича нам занимљиве ствари о овим путовањима.

Прошле године први пут је отишао у Јерусалим. То је за њега било остварење давнашњег сна. И постао је хаџија. Али, приближавао се и други Ускрс, и он није могао да одоли жељи а да поново не крене на далек пут. Одлазећи тамо, Хаџи Тома Манић полази увек са теретом многих наших књига које поклања манастирским библиотекама, а враћа се са драгоценим малим успоменама осве̑ћеним на Христовом гробу, које дели добрим и племенитим људима, који би такве поклоне и заслуживали.

Колико је Хаџи Тома Манић био поштован још за свога живота сведочи нам текст из „Литерарно забавног часописа“ (број 9, година 3, 1. јули 1926. године). Преносимо овде, из рублике „Заслужни јавни радници“ (стране 256-257), само део текста под насловом „Тридесето-годишњица Томе Манића (чиновника београдске царинарнице)“

„Ево лика једног скромног, малог човека, кога распињу жеље да у својој скромности што боље послужи општој ствари и што више користи допринесе земљи и народу.“

Баш овим првим редовима приказана је маркантна слика Томе Манића у историјској књизи „Балкански рат у слици и речи.“

Лепших речи није се могло наћи, које би тако верно оцртавале истинити циљ живота овог честитог човека...

Светли примери родољубља и пожртвовања за општу ствар нагло се губе у хаосу личног разрачунавања и свеопштој себичности. Тешко је данас наићи на човека, још са епохалним врлинама, тако усрдне честитости и неокаљаног карактера, који ће те сусрести пуном топлином своје простосрдачне душе.

Не живи се сто година, а грех је умрети а у животу ништа општем добру не допринети“, та идеја беше главни покретач кроз цео живот овог скромног човека, родом из питомог нашег власотиначког краја, „где се честитост рађа са људима“, како је то лепо казао о њему уредник „Балканског рата“...

Надахнут правом побожношћу г. Тома Хаџи Манић са највећим одушевљењем прича о својим путовањима на хаџилук.

Иначе, овај наш дворедни поклоник познат је и као велики патриота и родољуб. Некада ревносан државни службеник добио је Св. Саву и скорих година Југословенску круну.

У свом животу и корисном делању помагала га је и помаже његова супруга Ружа, која је такође одликована за време рата за негу рањеника, а и за пожртвовања која је чинила као добра Српкиња.

Хаџи Тома Манић је маркантна личност. Он данас живи само за веру и за књигу. Његова кућа је увек отворена људима од пера. Познавајући га као таквог, пре кратког времена посетио га је у његовој кући, на повратку из Париза у Јерусалим, руски епископ г. Анастасије. Ова пажња јерусалимског владике уједно је и доказ колико се наш Хаџи Тома Манић цени и у Јерусалиму, где је већ постао позната личност. Зато, није искључено да Хаџи Тома крене у Јерусалим и идуће године...

ВЛАСОТИНЧАНИ У ПРИЗРЕНСКОЈ БОГОСЛОВИЈИ

Траг једног народа у школи Свете Браће Кирила и Методија[1]

Протосинђел Никита (Адамовић)

Од самог оснивања 1871. године, Призренска богословија је била и остала једна од најзначајнијих духовних школа наше Цркве и нашег српског народа. Основана трудом и визијом честитог призренског трговца Симеона Андрејевића – чика Симе Игуманова, и под окриљем Српске православне цркве, ова школа није само васпитавала и образовала будући свештенички кадар, већ је исто тако обликовала карактере, чувала идентитет и сачувала континуитет наше духовности у најтежим временима. Изазови нису ништа мањи ни данас, шта више, доживели смо и прогон и паљевину, али и поновно обновљење и процват, тако да школа данас ради пуном паром и испуњава мисију коју су зацртали оснивачи. Тако ће бити, ако Бог да, и у будућа времена.

Данас, више од века и по од оснивања, Призренска богословија остаје симбол постојаности и духовне зрелости, смештена у срцу града цара Душана, у здању које сведочи историју, страдање и веру.

Као неко ко има част да буде део ове установе, осећам посебну радост и понос што је и моје родно место - Власотинце - дало значајан допринос овој школи. Наиме, од самог почетка, али посебно током протеклих деценија, велики број младића из Власотинца и околине одазвао се позиву на службу Богу и народу, уписујући се управо у Призренску богословију.

Посебну улогу у томе имао је блаженопочивши патријарх српски Иринеј, који је као епископ нишки лично подстицао и слао многе кандидате из власотиначког краја у ову школу. И сам ученик Призренске богословије, патријарх Иринеј је касније био и њен професор, а потом и ректор, што говори о дубокој вези коју је имао са овом институцијом и о његовој бризи да се духовни живот у овом крају, али и целој епархији настави и подмлади.

Тих младића није било мало. Сви су они из свог завичаја понели са собом скромност, честитост и топлину, а из Призрена знање, молитву и призив који их је водио у свештенички или учитељски позив. Расејани касније широм Србије и дијаспоре, ови људи остали су везани и за свој родни крај и за школу која им је отворила путеве.

У знак сећања, поштовања и захвалности, доносимо списак свештеника и богослова из Власотинца и околине који су током протеклих 150 година завршили своје школовање у Призренској богословији као и оне из других крајева који су службовали у Власотинцу и ужој околини, а који су завршили своје школовање у Призрену.

Године које се наводе испред имена представљају године завршетка њиховог школовања:

1876.

Аритон Костић, Власотинце

Једини податак о њему јесте име са списка свих ученика школе од њеног оснивања до данас, који је направио и уз осталу грађу приредио као књигу – споменицу проф. Владимир Бован.

На основу године завршетка, видимо да је Власотинчанин Аритон био ученик већ треће генерације од отварања богословије.

1897.

Марко Фишић, Призрен (рођен 1876.)

Рођен у старој призренској занатској породици која се бавила израдом и продајом самара. Уписао призренску богословију али због политичких превирања био приморан да прекине школовање које је касније довршио у Београду. Оженио се ћерком чувеног власотиначког проте Онуфрија Поповића који је пострадао од Бугара у току I светског рата 1915. године, изведен са литургије на стрељање.

Парохије на којима је служио биле су: Крушевица, Црвена Јабука и Конопница.

Пошто је силом прилика напустио родни Призрен, тугујући за њим целог живота, изјавио је на самрти: "Кад буде слободан Призрен, дођите на гроб па ми то кажите".

1923.

Чедомир С. Поповић, Брестов До, Бабушница (рођен 1900.)

Није везан за Власотинце са парохијом, јер је службовао најпре у родном месту, па онда у Великом Боњинцу и најзад у Прокупљу, међутим, помињемо га овде јер је сахрањен на власотиначком гробљу.

1929.

Радослав Влајић, Власотинце (рођен 1907.)

1967.

Часлав Маринковић, Завидинце (рођен 1946.)

Професор Карловачке богословије, данас свештеник у пензији.

Заслужан за обнову манастира светог Георгија у његовом родном месту који је данас најближи активни манастир Власотинцу. Завидинце иначе припада намесништву власотиначком, део је парохије велико-боњинске.

1970.

Томислав Костић, Борин Дол (рођен 1949.)

Био парох у Великом Боњинцу које припада власотиначком намесништву.

1971.

Спаса Павловић, Рајно Поље (рођен 1950.)

Рајно Поље је део власотиначког намесништва, припада парохији конопничкој.

1974.

Милорад Максимовић, Доње Кормињане, Гњилане (рођен 1954.)

80-их година једно краће време радио као професор у Призренској богословији. Дугогодишњи парох власотиначки познат свима као поп Макса. Данас у пензији.

1979.

Светислав Јовић, Шишава (рођен 1950.)

Парох лесковачки у пензији, дугогодишњи старешина лесковачке саборне цркве Свете Тројице.

1984.

Чедомир Костић, Конопница (рођен 1947.)

Са прве парохије у родном крају, прешао је на амерички континент, где је службовао као дугогодишњи парох у Чикагу. Данас је у пензији.

1988.

Горан Димитријевић, Доња Лакошница (рођен 1969.)

Један од четворице садашњих пароха власотиначких, старешина цркве Силаска Светог Духа у Власотинцу.

Постоји још веће мноштво имена ученика који су завршили призренску богословију из суседног нам Лесковца и његове околине која овде нису наведена, а што показује да је Призренска богословија, поред других, можда и ближих, била ипак радо бирана школа кандидата за свештеничку службу овог краја југоистока Србије.

Сваки од ових имена носи причу - неку реченицу историје, једну службу, један живот посвећен Богу и народу. Њихово школовање у Призрену није било само образовни пут, већ духовни завет који су прихватили и понели у свој свакодневни живот и рад.

Наше време, упркос изазовима које носи, и даље тражи овакве људе: тихе, посвећене, верне и смерне. Зато је важно да их се сећамо, да их помињемо и да сведочимо о њиховом имену и делу. Јер је управо име оно што пред Богом остаје вечито упамћено, и наша дела оно нематеријално што једино можемо понети са собом кад пођемо из овог привременог света у будући.

Јер, како неко рече: *„Не памтимо да би живели у прошлости, већ да би знали на каквом темељу стојимо и куда нам је ићи."*

Нека им је вечан спомен пред Богом и захвалност што су били ученици знамените Призренске богословије, а нама подстрек да њиховим примером корачамо сигурније у времену које долази.

(Аутор овог текста је професор Призренске богословије)

[1] Као извори за овај скроман рад послужила је следећа литература:

1. Бован В., Призренска богословија, Српска православ на богословија Светог Кирила и Методија, Призрен – привремено у Нишу, Владимир Бован, Ниш, 2007.

2. Група аутора, Власотиначки зборник 1, Културни центар Власотинца, Власотинце, 2003. чланак: Власотиначко православно свештенство од почетка 19 до краја 20. века, Драган Д. Видосављевић, стр. 77-104

ВЛАСОТИНЧАНИН - НОВИ СВЕШТЕНОМОНАХ СРПСКЕ ЦРКВЕ

Фото: Епархија нишка

Тринаестог априла 2025. године, на Цвети, у нишком Саборном храму Његово Високопреосвештенсво митрополит Арсеније рукоположио је у чин јеромонаха оца Илију сабрата манастира Св. Димитрија у Дивљани.

Наш сугрђанин у мирском животу Бојан Цонић, рођен је 1966. године у Власотинцу. Основну школу завршио је у Власотинцу а Средњу електротехничку "Никола Тесла" у Нишу. Од ране младости тежио је врлинском животу, а жеља му се испунила 2016. када одлази у манастир Св. Димитрија (Дивљана) и постаје искушеник. Две године касније, 2018. прима монашки чин и добија име Илија. Ове године Божјим промислом, а руком митрополита Арсенија бива рукоположен, најпре 12. априла у чин јерођакона а сутрадан прима и свештенички чин.

На многаја љета оче Илија!

Драган Д. Видосављевић

Наша сарадница Мирјана Њања Томичић дала нам је животопис свог деде Светозара Стојановића, достојан да се пренесе на филмску траку. Судбина председника општине Власотинце за време Другог светског рата и данас у разговорима буди нарочите емоције, а Мирјана је томе посветила књигу, коју је назвала "То је онај живот".

ТРАГИЧНА СУДБИНА РАТНОГ ПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ

Приче о мом деди у време окупације сам сазнавала из разговора са неким савременицима тога доба и сведоцима суђења „пропалој буржоазији", коју су чинили индустријалци, трговци, официри, учесници Албанске голготе, сви од великог угледа у некадашњем друштву. Бака и мама су мало причале о том периоду, јер је то била табу тема која изазива тугу и оживљава старе ране. Само се у широј фамилији и са најближим пријатељима, чије су породице делиле сличну судбину, причало о тим годинама. Ти тајни разговори пратили су ме кроз цело детињство и младост. Њихов садржај нисам разумела, јер су нас у школи учили другој историји, али сам осећала страх који су они побуђивали и у њима и у мени. Непријатну поделу у тим разговорима на „ми и они" тада нисам схватала. Биле су то контроверзне теме о којима се деценијама ћутало.

Мирјана Њања Томичић

Светозар Стојановић се родио 2. априла 1881. године у тек ослобођеном Власотинцу, оживљеном и пуном полета, као Светозар Буђић, од оца Косте и мајке Стане. Када је кренуо војничком каријером, променио је презиме у Стојановић, по деди Стојану. Сматрао је да ће му неприкладно презиме ометати напредовање.

Као официр војске Србије учествовао је у балканским ратовима и у Првом светском рату. Био је носилац Албанске споменице. У ратовима је показао високу храброст о чему говоре бројни ордени и одликовања.

ИЗ АРХИВА ОЗНЕ

Време и место егзекуције смртне пресуде до скора, за живота моје мајке Наталије, која је преминула 2003. године, били су непознати.

Љубазношћу секретара владине Комисије за откривање масовних комунистичких гробница после Другог светског рата, др Срђана Цветковића, ове године сам из књиге стрељаних сазнала да је деда Светозар стрељан од стране тадашње ОЗН-е дана 9. 1. 1945. године, вероватно у дворишту неке од лесковачких кућа, конфискованих од њихових власника за затворе.

меног мештанина суграђани га бирају и инсистирају да се у тим судбоносним данима прихвати тешке дужности председника општине Власотице.

По сећању старих Власотинчана, деда Светозар им је остао у сећању по хуманитарном раду у периоду окупације (прикупљање помоћи

Василија и Светозар са ћерком Наталијом, у Нишу 1939. године. Последња заједничка фотографија.

Светозар Стојановић, почетком Другог светског рата

су ослободиоци затекли пара у општинској каси (од сече шуме) као у ретко којој другој општини и чак га похвалили.

Доласком партизана при ослобађању Власотинца октобра 1944. године, Светозар Стојановић бива ухапшен, спроведен у Лесковац и новембра изведен пред суд. По казивању његовог браниоца, покојног адвоката Благоја Манића, иначе Светозаревог зета (женииног брата), у судницу је на дан одр-

Године 1919. оженио се мојом баком Василијом, рођеном Манић, такође Власотинчанком.

После Првог светског рата службовао је на албанској граници код Скадра, где је и рођена његова ћерка, а моја мајка, Наталија. По потреби службе био је премештан у Прилеп, Битољ, Цетиње, Сплит и Ниш. Свуда је имао врло уважене и одговорне положаје у војној хијерархији. Тако је, на пример, у Сплиту био ађутант команданта града војводе Пламенца. Битољ, Цетиње и Сплит су у оно време били конзулски градови, па су те функције биле донекле и дипломатске. Супруга Василија се током његове каријере по целој краљевини Југославији није одвајала од њега, била му је верна сапутница.

По пензионисању у чину капетана, насељава се у Београд, где је поседовао и кућу у Улици Брсјачкој, на Лиону. Потом продаје кућу и сели се у Ниш, ближе завичају.

Окупација га затиче у Нишу. Потом се враћа у родно Власотинце. Као угледног и пис-

ИЗ РЕШЕЊА ВИШЕГ СУДА О РЕХАБИЛИТАЦИЈИ

Усваја се захтев за рехабилитацију пок. Светозара Стојановића, бившег из Власотинца и утврђује се да су над пок. Светозара Стојановића, рођеним у Власотинцу 2. 4. 1881. године, од оца Косте и мајке Стане, лишеног живота дана 9. 1. 1945. године, извршене повреде права из члана 1 став 1 тачка 1 Закона о рехабилитацији те се утврђује ништавност свих правних последица такве радње...

Стога су, по налажању Вишег суда, у конкретном случају над пок. Светозаром Стојановићем, бившем из Власотинца извршене повреде права за које је одредбом члана 1 Закона о рехабилитацији прописана рехабилитација, јер је исти заробљен као народни непријатељ, а потом ликвидиран стрељањем без могућности да се брани.

за самохране удовице, слање пакета заробљеницима у логоре и слично). Како је Власотинце, као место близу границе, било изложено сталним упадима разних војски (немачке, бугарске, партизанске, четничке и других), деда је морао да стално одржава равнотежу, да не би изазвао одмазде јединица које су често биле без контроле својих команди. Особине деда Светозара се огледају и кроз домаћинско вођење општинских финансија, јер

жавања овог монтираног судског процеса доведена група потплаћених грађана, младих скојеваца, претходно добро нахрањених у то време гладовања, која је све време суђења извикивала: „Смрт, смрт, смрт!..." Видећи такву атмосферу, иако родбински везан, адвокат Манић је из личне безбедности, плашећи се линча масе, напустио суђење. Деда је осуђен на смрт стрељањем, а сва непокретна и покретна имовина му је одузета.

ПЛАШТАНИЦА ВЛАСОТИНАЧКЕ ЦРКВЕ

Плаштаница (платно са извезеним или насликаним Христовим телом непосредно после скидања са крста) власотиначке цркве има дугу и занимљиву историју. У свом ауторском тексту са њом нас упознаје јереј Марко Николић.

Јереј
Марко Николић

Храм Силаска Св. Духа на апостоле у Власотинцу датира из XIX века. Првобитни храм саграђен је у периоду од 1832. до 1835. године, али се он, због лошег материјала, на Васкрс 1838. године, срушио. Његова обнова завршена је у периоду између 1855. и 1858. године.

По својој архитектури храм представља правоугаону једнобродну базилику са четири слепа кубета. Архитекта ове богомоље је чувени и надалеко познати постосмански делатељ на пољу црквене архитектуре - Андрија Дамјанов. У том облику ова светиња траје и данас.

Оно што власотиначку цркву такође чини узвишеном јесте и јединствен звоник са три звона, освећен 1899. године. Међутим, оно што представља посебно благо ове светиње јесу њени свештенослужитељи.

Посебно место међу њима заузима парох и окружни протопрезвитер власотиначки Онуфрије Поповић. Прота Онуфрије Поповић рођен је 1856. године, а за презвитера је рукоположен 1875. године и постављен за пароха крушевичког. Благословом Епископа, 1895. године бива пребачен на службу Богу и роду у Власотинце.

Након повлачења српске војске, 1915. године, Власотинце пада под окупацију Бугарске. По сведочењу тадашњих верника, за време служења Литургије окупаторска војска подразумева да уместо краља Петра I Карађорђевића буде поменут бугарски цар Фердинанд. Прота Онуфрије то никако није могао учинити већ, ипак, помиње свог краља на велику неверицу и запрепашћење Бугара. Војска тада не реагује, али га исте вечери одводе од куће и код Манастиришта, са више од 20 убода бајонетом, зверски убијају.

И не само то, данима не дозвољавају да се његово мученички пострадало тело сахрани, већ га развлаче пси. Све то чине из пркоса, али и због његовог угледа међу народом, а уједно и из жеље да се рашири још већи страх од окупатора. Протиница Настасија, ризикујући свој живот, успела је једне ноћи да његове земне остатке сакупи и сахрани на старом гробљу у Власотинцу. Након оснивања Новог гробља у Власотинцу, њихова тела сахрањена су на њему, где се и данас налазе.

Ови подаци нам довољно говоре о томе ко је био Онуфрије Поповић, парох и архијерејски намесник власотиначки. Овде посебно истичемо да је, поред духовне мисије на пољу просвете и духовног уздизања народа Власотинца и околине, своје наслеђе обогатио набављањем плаштанице за храм Силаска Св. Духа на апостоле, у Власотинцу. На тај начин, оставио је још један значајан материјални траг – реликвију која се, Богу хвала, и данас налази у богослужбеној употреби наше светиње.

По предању остављеном од старијих људи, прота Онуфрије је личним средствима, заједно са виђенијим људима тога времена, Сотиром Поповићем и апотекаром Душаном Милошевићем, 1890. године набавио златоткану плаштаницу, коју је, по њиховом казивању, донео са Свете Горе.

Плаштаница је димензија 86 x 123 цм са ресама, вез је израђен златном и сребрном срмом, а ресе, сребрне срме, окружују простор целе плаштанице. Оивичена је биљним везом, са речима из дела тропара Велике суботе, написаних на црквенословенском језику – *„Благобразнїй Іосиф с древа с њем Пречистоје Твоје Тјело, плашчаницеју чистоју обвив и благоуханми во гробје новје закрив положи“*, што преведено значи *„Благообразни Јосиф скинувши са дрвета Пречисто Твоје тело, обави Га чистом плаштаницом и помазавши га пријатним мирисима положи у новом гробу“*.

У угловима плаштанице налазе се јако лепи ликови серафима, који су сликани на картону. Централна сцена, димензија 43 x 83 цм, изображење Тела Христовог у гробу, Мајке Божје, Св. Јована Богослова, Јосифа, Никодима и других сликани су на лиму и причвршћени за тканину лица подигнутим златовезом.

Обзиром на дуг период свакогодишњег коришћења плаштанице, њеног изношења на Велики петак, уношења и постављања на Часну Трпезу од Васкрса до Вазнесења Господњег (како то већ црквени обичај налаже), плаштаница се налазила у јако лошем стању, према процени еминетног стручњака из ове области, конзерватора и рестауратора, проф. др Франца Цурка, чија је уска специјалност између свих реликвија и икона, сређивање тканина. Проф. Цурк је, уз асистенцију и сарадњу своје ћерке Марије Цурк, такође рестауратора и конзерватора, након примања експоната известио свештенство о степену оштећења овог експоната, а онда и о плану његове рестаурације и конзервације.

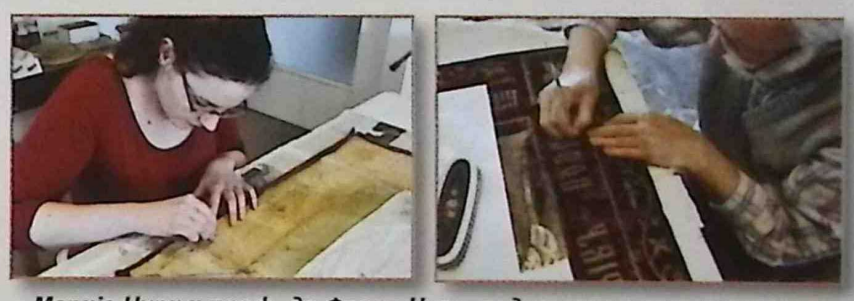
Наиме, на првом месту услед паљења свећа од воска и парафина у близини саме плаштанице, платно и ресе су биле веома оштећене. Обзиром да је плаштаница целе године боравила склопљена у сандуку, осим у периоду њене богослужбене употребе, посебно на местима склапања, та места су била највише оштећена. Ликови серафима, Христа и осталих, били су такође оштећени, металне апликације механички оштећене, као и постојеће апликације од перли и стакла, које су на многим местима недостајале.

Плаштаница пре рестаурације

Плаштаница после рестаурације

Марија Цурк и проф. др Франц Цурк радили су на рестаурирању и конзервирању плаштанице

Након утврђивања затеченог стања, ови еминентни стручњаци су приступили сређивању плаштанице. Процес је подразумевао механично одстрањивање нечистоћа, дефумигацију свих делова експоната, ретуширање металних делова и још много сложених операција, како би се овој вредној реликвији вратио стари сјај, како би се заштитила за предстојеће године и на тај начин јој се „продужио век.“

Након вешемесечног процеса, верници су у Страсној седмици 2024. године, са великом радошћу приступали поклоњењу овој реликвији, а њеном рестаурацијом учињено је да то надаље чине и нови, надолазећи нараштаји парохијана овог храма у Власотинцу. Наравно, са дужним поштовањем и великим поносом и молитвеним сећањем на Свештеномученика Онуфрија и све остале духовне претке који су се у своје време на најбољи начин старали о благочинију и лепоти ове светиње. Тиме су они оставили својим поколењима прави пример, који ми уважавамо и трудимо се да им, колико нам снаге дозвољавају, следећи њихова дела, будемо достојни наследници, бригом и украшавањем наше древне светиње.

УЛИЦА ДРВАРСКА

УЛИЦА ДРВАРСКА ЈЕ ПУТ КОЈИМ БИ СВИ ТРЕБАЛИ ДА ПОЂЕМО

Глас о Улици Дрварској иде испред ње, као похвала, као пример, као задатак другима – „Пре неки дан у Дрварској...“, „Ускоро ће у Дрварској...“, „Јеси ли чуо да људи из Дрварске...“

Улицу Дрварску није тешко наћи, за оне отвореног срца, позитивне енергије и ведрог духа још је и лакше – јер тамо су међу сличнима! Ту где почиње сплет улица, или се ту завршава (како ко више воли), десно од Смрданског потока, мали је трг који су „Дрварчани“ претворили у своје збориште! Као некада Грци, који су своје тргове претварали у састајалишта (места где се договарају заједничке акције и осмишљава њихово остварење). Улицом до тог места долази се кроз шпалир државних застава, постављених на готово свакој кући, као да је неки празник, као да се присуствује некој важом дешавању.

А на поменутом тргу направљено је дечје игралиште, летњиковац, постаљено је неколико клупа и засађено је дрвеће. Постављен је и кош за баскет, а све то урадили су сами „Дрварчани“. Један део средстава добили су од Дивац фондације, још више од локалне самоуправе, нешто грађевинског материјала поклон је неколико приватиних фирми, а највећи део уложен у изградњу свега поменутог је од прилога њих самих. Наравно и од њиховог рада у виду мобе, који је подразумевао многе дане ударничих напора, добре воље и непоколебљивог ентузијазма.

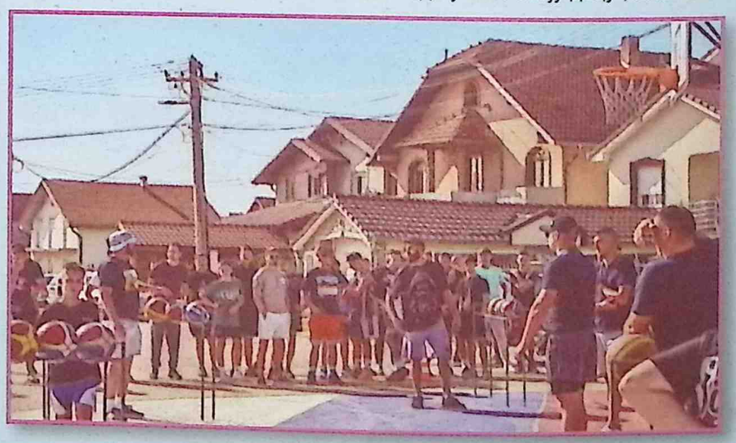
Њихови планови су све амбициознији, поред парцеле коју користе добили су још једну толику, као израз подршке општине за оно што раде. Ту би да изграде тениско игралиште, одбојкашки терен, фонтану, неколико чесми. У топле летње вечери овде се сакупи стотинак људи, од најмлађих са родитељима, у дечјем парку, омладине под кошем, до старијих у летњиковцу. Када су важнији спротски догађаји донесу телевизор, да заједно гледају преносе утакмица и да навијају.

Веома је популаран кошаркашки турнир који они организују - „Тројка из блока“, али ту су и „Згибови из блока“ - јуначење у телесној снази, затим „Шах из блока“... Недавно су организовали „Шишање из блока“, када је свако ко је хтео могао да среди фризуру, уз услов да да прилог у хумане сврхе. Све то, али и још много чега другог што они организују, има за циљ да своју слогу и заједништво крунишу још понеким добрим делом.

Међутим, оно по чему су „Дрварчани“ најпознатији, и по чему их њихови суграђани најчешће спомињу, јесу хуманитарне акције које организују сами или се придружују другим, већ покренутим. Редовно дају прилоге Удружењу „Срби за Србе“, а за помоћ лечењу мале Анастазије донирали су, у више наврата, готово пола милиона динара.

Покретачки дух свих активности „Улице Дрварске“ је Александар Цветковић, младић који је неко време живео у Италији али се вратио, јер – „не може без Србије“. „Наши родитељи, који су се овде насељавали из околних села, међусобно су се помагали и подржавали су једни друге. Тако су и нас васпитавали, а тако и ми сада учимо своју децу“, каже он.

„Једно смо вече избројали овде, у дечјем парку, чак 56-оро деце, и та нас је чињеница утврдила у веровању да радимо добру ствар и да требамо и даље тако да наставимо“, тврди Александар. Он нас упознаје да су заједно прославили „Горешњак“, односно празник Светог архангела Гаврила (када је вашар у Власотинцу), а у великом броју окупљају се и за Божић и Васкрс. Можда због тога, жеља им је да овде, у крају, сагради и црквицу.

Једна идеја рађа другу, једна решена обавеза ствара нову, а њима све то, уз разговор и разумевање, дође као задатак који су сами себи задали – да личним примером изграде боље окружење, онакво у каквом желе да живе. Њих четрдесетак најактивнијих тако су постали пример не само својим суграђанима, већ се за њих чуло и много даље. Јер – добар глас далеко се чује, а раширеним рукама, онима које дају, још више се добрим враћа.

Срба Такић